

ISSN ๒๒๒๙ - ๑๐๖๗

วารสารศิลปวัฒนธรรม

IWCHUSE

ตุลาคม ๒๕๖๗ - มีนาคม ๒๕๖๘ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๓

ART AND CULTURE PHETCHABUN RAJABHAT UNIVERSITY

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

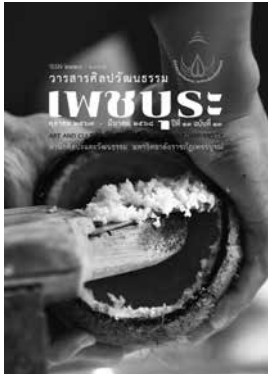

วารสารศิลปวัฒนธรรม

WCHUSE

ตุลาคม ๒๕๖๗ - มีนาคม ๒๕๖๘ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๓

ART AND CULTURE PHETCHABUN RAJABHAT UNIVERSITY
สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

จำนวนที่พิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม
เจ้าของ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลศิลป
วัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
ISSN ๒๒๒๙ - ๑๐๖๗

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัช พะยัม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศิริ คิตติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ ท้าวเงิน

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทร์พิมพ์ มีเปี่ยม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขุนแผน ตุ่มทองคำ
อาจารย์ใจศุภราญ จารึกสมาน
อาจารย์ ดร.สฤติ คำมี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปาริชาติ ลาจันนนท์
อาจารย์สมคิด ฤทธิ์เนติกุล
อาจารย์พีรวัฒน์ สุขเกษม

ประสานงาน

นายวิโรจน์ หุ่นทอง

ฝ่ายวารสารออนไลน์

นางสาวจิราภา เหมือนพิมพ์ทอง

ฝ่ายดำเนินการ

นางนิภา พิลาเกิด
นางสาวปวีณา บัวบาง
นางสาวสุพิชญา พูนมี
นางสาวมัลลิกา อุฤทธิ์
นางสาวณัฐวดี แก้วบาง
นางสาวกัญญารักษ์ ดีดาร์

ฝ่ายกราฟิก/ภาพ

นางสาวমনชยา คลายไศก
นายพิทักษ์ จันทร์จิระ

ผลิตและเผยแพร่โดย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
๘๓ หมู่ ๑๑ ถนนสระบุรี - หล่มสัก
ตำบลสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๐๐๐
โทรศัพท์. ๐ ๕๖๗๑ ๗๑๔๐
โทรสาร. ๐ ๕๖๗๑ ๗๑๔๐
<https://artculture.pcru.ac.th>

FB : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

พิมพ์ที่ : ร้านเก๋าสืบ ๘๘ หมู่ ๖

ตำบลขอนแก่น อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
จังหวัดเพชรบูรณ์ ๖๗๐๐๐

โทร. ๐๘ ๙๖๔๑ ๓๕๓๓

บทบรรณาธิการ

วารสาร “ศิลปวัฒนธรรมเพชบุรี” เป็นวารสารที่ได้รับรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบุรีเป็นหลัก ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปหัตถกรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ ตำนาน ความเชื่อ อาหารการกินของชาวจังหวัดเพชรบุรี

วารสารฉบับนี้ดำเนินมาถึงฉบับที่ ๑๓ กองบรรณาธิการได้เลือกสรรบทความวิชาการที่มีความหลากหลาย และน่าสนใจในด้านต่าง ๆ มานำเสนอ อาทิ บทความเรื่อง “รำโจ่ง” รำวงพื้นบ้านวิเชียรบุรีสู่การแสดงพื้นเมืองเพชรบุรี หรือจะเป็น บทความสุนทรียภาพของกระต่ายชุกมะพร้าว เรื่องราวประวัติศาสตร์ของ ชุมชนโบราณและแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี ในลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมรดกชาติบ้านโกชน อำเภอนองไผ่ จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านทุกท่านจะได้รับความรู้ และเพลิดเพลินไปกับนานาสาระของบทความในวารสารฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ และการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดเพชรบุรีสืบไป

ในโอกาสนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความ ผู้แนะนำข้อมูล และผู้ทรงคุณวุฒิ ทุกท่านที่กรุณาแสดงความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อคณะทำงานจนทำให้วารสาร “ศิลปวัฒนธรรมเพชบุรี” ฉบับนี้ได้จัดพิมพ์เผยแพร่จนสำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทร์พิมพ์ มีเปี่ยม
ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

สารบัญ

๓ บทบรรณาธิการ

๖ “รำโจ่ง”

รำวงพื้นบ้านวิเชียรบุรีสู่การแสดงพื้นเมืองเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จันทร์พิมพ์ มีเปี่ยม

- ๓๐ มองชุมชนผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
: หลักฐานทางศิลปกรรมลาวที่หลงเหลือในภาพถ่ายเก่า
อาจารย์ใจศราภรณ์ จารีกสมาน

- ๖๒ ชุมชนโบราณและแหล่งโบราณคดี
สมัยทวารวดีในกลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อีระวัฒน์ แสงคำ

- ๘๐ กก : พิษพื้นบ้านสู่งานจักสาน บ้านบึงนาจาน ศรีเทพ เพชรบูรณ์
อาจารย์ธนวรรณ ท้าวนอก

๙๐ นครบาลเพชรบูรณ์กับการลาออกของรัฐบาล
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗
Nakornban Phetchabun and the Resignation
of Phibulsongkram Government, July ๒๔, ๑๙๔๔
อาจารย์ธานี สุขเกษม

๑๒๘ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม
ของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
อาจารย์ ดร.สฤติ คำมี

๑๕๘ พิพิธภัณฑสถานบ้านและมิตดาบวัดบ้านโพน
อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์
อาจารย์ไฉสคราญ จารีกสมาน

๑๖๔ ภาษานายม
นิภา พิลากิด

๑๙๒ เพลงฉ่อยพื้นบ้านสะเตียง
วิโรจน์ หุ่นทอง

๒๑๘ สุนทรียภาพของกระต่ายขูดมะพร้าว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขุนแผน ตุ่มทองคำ

ร่ำวงพื้นบ้านวิเชียรบุรีสู่การแสดงพื้นเมืองเพชรบูรณ์

“รำโจ่ง”

ผู้เขียน : ผศ.จันทร์พิมพ์ มีเปี่ยม

ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ศิลปะการแสดงพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็น ร้อง รำ ทำเพลง ที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยกลุ่มชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการแสดงออกที่บ่งบอกถึงความงดงามและกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน “รำโจ่ง” เป็นการละเล่นคล้ายรำวงหรือรำโชนซึ่งเป็นการแสดงของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีการสืบทอดกันมาอย่างช้านาน

บริบทของบ้านท่าโรง ตำบลท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
(๒๕๔๒: ๔๐) กล่าวว่า บ้านท่าโรง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ๒ และ ๓ ตำบลท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ บ้านท่าโรงก่อตั้งมาประมาณปี พ.ศ. ๒๓๔๒ เป็นตำบลที่ตั้งมานาน เป็นพื้นที่ป่าดงดิบ ชาวบ้านที่มาตั้งถิ่นฐานรุ่นแรกจะมาอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำป่าสักเพื่อสะดวกในการคมนาคมติดต่อค้าขายทางเรือเป็นส่วนใหญ่ เดิมชื่อว่า “ท่าลง” เพราะมีท่าน้ำที่จะต้องข้ามแม่น้ำป่าสักโดยเรือก่อนจะออกจากอำเภอวิเชียรบุรีเพราะไม่มีสะพานชาวบ้าน จึงเรียกว่า “ท่าลง” ต่อมาได้เพี้ยนเป็น “ท่าโรง”

ที่ตั้งและอาณาเขต บ้านท่าโรง ตำบลท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี
จังหวัดเพชรบูรณ์ สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำป่าสัก มีอาณาเขต
ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับ	ตำบลบึงกระจับ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้	ติดกับ	ตำบลบ่อรัง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ตำบลน้ำร้อน อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ตำบลสระประดู่ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

เศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าว ข้าวโพด ถั่ว และงา การนับถือ
ศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ นิยมทำบุญตักบาตรตามประเพณี
การแต่งกายตามสมัยนิยม ภาษาส่วนใหญ่ที่ใช้คือ ภาษาภาคกลาง

ความเป็นมาของ “รำโจ่ง”

ประทีพ ฐปมงคล (๒๕๓๓: ๔๔) กล่าวว่า รำโทนของจังหวัดเพชรบูรณ์หรือที่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า รำโจ่ง เป็นการละเล่นที่เล่นกันมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏเป็นหลักฐานแน่ชัด เพียงทราบจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่ามาจากการเล่น ริ่งวัว ซึ่งลักษณะการเล่นริ่งวัวจะแบ่งผู้เล่นออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายโดยสมมุติให้ฝ่ายชายเป็นวัว ฝ่ายหญิงเป็นคนต้อนและจับวัว โดยฝ่ายหญิงจะไปต้อนฝ่ายชายออกมาทีละคน ในขณะที่ไล่ต้อนจับกันอยู่นั้นจะมีสัญญาณโชนตีเสียงดัง ครีม ครีม ครีม เมื่อจับได้แล้ว ฝ่ายชายจะควมคุมไว้แล้วไล่ต้อนฝ่ายชายคนต่อไปจนหมดแล้วจึงชวนกันออกมารำ ฝ่ายหญิงจะรำเป็นวงกลมอยู่รอบนอก ฝ่ายชายจะอยู่ในวง ทำท่าเหมือนถูกล้อมคอกในขณะที่รำจะมีเสียงโชนประกอบจังหวะ โจง จะ โจง ครีม ๆๆๆ ไปเรื่อย ๆ แล้วเปลี่ยนเป็น ครีม โจง ครีม ในช่วงนี้ฝ่ายชายจะเปลี่ยนคู่รำ อาจจะไปข้างหน้า หรือถอยมารำกับคนหลังก็ได้ โดยสมัยก่อนการรำโทนนิยมนัดกันมาเล่นในตอนเย็นไปจนค่ำ

วิไลพร บุญอินทร์ และอัชญา ไกรวรรณ (๒๕๓๘: ๑๒๔ - ๑๒๕) กล่าวว่า รำโจ่ง เป็นคำเรียกรำวงพื้นเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งความจริงแล้วจัดอยู่ในประเภทรำโทน รำวงประกอบบท รำวงใช้บท รำวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในสมัยต่อมาก็ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นรำวงมาตรฐานนั่นเอง ลักษณะการเล่นของ รำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เหมือนกับ รำโทนของชาวบ้านนาตะกุด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ คือ จะเล่นในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านท่าโรงถือว่าเป็นเวลาพักผ่อน ชาวบ้านจะเล่นสงกรานต์กันในหมู่บ้านของตนในเวลากลางวันจะมีการเล่นรดน้ำดำหัว เมื่อถึงช่วงเย็นก็จะตีกลองเรียกกันมาเพื่อเล่นการละเล่นต่าง ๆ เช่น วิ่งวัว นางสุม่นางควาย ลิงลม นางช้าง รำวง และรำโจ่ง เป็นต้น

รำโจ่งกับรำโทนเป็นการร่ายอย่างเดียวกันเหตุที่ชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เรียกว่า โจ่ง เพราะคำว่า “โจ่ง” มาจากเสียงโทนที่ตีดัง “โจ่งจ๊ะโจ่งครึม” จากเสียงจังหวะของโทน ชาวบ้านจึงเรียกรำโทนว่ารำโจ่ง เป็นต้นมา

ลักษณะการเล่นรำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่มีเนื้อร้องประกอบในการรำ จะมีเพียงแต่จังหวะโทนเท่านั้น โดยผู้รำชายหญิงจะออกมารำกันเป็นคู่ ๆ เดินรำเป็นวงกลม ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็จะคล้ายกับการรำโทนที่บ้านนาตะกุด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ลีลาการก้าวเท้าและกระทบเท้าไม่เหมือนกันเพราะชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จะก้าวไปข้างหน้าทีละก้าว และย่อหม่อตามจังหวะ แต่ลีลาของมือตั่งวงเหมือนกันเท่านั้น การรำโจ่งเป็นการรำที่สนุกสนานนิยมเล่นกันตั้งแต่ช่วงเย็นจนถึงกลางคืน สถานที่เล่นไม่นิยมเล่นในบริเวณวัด

องค์ประกอบการแสดงพื้นเมืองเพชรบูรณ์ ชุด รำโจ่ง

รัตนา มณีสิน (๒๕๔๐: ๕) กล่าวว่า รำ หมายถึง การรำเดี่ยว รำหมู่ รำคู่ รำอาวุธ

วิไลพร บุญอินทร์ และอัญญา ไกรวรรณ (๒๕๓๘: ๔๕) กล่าวว่า โจ่ง คือเสียงที่เกิดจากการตีโทนดัง โจ่ง จ๊ะ โจ่ง ครึม

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า “รำโจ่ง” หมายถึง การแสดงรำคู่ที่ประกอบกับจังหวะเสียงของโทน

อมรา กล้าเจริญ (๒๕๕๓: ๑๗๓) กล่าวว่า รำโทนเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เล่นกันทั่วไปในท้องถิ่น เกือบทุกจังหวัดในภาคกลาง และมีเล่นมากขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม รำโทนได้รับการเชิดชูให้เป็นศิลปะประจำชาติในสมัยนั้น และมีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น รำโจ่ง รำวงประกอบบท รำมะนา เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากร (๒๕๔๒: ๙๒) กล่าวว่า รำวง มีวิวัฒนาการมาจากรำโทน ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของไทยที่นิยมเล่นกันในฤดูเทศกาลเฉพาะท้องถิ่น ในบางจังหวัด การเล่นรำโทนจะมีผู้ชายและหญิงรำกันเป็นคู่ ๆ รอบ ๆ ครงดำข้าวหรือรำกันเป็นวง เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ คือ โทน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกรำชนิดนี้ว่า รำโทน

วิไลพร บุญอินทร์ และอัษฎา ไกรวรรณ (๒๕๓๘: ๔๑) กล่าวว่า รำโทนเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่ร่วมกันเพื่อความสนุกสนานและเพื่อความสามัคคี เหตุที่เรียกว่ารำโทน เนื่องจากใช้โทนซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ โดยใช้โทนเป็นจังหวะหลัก ตีจังหวะง่าย ๆ คือ ป๊ะ โท้น ป๊ะ โท้น ป๊ะ โท้น โท้น ต่อมาได้เพิ่มเครื่องประกอบจังหวะอื่น ๆ อีก คือ กรับ ฉาบและฉิ่ง เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ แต่ยังไม่มีการขับร้องใด ๆ คงรำไปตามจังหวะโทนอย่างเดียว เสียงของโทนจะทำให้ผู้คนเกิดอารมณ์สนุกสนาน ชวนกันมาล้อมวง ประมือเป็นจังหวะและชวนกันออกไป ร่ายรำ ตามจังหวะโทนเป็นคู่ ๆ ภายในวงล้อมนั้น ลักษณะการรำโทน ใช้ท่าร่ายง่าย ๆ สุขแต่ใครจะรำ หรือทำท่าอะไรไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ ขอเพียงแต่ให้เข้าเท้าลงจังหวะโทนก็เป็นที่สนุกสนานกันแล้ว ใครนึกสนุกจะเข้าร่วมวงรำก็ไม่มีใครห้าม

จากประวัติศาสตร์ได้กล่าวว่า สมเด็จพระนเรศวรเคยยกทัพมาพักแรมที่เมืองวิเชียรบุรี จึงทำให้ชาวบ้านทำโรง ได้ร่วมกันสร้างศาลสมเด็จพระนเรศวรเพื่อสักการบูชาดวงพระวิญญาณของท่าน เมื่อสร้างเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ และพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จฯ แทนพระองค์ทรงประกอบพิธีเปิดศาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อวันอังคารที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๖ แต่นั้นมาชาวบ้านทำโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงนำรำโง่งไปแสดงรำถวายดวงพระวิญญาณของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

๑. ด้านเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงและลักษณะการผสมวงดนตรี

วิไลพร บุญอินทร์ และอัญญา ไกรวรรณ (๒๕๓๘: ๑๒๑) รำโทน เป็นการรำของชาวบ้านส่วนมากที่เล่นกันจะเล่นในยามค่ำคืนที่ว่างเว้นจากการทำงาน หรือในงานเทศกาลต่าง ๆ บทเพลงรำโทน จะเป็นบทเพลงร้องสั้น ๆ และจดจำง่ายที่เรียกว่า รำโทน เพราะใช้โทนตีประกอบจังหวะเป็นหลักและมีฉิ่ง กรับ ประกอบในการเล่นรำโทน ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ บทเพลงจะเป็นเพลงเกี่ยวพาราสีเป็นส่วนใหญ่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลสนับสนุนให้มีการเล่นรำโทนเพื่อใช้เพลงโทนเป็นสื่อให้ประชาชน ปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล เชื้อผู้นำชาติพันธุ์ และให้ข้าราชการ ทหาร ตำรวจร่วมเล่นรำโทน กับชาวบ้านจึงมีเพลงรำโทนเป็นสื่อเชิญชวนให้ปฏิบัติตามนโยบายรัฐนิยมแพร่หลายและร้องเล่นผสมผสานไปกับเพลงรำโทนของชาวบ้าน ในท้องถิ่น การเล่นรำโทนเริ่มเสื่อมความนิยมลง จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมอบหมายให้กรมศิลปากร ปรับปรุงการเล่นรำโทนปรับทำรำให้ดูงดงามถูกต้องตามแบบฉบับนาฏศิลป์ไทยสมกับที่ได้รับการยกย่องเป็นศิลปะประจำชาติ

ในจังหวัดเพชรบูรณ์มีการละเล่นรำโทนและรำโจ่ง เกิดจากเสียงที่มาจากโทนที่ตีดัง โจ่ง จ๊ะ โจ่ง ครีม จากเสียงจังหวะของโทน ทำให้ชาวบ้านเรียกรำโทนว่า รำโจ่ง

๑.๑ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงและลักษณะการผสมวงดนตรี เป็นวงปี่พาทย์ มีเครื่องดนตรี ดังนี้ โทน ซอฮู้ ซลู่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง

ด้วยรำโง้งในสมัยก่อนไม่มีบทร้อง ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘
ภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์ ได้สร้างสรรค์บทเพลง
ขึ้นใหม่ จำนวน ๘ เพลง และนำมาประกอบกับดนตรีพร้อมปรับปรุง
ทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ บทเพลงรำโง้งที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่มีดังนี้

เพลงเดินเล่น

เดินเล่นเดินเล่นไปกันเถิดหนอ
เชิดโฉมยงค์เล่นไปข้างหน้า
โน่นแน่ะคนรักฉันก็มา (ซ้ำ)
นัดกันว่าจะไปราว
(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงเชิญเกิด

เชิญเกิดเชิญมาราว
ขอเชิญโฉมยงค์มาสู่วงรำ
อย่าเอียง อย่าอาย อย่าหน่าย อย่าแหยง
อย่าคิดระแวงอย่ามาแก้งคนรำ
เชิญคนสวยขอเชิญมารำ (ซ้ำ)
โปรดเพื่อน้ำคำอย่ามาทำลวงเกิน
(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงปะมึง

ปะมึง เห่งมึง	มายืนเป็นวงประสงค์หาคู่
เฉิบ ๆ กระชั้นเข้าไป (ซ้ำ)	ตั้งใจเอาไม้มาบัง
ปรบมือกระทุ้งให้ดัง (ซ้ำ)	อย่าลึงเลใจ

(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงนันทอกอะไร

นันทอกอะไร	ตัดไว้เหนือหู
ฉันอยากรู้	ว่าดอกไม้ นั้น
ส่งกลิ่นหอมเย็น	หรือจะเป็นมะลิวัลย์
ไอ้ดอกไม้ นั้น	ขอให้ฉันจะได้ไหมเธอ (ซ้ำ)
นันทอกอะไร	ปลูกไว้อยูริมถนน
บ้านน้องคนจนตะละลาล้าลา(ซ้ำ)	คงไม่หล่นมาถึงมือ

(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงยืมยั่วมา

ยืมตะละยืมยั่วมา	ยืมยั่วมาสายตาและจ้อง
มองลักมอง	ตาน้องกระไรหวานฉ่ำ
รักแสนรักปักใจ	เมื่อเราคิดไปหัวใจเพื่อพรา
น้ำเหนือบ่า	หนาวอุราหนาวรักปักทรวง (ซ้ำ)

(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงไอ้พ่อสีชมพู

ไอ้พ่อสีชมพู	เธอมีคู่หรือยัง
ใจพะว้าพะวัง	อยากรจะได้ตัวเธอ
กลับไปนอนละเมอ	คิดถึงเธอไม่วาย (ซ้ำ)
ดอกกุหลาบเจ้าเอ๋ย	ก่อนหน้านี้เคยส่งกลิ่น
หอมระรวยระริน	กลิ่นของเจ้าช่างหอม
บ้านอยู่ไกลแสนไกล	ยังไม่วายมาตอม
กลิ่นของเจ้าช่างหอม	ตอมหัวใจนี้เอ๋ย (ซ้ำ)

(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงสายน้ำ

สายน้ำยังไม่ขาด	สายสวาทตัดขาดเสียเมื่อไร
ตัดบัวยังมีเยื่อใย	ตัดน้ำใจยังมีเมตตา
ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน	นึกถึงวันเวลาข้างหน้า
เชิญเถิดเชิญเถิดพี่จำ	ร่ำวงศ์กว่าเริงหัวใจ

(ร้อง ๒ รอบ)

เพลงตีกแล้วหนา

ตีกแล้วหนา	ขอลาไปก่อน
จำใจจะต้องจากจร	ลาบ้จอร์แล้วอาลัย
วันนี้เป็นวันดี	ถ้าโอกาสดีจะพบกันใหม่
ขอพรพระรัตนตรัย (ซ้ำ)	เจอกันวันใหม่จะร่ำวงศ์เอ๋ย

(ร้อง ๒ รอบ)

๑.๒ ด้านลีลาท่ารำ

วิไลพร บุญอินทร์ และอัญญา ไกรวรรณ (๒๕๓๘: ๑๒๔, ๑๒๘ - ๑๓๐) กล่าวว่า การรำโจ่งเป็นการรำที่สนุกสนาน สมัยก่อนนิยมเล่นกันตั้งแต่ช่วงเย็นจนถึงกลางคืน สถานที่เล่นไม่นิยมเล่นในบริเวณวัด การเล่นรำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ไม่มีเนื้อร้องประกอบในการรำ จะมีเพียงแต่จังหวะโทนเท่านั้น โดยผู้รำชายหญิงจะออกมารำกันเป็นคู่ ๆ เดินรำเป็นวงกลม ซึ่งลักษณะเหล่านี้ก็จะคล้ายกับการรำโทนที่บ้านนาตะกวด อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ลีลาการก้าวเท้าและกระทบเท้าไม่เหมือนกันเพราะชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จะก้าวไปข้างหน้าทีละก้าว และย่อหม่อเข้าตามจังหวะ แต่ลีลาของมือตั้งวงเหมือนกันเท่านั้น ผลงานสร้างสรรค์ชุดรำโจ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่นำรูปแบบของรำโทนชาวบ้านนาตะกวด ตำบลศรีเทพ อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีลีลาท่ารำคล้ายกับรำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ รำโจ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เล่นกันมาแต่โบราณ ปัจจุบันการรำโจ่ง ไม่เป็นที่นิยมของคนรุ่นใหม่เพราะเนื่องจากในปัจจุบันได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมสมัยใหม่ เข้ามาจึงทำให้ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวหันมานิยมสิ่งที่ทันสมัยและแปลกใหม่มากกว่าที่จะหันไปเล่นรำโจ่งอย่างเดิม ทำให้หาผู้ได้ยาก ชาวบ้านได้พยายามรวมกลุ่มกันเพราะมีคนรุ่นเก่าที่สามารถเล่นรำโจ่งได้เหลืออยู่เพียงไม่กี่คน ดังนั้นภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ จึงมีแนวความคิดที่จะนำรำโจ่งแบบดั้งเดิมมาประดิษฐ์และสร้างเป็นผลงานสร้างสรรค์โดยใช้ท่ารำที่มีอยู่เดิมคือ ลักษณะมือข้างหนึ่งม้วนข้อมือเป็นตั้งวงมือตะแคงระดับศีรษะ มืออีกข้างก็จะตั้งวงเหยียดแขนตั้ง

ไปทางข้างหลัง และก็จะเปลี่ยนวงสลับกันไปเรื่อย ๆ หัวก็จะเอียงตามมือวงสูง ส่วนเท้าตามจังหวะ ซึ่งลีลาท่ารำของหญิงชายจะเหมือนกัน แตกต่างกันแต่เพียงการก้าวเท้าของชาย จะก้าวไขว้ไปข้างหน้าแล้วก็ย่อหม่เข้า ตามจังหวะไม่กระทบสัน

ท่ารำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ท่ารำจะคล้ายกับชาวบ้านนาตะกุด อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้งหญิงชายจะต่างกันแค่เพียงการก้าวเท้า เท่านั้นคือจะก้าวเท้าไปข้างหน้าสองก้าว แล้วย่อหม่เข้าตามจังหวะไม่กระทบสัน ชาวบ้านจะรำท่ารำไม่ตายตัวซึ่งจะแล้วแต่ลีลาท่ารำของแต่ละบุคคลที่จะรำให้เข้ากับจังหวะของโทน

การสร้างสรรค์ท่ารำ รำโจ่ง ได้นำรูปแบบจากท่ารำดั้งเดิมของรำโทนบ้านนาตะกุด อำเภอศรีเทพ และรำโจ่งบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี มาประดิษฐ์ท่ารำให้มีแบบแผนท่ารำตามแบบมาตรฐานทางนาฏศิลป์ไทย โดยนำท่ารำจากแม่ทำนานาฏศิลป์ไทยเข้ามาใช้ประกอบกับบทเพลงที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ลีลาท่ารำมีความครื้นเครง สนุกสนาน เพลิดเพลินแต่ยังคงรูปแบบของการละเล่นรำโจ่งเดิมไว้ จากดนตรีและเพลงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ จำนวน ๘ เพลง ได้สร้างสรรค์โดยใช้จินตนาการและประดิษฐ์ท่ารำของรำโจ่งตามขั้นตอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. สมมุติให้เป็นเทศกาลสงกรานต์ของหมู่บ้าน
๒. ชาวบ้านและหนุ่มสาวชวนกันออกมาร่วมฉลองในเทศกาลวันสงกรานต์ที่ลานกว้างในหมู่บ้าน
๓. หนุ่มสาวต่างก็ร้องและรำโจ่งเกี่ยวกัน อย่างสนุกสนาน
๔. เมื่อถึงเวลาตึกแล้ว หนุ่มสาวก็ลากลับบ้าน

๑.๓ ด้านการแต่งกาย เสื้อผ้า เครื่องประดับ

ลักษณะการแต่งกาย รำโจ่ง จากการนำรูปแบบการเล่นรำโทนของชาวบ้านนาตะกุด อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และการละเล่นรำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มาผสมผสานกันและนำมาประดิษฐ์ขึ้นเป็นผลงานสร้างสรรค์ชุดรำโจ่ง ดังนั้นรูปแบบการแต่งกายจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวบ้าน และได้ปรับปรุงโดยใช้ผ้าตัดการแต่งกายให้มีสีสันแพรวพราวและเพิ่มเครื่องประดับเพื่อให้เกิดความสวยงามยิ่งขึ้น

- ▼ ทำรำโทน บ้านนาตะกุด อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
(ที่มา : วิไลพร บุญอินทร์ และอัชญา ไกรวรรณ, ๒๕๓๘)

▲ ทำรำโจ่ง บ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
(ที่มา : วิไลพร บุญอินทร์ และอัชญา ไกรวรรณ, ๒๕๓๘)

▲ คุณยายตีโพนประกอบจังหวะรำโจ่ง
อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

บทสรุป

รำโจ่ง เป็นการละเล่นที่เล่นกันมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏ เป็นหลักฐานแน่ชัด เพียงทราบจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ว่า มาจากการเล่นวิ่งวัว ซึ่งลักษณะการเล่นวิ่งวัวจะแบ่งผู้เล่นออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชาย โดยสมมติให้ฝ่ายชายเป็นวัว ฝ่ายหญิงเป็นคนต้อนและจับวัว โดยฝ่ายหญิงจะไปต้อนฝ่ายชายออกมาทีละคน ในขณะที่ไล่ต้อนจับกันอยู่นั้นจะมีสัญญาณโทนตีเสียงดัง ครึม ครึม ครึม เมื่อจับได้แล้วฝ่ายชายจะควมคุมไว้แล้วไล่ต้อนฝ่ายชายคนต่อไปจนหมด แล้วจึงชวนกันออกมารำ ฝ่ายหญิงจะรำเป็นวงกลมอยู่รอบนอก ฝ่ายชายจะอยู่ในวงท่าที่เหมือนถูกล้อมคอก ในขณะที่รำ จะมีเสียงโทนประกอบจังหวะ โจ่ง จะ โจ่ง ครึม ๆ ๆ ๆ ๆ ไปเรื่อย ๆ แล้วเปลี่ยนเป็น ครึมโจ่ง ครึม ในช่วงนี้ฝ่ายชายจะเปลี่ยนคู่รำ อาจจะไปข้างหน้า หรือถอยมารำกับคนหลังก็ได้ โดยสมัยก่อนการรำโทน นิยมนัดกันมาเล่นในตอนเย็นไปจนค่ำ

รำโจ่ง เป็นคำเรียกรำวงพื้นเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งความจริงแล้วจัดอยู่ในประเภทรำโทน รำวงประกอบบท รำวงใช้บท รำวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในสมัยต่อมาก็ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นรำวงมาตรฐานนั่นเอง

ลักษณะการเล่นของรำโจ่งของชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เหมือนกับรำโทนของชาวบ้านนาตะกุด อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ คือจะเล่นในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านท่าโรงถือว่าเป็นเวลาพักผ่อน ชาวบ้านจะเล่นสงกรานต์กันในหมู่บ้านของตนในเวลากลางวันจะมีการเล่นรดน้ำดำหัว เมื่อถึงช่วงเย็นก็จะตีกลองเรียกกันมาเพื่อเล่นการละเล่นต่าง ๆ เช่น วิ่งวัว นางสุ่ม นางควาย ลิงลม นางช้าง รำวง และรำโจ่ง เป็นต้น

รำโจ่งกับรำโทนเป็นการร่ายอย่างเดียวกันเหตุที่ชาวบ้านท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เรียกว่า โจ่ง เพราะคำว่า “โจ่ง” มาจากเสียงโทนที่ตีดัง “โจ่ง จ๊ะ โจ่ง ครีม” จากเสียงจังหวะของโทนชาวบ้านจึงเรียกรำโทนว่ารำโจ่ง เป็นต้นมา

รำโทน เป็นการรำของชาวบ้านส่วนมากที่เล่นกันจะเล่นในยามค่ำคืนที่ว่างเว้นจากการทำงาน หรือในงานเทศกาลต่าง ๆ บทเพลงรำโทนจะเป็นบทเพลงร้องสั้น ๆ และจดจำง่ายที่เรียกว่า รำโทน เพราะใช้ท่อนตีประกอบจังหวะเป็นหลัก และมีฉิ่ง กรับ ประกอบในการเล่นรำโทน

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

ประทีพ ฐปมงคล. (๒๕๓๓). **ท้องถิ่นของเรา ๑ จังหวัดเพชรบูรณ์.**

เพชรบูรณ์: สำนักพิมพ์เผด็จการพิมพ์.

รัตนา มณีสิน. (๒๕๔๐). **สุนทรียะทางนาฏศิลป์ไทย.** ภาควิชานาฏศิลป์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

วิไลพร บุญอินทร์ และอัญญา ไกรวรรณ. (๒๕๓๘). **ทำรำนากุญ-**

ประดิษฐ์ ชุด รำโจ่ง. เอกนาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษา
ธิการ. (๒๕๔๒: ๔๐). **เอกสารประกอบการเรียนการสอน**

ท้องถิ่นของเรา ประวัติหมู่บ้าน อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัด
เพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: ดี ดี การพิมพ์.

อมรา กล่ำเจริญ. (๒๕๕๓). **เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน.** กรุงเทพฯ:

โอเดียนสโตร์.

มองชุมชนผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน
ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
: หลักฐานทางศิลปกรรมลาว
ที่หลงเหลือในภาพถ่ายเก่า

ผู้เขียน : อาจารย์ใจสคราญ จาริกสมาน
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

มนุษย์มักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม สร้างชุมชนขึ้นมา เพื่อเป็นพื้นที่แห่งการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อการอยู่ร่วมกัน และเป็นพื้นที่นำเสนอวิถีต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญา ในแต่ละชุมชนก็มีเรื่องราวเรื่องเล่า องค์ความรู้ที่สั่งสมมาจาก ประสบการณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ ดังที่เสรี พงศ์พิศ (๒๕๔๘ อ้างถึงใน ทวีชากร ขุนภักดี, ๒๕๖๔: ๒๖) ได้อธิบายถึงความหมาย

ของภูมิปัญญา (Wisdom) ว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ซึ่งเกิดจากการสั่งสมสืบทอดจากรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายกันมาช้านาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ในแง่มุมของความเป็นศิลปินนั้น ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่มีคุณค่า ดีและงาม โดยมนุษย์ไม่ได้สร้างภูมิปัญญาขึ้นมาด้วยสมองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ด้วยอารมณ์ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือด้วยจิตวิญญาณ และเมื่อนำคำว่าภูมิปัญญามาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในแต่ละถิ่น จึงเกิดคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้น (local wisdom หรือ popular wisdom) อันหมายถึง ความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นที่ได้สั่งสมสืบทอดและปฏิบัติต่อกันมา ในการแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่ง สืบทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ผ่านการถ่ายทอดแบบต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (พนารัตน์ เดชกุลทอง, ๒๕๕๒. อ้างถึงในสุมินตรา สุวรรณภาศ, ๒๕๖๓: ๑๐)

เมื่อมีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาเกิดขึ้นในชุมชน จึงก่อเกิดกลายเป็นวัฒนธรรมให้คนในชุมชนได้รับรู้ เรียนรู้ร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน และบางครั้งก็อาจจะกลายเป็นหลักในการปฏิบัติตน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในวิถีที่ถูกที่ควรเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมโดยทั่วไป และในขณะเดียวกันในบางพื้นที่ก็มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนที่อาจจะขัดต่อบรรทัดฐานความเชื่อและค่านิยมของ

อีกสังคมก็ได้ ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น จำเป็นทั้งในแง่มุมมองของความเป็น “คนในชุมชน” ซึ่งต้องรู้จักรากเหง้าตัวตนของตนเองและตระหนักเสมอว่า จะทำอย่างไรให้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนนั้นไม่สูญหายไปไหน และในแง่มุมมองของความเป็น “คนนอกชุมชน” ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจชุมชนใดก็ตามที่จะต้องเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วยไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อไม่ให้พลังเผละกระทำสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อและแนวปฏิบัติของแต่ละชุมชน ดังนั้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนจึงมีความสำคัญ เพื่อให้เป็นสถานที่เก็บรวบรวมเรื่องราว ข้าวของเครื่องใช้ เป็นศูนย์กลางในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตระหนักรู้เกี่ยวกับรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนในคุณค่าขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา

วัดโฆษา เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญของหมู่บ้านท่าช้าง เดิมชื่อ วัดท่าช้าง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๒ ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ ตามประวัติได้สร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๒๓๖ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในราวประมาณปี พ.ศ. ๒๔๒๗ ในปัจจุบันมีท่านพระครูถาวรพัชรกิจ หรือพระอธิการมาโนชญ์ ถาวโร ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดโฆษาแห่งนี้ถือได้ว่าเป็นวัดที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนบ้านท่าช้างอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากการ จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง โดยยึดถือตามแนวทางปฏิบัติของชาวบ้านในชุมชน คือ ฮีตสิบสองคองสิบสี่ หรือประเพณีสิบสองเดือนที่เกี่ยวข้องกับ หลักทางพุทธศาสนา ความเชื่อ และการดำรงชีวิต ที่สืบทอดกันมา ตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย โดยพื้นเพของชาวบ้านท่าช้าง ย้อนไปในสมัย โบราณก็เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุตหรือล้านช้าง หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็น บรรพบุรุษของชาวไทยหล่มหรือลาวหล่ม (เป็นชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ เดิมของชาวอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า) ซึ่งสืบเชื้อสายมาจาก ชาวลาวเวียงจันทน์และลาวหลวงพระบาง วัฒนธรรมและประเพณี ต่าง ๆ จึงมีความคล้ายคลึงกับประเพณีของลาวและประเพณีของทาง ภาคอีสาน ดังนั้นจึงพบว่า สำเนียงภาษาพื้นถิ่น อาหารการกิน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ความเชื่อต่าง ๆ รวมไปถึงการแต่งกาย จึงได้รับ อิทธิพลร่วมทางวัฒนธรรมระหว่างลาวและไทยอีสานอย่างชัดเจน โดยท่านเจ้าอาวาสได้อธิบายเพิ่มเติมว่า

“...จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่บ้านท่าช้าง เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ ๕๐๐ กว่าปีก่อน โดยเชื่อว่าอพยพมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุตหรือ นครเวียงจันทน์ วัตถุประสงค์การมาในครั้งแรกนั้น เพื่อคล้องช้าง บริเวณที่ตั้งบ้านท่าช้างปัจจุบันเป็น ทางผ่านโขลงช้าง ซึ่งไปกินดินโป่งที่บ้านโป่งช้าง และลงมากินน้ำที่บ้านห้วยผักขม เมื่อมาพบสถานที่ แห่งนี้เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่าอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การ เพาะปลูก จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งบ้านเรือน โดยใช้ชื่อว่า บ้านท่าช้าง ตั้งชื่อตามลักษณะ ภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านที่มีช้างอาศัยอยู่มาก พร้อมกันนั้นต่อมาก็ได้สร้างวัดขึ้น โดยได้ตั้งชื่อว่า วัดบ้านท่าช้าง โดยอาราธนาพระจากกรุงศรีสัตนาคนหุตมาเป็นเจ้าอาวาสรูปแรกโดยมีความเคารพ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ใช้คำเรียก พระที่อาวุโสหรือมีพรรษามาก ๆ ว่า “เจ้าหัวครู” สามเณรเรียกว่า “จ้าว” ต่อมาเมื่อประชาชนเดินทาง มาจากทางภาคอีสานซึ่งเป็นญาติ ๆ กัน สมัยที่อยู่ กรุงศรีสัตนาคนหุตได้ตามมาสมทบทำให้ที่อยู่ อาศัยและที่ทำกินคับแคบ จึงขยายพื้นที่ข้ามฝั่ง แม่น้ำปากห้วยขอนแก่น...” (พระครูถาวรพัชกิจ, สัมภาษณ์เมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘)

▲ ประตู่ทางเข้าวัดโมษา (ภาพ : FB ชุมชนคุณธรรมวัดโมษา)

จากข้อมูลประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านท่าช้าง ที่มีมาอย่างยาวนานดังที่ท่านเจ้าอาวาสได้เล่ามานั้น จึงพบว่าชุมชนบ้านท่าช้างแห่งนี้ มีทรัพยากรที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม อยู่อย่างมากมายให้ได้เรียนรู้ และจากความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีความศรัทธาในตัวเจ้าอาวาสวัดโมษา ทำให้ไม่ว่าวัดโมษาจะจัดกิจกรรมอะไร ก็จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากชุมชนและโรงเรียนใกล้เคียง เป็นอย่างดี จนสามารถนำคุณค่าท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในระดับจังหวัด และในระดับประเทศได้

พระครูถาวรพัชรกิจ ▶

(มานอญ์ ถาวโร)

เจ้าอาวาสวัดโมษารูปปัจจุบัน

ภาพ : FB ชุมชนคุณธรรมวัดโมษา

มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่โดดเด่นของชุมชน

ชาวบ้านทำช่างให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า “ฮีดสิบสอง คองสิบสี่” หรือประเพณีสิบสองเดือน โดยในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมร่วมกันระหว่าง วัด ชุมชนและโรงเรียน อย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย ซึ่งท่านเจ้าอาวาสได้อธิบายไว้ว่าประเพณีต่าง ๆ ในแต่ละเดือน เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย คนในชุมชนบ้านทำช่างจะยึดถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและพยายามปลูกฝังลูกหลานไม่ให้ลืมรากเหง้าของตนเอง ผนวกกับวัดและโรงเรียนที่เป็นกำลังเสริมที่สำคัญในการร่วมกันจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปีเพื่อไม่ให้สูญหายไป

“ประเพณีฮีดสิบสองคองสิบสี่ที่ว่านี้ก็จะมึลักษณะประเพณีที่ว่าเดือนหนึ่ง เดือนสอง เดือนสามมีกิจกรรมอะไรบ้าง ถ้าจะให้เรียงลำดับก็จะเป็น เดือนอ้าย เดือนยี่ ประเพณีบุญข้าวเปลือก เดือนสาม บุญข้าวจี เดือนสี่ บุญพะเหวด เดือนห้า สงกรานต์ เดือนหก บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ด บุญเบิกบ้าน เดือนแปด บุญเข้าพรรษา เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา เดือนสิบสอง บุญกฐิน ครบสิบสองเดือนพอดี อย่างเช่น เดือนหนึ่ง บุญลานข้าว ก็เป็นการนำข้าวมารวมกัน เมื่อชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จจากฤดูทำนาแล้ว จะนำข้าวที่ได้จากการทำนา มารวมกันทำบุญเพื่อที่จะทำให้ข้าวที่ได้มาเป็นมงคล และเป็นการสร้างนิมิตหมายอันดีไว้ว่า ปีนี้ชาวบ้านได้ข้าวมาขนาดนี้ อาณิสสงส์จากบุญกุศลจะส่งเสริมให้ชาวบ้านทุกคนได้ข้าวมากกว่าเดิมในปีต่อไป...”

“...หรืออย่างการทำบายศรี การทำพิธีสู่ขวัญในปีที่ผ่านมา ก็จะเริ่มทำช่วงประมาณเดือนมีนาคม ซึ่งก็จะมีผู้ว่าราชการจังหวัด เพชรบูรณ์มาเป็นประธานในพิธี ก็ถือว่าชาวบ้านยังยึดถือประเพณี พวกนี้อาจเหนียวแน่นอยู่ นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีเดือนสามเป็นงานบุญข้าวจี่ คือการนำข้าวเหนียวมาปั้นแล้วเอามาใส่บาตร ปั้นแล้วก็เอามาอย่างไฟ รสชาติก็แล้วแต่ใครจะปรุง บางคนก็ใช้ไข่ตีให้แตก ใส่เครื่องปรุงเข้าไปอาจจะเป็นน้ำตาล น้ำปลาหรืออาจจะใส่เครื่องเทศแล้วแต่ความชอบ จากนั้นจึงผสมเข้ากับข้าวเหนียวที่ปั้นแล้วนำไปย่างไฟ หรือที่ภาษาชาวบ้านจะเรียกว่า ขางไฟ นอกจากนี้ก็ยังมีประเพณีทำบุญฟังเทศน์มหาชาติ จากนั้นก็จะตามด้วยประเพณีบุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ เข้าพรรษา ออกพรรษา บุญสลากภัต บุญข้าวประดับดิน ซึ่งประเพณีบุญข้าวประดับดินนี้แปลก เพราะจะนำข้าวมาประดับดิน ในลักษณะที่พวกชาวบ้านจะนำพวกอาหารที่ได้ โดยมาใส่ใบตอง ห่อข้าว ห่อผลไม้ ห่อแล้วจึงนำมาถวายพระโดยจะถวายแต่เช้า ตั้งแต่เวลาประมาณตีสามตีสี่ พอพระฉันแล้ว ชาวบ้านก็จะนำอาหารที่เหลือจากที่พระฉันแล้วไปฝังดิน แล้วจุดธูปบอกให้พวกผีเปรต พวกวิญญาณไม่มีญาติมาแสวงหาส่วนบุญนี้ ก็เป็นที่มาของคำว่า ประดับดิน เพราะเอาของกินไปฝังไว้ในดิน หรือวางไว้บนดินเพื่อให้เปรตเอาไปกิน ก็มีความเชื่อว่าอาหารที่พระคุณเจ้าได้พิจารณาแล้วนั้น เปรตจะพลอยได้เศษส่วนบุญด้วย ปกติประเพณีนี้จะทำในเดือนดับ แรม ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ปัจจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบ้าง แต่ก็ไม่ขาด ทำต่อเนื่องกันมาทุกปี...” (พระครูถาวรพัชรกิจ, สัมภาษณ์เมื่อ มีนาคม ๒๕๖๘)

ท่านเจ้าอาวาสได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเพณีตักบาตร-
เทโวของบ้านท่าช้างไว้อย่างน่าสนใจว่า มีวิธีการที่ไม่เหมือนที่อื่น ๆ
น่าจะมีความแปลกอีกที่หนึ่งในประเทศไทยก็ว่าได้ วัดอื่น ๆ ก็ทำตาม
รูปแบบประเพณีทั่วไป คือ พระจะเดินลงมาจากที่สูงมารับบิณฑบาตร
จากญาติโยม แต่ที่ชุมชนนี้ทำเป็นกิจจะลักษณะคือ จะทำเป็นนั่งร้าน
โดยนำไม้ไผ่ไปพาดเพื่อขึ้นไปถึงบนนั่งร้านที่ได้ต่อไว้ นั่งร้านที่ว่านี้จะ
สูงประมาณ ๑๒ เมตร ก็ประมาณตึก ๒ ชั้น พระจะขึ้นไปนั่งบนนั้น
ส่วนชาวบ้านก็ขึ้นไปตักบาตรบนนั้น ใส่บาตรด้วยข้าวเหนียว ขนม
ซึ่งความเชื่อของชาวบ้านที่มาทำบุญเชื่อว่าหากได้ทำก็จะทำให้ได้ขึ้นไป
บนสวรรค์เหมือนที่พระพุทธเจ้าได้ขึ้นไป นี่คือการเชื่อที่ชาวบ้าน
สืบทอดกันมา ในส่วนอื่น ๆ ก็จะมีบุญกฐิน บุญลอยกระทงก็เป็นบุญ
ที่มีรูปแบบตามปกติธรรมดาในช่วงหลัง ๆ ทางวัดก็ร่วมมือกับวัฒนธรรม
จังหวัดจัดโครงการพิเศษช่วงเข้าพรรษา มีการรณรงค์ให้ผู้หญิงไม่ว่า
จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ให้นุ่งผ้าถุงมาทำบุญใส่บาตร ที่วัดโฆษานี้จะ
ให้ผู้ชายเป็นผู้ใส่บาตรก่อน ผู้หญิงจะใส่บาตรทีหลัง ปัจจุบันก็ยังคง
พยายามให้คงรูปแบบไว้ถือว่าเป็นประเพณีที่ชาวบ้านได้ถือปฏิบัติกันมา
ตั้งแต่โบราณ

▲ ประเพณีตักบาตรเทโวของบ้านท่าช้าง

คุณครูปัญญา กัปโก ได้เล่าถึงรูปแบบประเพณีงานบวชและงานศพของชุมชนบ้านท่าช้างในสมัยก่อนเพิ่มเติมไว้ว่า

“จากที่เคยเก็บข้อมูลจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน งานบวชของบ้านท่าช้างจะมีการแห่ناقด้วยช้าง ซึ่งสมัยโบราณในหมู่บ้านจะมีช้างอยู่หลายเชือก โดยจัดเป็นประเพณีการบวชหมู่ แห่ناقที่ละสิบเชือก แต่ในปัจจุบันไม่มีแล้ว มาทำพิธีที่โบสถ์หลังเก่าที่เป็นโบสถ์โบราณมาหุดม ซึ่งได้บูรณะครั้งล่าสุดคือปี พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยกรมศิลปากรได้เข้ามาดูและตรวจสอบสภาพเป็นระยะ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ได้มีการบูรณะอย่างจริงจัง ส่วนรูปแบบพิธีในงานศพสมัยก่อนจะมีการเป่าแคนก่อนเผา เพื่อให้ญาติสวดสากัน ก็มีการเล่นนินทมน้อย เพื่อไม่ให้ญาติต้องเสียใจเศร้าใจมาก แต่ในสมัยนี้ก็ไม่มีแล้วครับ ธรรมเนียมเก่า ๆ หายไปแล้วหมดแคนก็ตายไปแล้ว ก็ไม่มีใครสืบทอดธรรมเนียมประเพณีนี้ ตอนนี้ก็คงมีแต่คุณครูปัญญา กัปโก ที่เก่งมาก สืบสานประเพณีบางอย่างให้นักเรียนได้ช่วยสืบสาน ส่วนใหญ่ก็เป็นประเพณีพื้นถิ่นแบบอีสาน... เตี้ยวนถ้ามีใครตาย หน่วยงานภายนอกก็มีมาประสานงานกันหมดระหว่าง อบต. กับชาวบ้าน อย่างแต่ก่อนนี้ไม่มีนะที่จะมีการนำเงินมาช่วยงานศพ พอมาสมัยก้านนกลศศักดิ์ ไทยแท้ เริ่มจะมีการรวมตัวกัน ๑๓ หมู่บ้าน มีชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. ร่วมกันบริจาคเงินเป็นเจ้าภาพศพคืนสุดท้าย ก็เกิดธรรมเนียมที่ดี สามัคคีกัน ไปให้กำลังใจเจ้าภาพ...” (คุณครูปัญญา กัปโก, สัมภาษณ์เมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘)

ในด้านความเชื่อและความศรัทธา ชาวชุมชนบ้านท่าช้างมีความเชื่อและศรัทธาเจ้าพ่อเจ้าแม่ อยู่ ๓ ท่าน ได้แก่ เจ้าพ่อผาแดง เจ้าพ่อมเหศักดิ์ และเจ้าย่าแก้วบัวสี โดยมีเรื่องเล่าตำนานของทั้ง ๓ ท่านเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย โดยเจ้าพ่อผาแดงและเจ้าพ่อมเหศักดิ์ ยังเป็นที่นับถือศรัทธาของชาวอำเภอหล่มสัก โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลปากช่อง ตำบลบ้านตัว ตำบลบ้านโสก และตำบลบ้านหวายมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนเจ้าย่าแก้วบัวสี ตามความเชื่อว่าย่าเป็นคนบ้านท่าช้าง เป็นภรรยาของเจ้าปู่ซึ่งเป็นคนมาจากเมืองศรีเทพและเป็นเพื่อนรักกับเจ้าพ่อมเหศักดิ์หรือเจ้าตาไฟ ต่างก็ช่วยกันดูแลรักษาเจ้าพ่อผาแดง โดยในหมู่บ้านท่าช้างจะมีการตั้งศาลบูชาเจ้าย่าแก้วบัวสี โดยในแต่ละปีจะมีการจัดพิธีสักการบูชา โดยมีการบวงสรวงตลอดจนตั้งเครื่องสังเวย เพื่ออัญเชิญเจ้าย่าแก้วบัวสีมารับการสักการบูชาและเสวยอาหารเครื่องสังเวยของผู้ที่ศรัทธา จุดบั้งไฟและมีการแสดงฟ้อนเสื้อแถบลานบูชา ชาวบ้านที่มาร่วมพิธีได้อธิฐานขอบารมีเจ้าย่าได้บันดาลช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ มีการสืบทอดร่างทรง ตามเชื้อสายญาติรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันยังมีการนับถืออย่างเข้มข้น เจ้าย่าแก้วบัวสีนี้ถือว่าเป็นขวัญกำลังใจหลักของชาวบ้านท่าช้าง เพราะเชื่อว่าท่านเป็นผู้รักษาของในหมู่บ้าน ถ้าลูกหลานไปไหนก็แล้วแต่ก็จะไปบอกศาลเจ้าย่า ยกมือไหว้ ปิ๊บแด่ไร้วเจ้าย่าให้คุ้มครอง

ด้านศิลปวัฒนธรรม คุณครูนิรันดร์ กัปโก ได้เล่าว่า ชุมชนบ้านท่าช้างมีการละเล่นและการแสดงที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณที่เคยเห็นมา ตั้งแต่เด็ก โดยหลัก ๆ คือ การแสดงระบำแมงตับเต่า และการฟ้อนเสื้อแถบลาน ในส่วนของระบำแมงตับเต่านั้น เป็นการแสดงที่ได้แรงบันดาลใจมาจากแมลงชนิดหนึ่ง อาศัยอยู่ตามหนองน้ำที่มีน้ำขังอยู่นาน ๆ มีปีกและลำตัวที่มีลักษณะแข็ง มีสีดำทั้งตัว บริเวณท้องจะมีลักษณะคล้ายเหล็กในแข็งและแหลม ชอบกินตะไคร่น้ำและสัตว์เล็ก ๆ ที่ตายอยู่ในน้ำ ซึ่งชาวบ้านที่ไปประกอบอาชีพทำนาก็จะนำมาทำเป็นอาหารรับประทานในชีวิตประจำวัน ด้วยสาเหตุนี้จึงนำชื่อของแมงตับเต่า มาใช้เป็นชื่อชุดการแสดงเพื่อเป็นการรำลึกถึงแมงตับเต่าที่ชาวบ้านนิยมนำมาประกอบอาหารในชีวิตประจำวัน กลายเป็นการแสดงแบบพื้นบ้านประจำชุมชน ส่วนการแสดงฟ้อนเสื้อแถบลานเป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวอำเภอหล่มสัก โดยเฉพาะในเขตตำบลห้วยไร่ ตำบลบ้านดัว ตำบลบ้านหวาย ตำบลบ้านโสก ซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นการแสดงเพื่ออัญเชิญเทพเจ้าที่มีอิทธิฤทธิ์และสามารถดลบันดาลให้เป็นไปในสิ่งต่าง ๆ ทั้งในสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดี เช่น

สำหรับบุคคลใดที่ทำการลบหลู่ก็จะเกิดความ
เดือดร้อน และบุคคลใดที่ให้ความจงรักภักดี จะ
ดลบันดาลให้ได้รับในสิ่งที่ตนเองปรารถนา โดย
เฉพาะชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะ
ต้องอาศัยฟ้าฝนที่ตกต้องตามฤดูกาล การฟ้อนเสื่อ
แถบลานเชื่อกันว่าจะสร้างความพอใจแก่เทพเจ้า
จนช่วยดลบันดาลให้เกิดฝนตกต้องตามฤดูกาล
พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านอยู่เย็น
เป็นสุข ซึ่งการแสดงทั้งสองชุดนี้ ท่านพระครูฯ
เจ้าอาวาสก็เป็นผู้ที่ริเริ่มฟื้นฟูร่วมกับผู้นำชุมชน
โดยรวบรวมคนเฒ่าคนแก่ที่ยังมีองค์ความรู้เรื่องนี
มาช่วยกันฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ จากที่เกือบจะสูญหาย
ไปแล้ว

ในปัจจุบันนี้การแสดงระบำแมงต๊อบแต่ถ้าหาชมได้ยาก
เนื่องจากคนเฒ่าคนแก่ที่รำได้ก็ได้เสียชีวิตไป ส่วนคนรุ่นใหม่จะหาคนที่
สนใจมีจำนวนน้อยลงทุกที ส่วนฟ้อนเสื่อแถบลานยังหาชมได้อยู่ เมื่อ
มีงานสำคัญของอำเภอหรือของจังหวัด ซึ่งค่านิยมต่าง ๆ ก็เปลี่ยนแปลง
ไปตามยุคสมัย

ส่วนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับอาชีพ ชุมชนบ้านท่าช้างมีการรวมกลุ่มจักสานและกลุ่มทอผ้าซิด ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มผู้มีความรู้และความชำนาญในด้านการจักสานและการทอผ้าซิด โดยส่วนใหญ่สมาชิกกลุ่มจะเป็นวัยกลางคนและวัยผู้สูงอายุ ซึ่งความรู้ในด้านการจักสานและการทอผ้าซิดนี้ สมาชิกกลุ่มได้เรียนรู้มาจากรุ่นปู่ย่าตายาย โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวันในสังคมชนบท ผู้ชายจะมีความรู้เรื่องการจักสาน และผู้หญิงจะมีความรู้เรื่องการทอผ้า จนกระทั่งในปัจจุบันยังคงมีการจักสานเครื่องใช้ทั่วไปใช้ในครัวเรือนและเพื่อการจำหน่าย เช่น กระติบข้าวและหวด ในส่วนของกลุ่มทอผ้าซิด ในปัจจุบันยังคงมีการทอผ้าอยู่แต่ไม่ได้มุ่งเน้นทอเพื่อใช้ส่วนตัวดังเช่นในสมัยก่อน แต่เป็นการทอเพื่อการจำหน่ายร่วมด้วย ซึ่งทางกลุ่มได้นำผ้าซิดมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ลวดลายซิดนำมาตกแต่งถุงย่าม นำมาตกแต่งเสื้อที่ใช้กันภายในกลุ่มและแพร่หลาย โดยในปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมทอผ้าซิดวัดโฆษา ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมทอผ้าซิดวัดโฆษา Khitcosa และได้มีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง ด้วยฝีมือของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของบ้านท่าช้าง นำโดยนายวิรพล วันแสน ประธานกลุ่มคนปัจจุบันที่ทำงานร่วมกับสมาชิกกลุ่มทั้งรุ่นใหม่และรุ่นเก่า จนสามารถนำผ้าซิดของชุมชนยกระดับคุณภาพมาตรฐานให้มียี่ห้อเสียงได้ในระดับประเทศ และได้มีการนำผลิตภัณฑ์ไปออกจากร้านในงานจำหน่ายสินค้าระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง สร้างมูลค่าและรายได้กลับคืนสู่ชุมชนได้เป็นอย่างมาก

- ▼ ผลิตภัณฑ์จากผ้าชิตบ้านท่าช้างบางส่วนของที่ปรากฏในเพจของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมทอผ้าชิตวัดโฆษา Khitcosa
ภาพ : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหัตถกรรมทอผ้าชิตวัดโฆษา Khitcosa

Khitcosa

1 พัน ภารกอดอกใจ • ผู้ติดตาม 1.2 พัน คน

ส่งข้อความ

ถูกใจ

ค้นหา

ផ្ទះបង្គំប្រាសាទសិវរាជប័ត្រ

จุดเริ่มต้นแนวคิดการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดโฆษา

ท่านพระครูถาวรพัชรกิจ หรือพระอธิการมาโนชญ์ ถาวโร เจ้าอาวาสวัดโฆษาในปัจจุบัน ถือว่าเป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดให้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดโฆษา ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยมีวัตถุประสงค์คือ ต้องการจะอนุรักษ์และรวบรวมองค์ความรู้ในด้านภูมิปัญญาพื้นบ้านของหมู่บ้านท่าช้างและหมู่บ้านใกล้เคียงภายในตำบลห้วยไร่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา จากนั้นจึงเริ่มประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านนำสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นของดั้งเดิมที่เคยใช้ในวิถีชีวิต เช่น เขียนหมาก เครื่องมือดักสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร เป็นต้น มาบริจาคที่วัด โดยสถานที่แรกเริ่มคือศาลาการเปรียญหลังใหญ่ของวัดที่ไว้ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของวัดและกิจกรรมจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งศาลาการเปรียญหลังนี้เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในบ้านท่าช้างที่มาช่วยกันสร้างศาลาจนสำเร็จ ต่อมาท่านพระครูได้เสนอโครงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โดยเป็นส่วนหนึ่งของโครงการหมู่บ้านบวร มีลักษณะเป็นสภาวัฒนธรรมตำบลมาก่อน เนื่องจากแนวความคิดว่า ต้องการให้วัดเป็นศูนย์รวมของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านท่าช้างได้ร่วมแรงร่วมใจ สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัย และสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ยึดถือตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ โดยมีคณะกรรมการจากจังหวัดเข้ามาประเมินจนกระทั่งได้รับคัดเลือกให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมไทยต้นแบบ ระดับ ๔ มีโครงการที่โดดเด่น คือ

โครงการลานบุญลานปัญญา ซึ่งศาลาใหญ่หลังนี้นอกจากจะเป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ก็ยังเป็นสถานที่ในการจัดเก็บสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาบริจาคให้ จนกระทั่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้ขอความช่วยเหลือจากโรงเรียนใกล้เคียงที่ได้มาร่วมกิจกรรมกับทางวัดอย่างต่อเนื่อง เช่น โรงเรียนบ้านท่าช้าง โรงเรียนบ้านวังขอนตู โรงเรียนดัวพิทยาคม เพื่อให้คุณครูและนักเรียนเข้ามาช่วยกันจัดระเบียบสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ และจัดทำป้ายระบุรายละเอียดต่าง ๆ ของสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาบริจาคถวายให้วัด โดยคุณครูผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยงานกิจกรรมของวัดและช่วยเหลือจัดระเบียบพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านตั้งแต่แรกเริ่ม เช่น คุณครูปัญญา กัปโก จากโรงเรียนดัวพิทยาคม และคุณครูนิรันดร์ กัปโก จากโรงเรียนบ้านป่าแกเครือ นอกจากนี้ยังมีคุณครูไพวรรณ หาญแก้ว จากโรงเรียนบ้านท่าช้าง และคุณครูหทัยกาญจน์ พรหมพันธุ์ จากโรงเรียนเมตตาวิทยา ซึ่งแต่ละท่านเป็นเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของวัดอย่างสม่ำเสมออยู่เป็นประจำอยู่แล้ว ทำให้เมื่อวัดจะก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ก็สามารถดำเนินงานได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยเครือข่ายทางการศึกษาเหล่านี้ร่วมแรงร่วมใจกับชาวบ้านในพื้นที่ ถือว่าเป็นกลุ่มกำลังแรกเริ่มที่สำคัญและเข้มแข็งอย่างยิ่งในการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานยุคเริ่มต้น

ซึ่งรูปแบบการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑสถานในระยะแรก เป็นเพียงการจัดวางแยกตามหมวดหมู่ มีป้ายแสดงรายละเอียดต่าง ๆ พอสังเขปติดอยู่กับชิ้นงาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของชาวบ้านในบ้านท่าช้างและชุมชนใกล้เคียง รวมถึงผู้ที่ได้มีโอกาสมาทำบุญที่วัดทราบข่าว ก็นำมาบริจาคให้ในภายหลัง

- ▲ การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในระยะเริ่มต้น
 ซึ่งแต่เดิมจัดแสดงอยู่ที่ถ้ำนาคาการเปรียญ
 ภาพ : <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/1220>
 (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร)

จากพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านสู่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา

จากจุดเริ่มต้นแนวความคิดของพระครูถาวรพัชรกิจ เจ้าอาวาสวัดโฆษารูปปัจจุบันที่จะรวบรวมองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าช้าง จากการได้รับบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจากชาวบ้านเป็นจำนวนมาก และได้ใช้พื้นที่ใต้ถุนศาลาการเปรียญของวัดซึ่งเป็นที่ทำการของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนดัดแปลงมาเป็นพื้นที่จัดแสดงของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในระยะแรก ต่อมาท่านพระครูฯ มีแนวคิดต่อยอดให้สิ่งของเหล่านี้ได้มีพื้นที่จัดแสดงที่เป็นอาคารสวยงามมากยิ่งขึ้น เพื่อดึงให้คนจากภายนอกชุมชนได้เข้ามาเยี่ยมชม และเป็นการถือโอกาสประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและของชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายและรายได้แก่ชุมชน ท่านจึงเสนอโครงการเพื่อเข้าร่วมการประเมินความพร้อมเพื่อยกระดับให้เป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา โดยได้รับงบประมาณจัดสรรจากกระทรวงวัฒนธรรมจำนวนสองรอบ คือรอบแรกได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจำนวนหนึ่งล้านห้าแสนบาท ท่านพระครูจึงนำเงินที่ได้มาก่อสร้างตัวอาคาร จากนั้นได้รับงบประมาณเพิ่มเติมอีกหนึ่งล้านเก้าแสนบาทเพื่อติดตั้งระบบไฟฟ้าและจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งภายใน อีกทั้งได้รับความช่วยเหลือจากชาวบ้านในชุมชนและจากทีมงานซึ่งเป็นบุคคลสำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน บุคลากรทางการศึกษา ที่ได้ช่วยเหลือในการสืบค้นสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งในด้านภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี จนสามารถเปิดเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาได้จนสำเร็จ และมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๗

กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา โดยตัวอาคารเป็นอาคารปูนสองชั้น มีสัญลักษณ์เป็นรูปโปงหรือระฆังไม้ ซึ่งเป็นระฆังพื้นบ้านตามวิถีชนบท ในสมัยก่อน ตัวระฆังทำจากไม้เนื้อแข็งมาเจาะทำเป็นรูข้างในเพื่อให้เกิดเสียงกังวาลและดังกไกล ไม่ว่าจะเป็นสัญญาณทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดและชุมชน โดยสังเกตจากการตีลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับกิจของสงฆ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชุมชน ท่านพระครูและชาวบ้านได้ร่วมกันเลือกสัญลักษณ์นี้เพื่อแสดงถึง ความมีชื่อเสียงก้องไกลของ ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาและชุมชนบ้านท่าช้าง

▲ สัญลักษณ์ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา

ภาพ : พระครูถาวรพัชรกิจ (พระอธิการมานอญญ์ ถาวโร)

นอกจากท่านพระครูฯ ที่เป็นผู้ริเริ่มที่สำคัญ ยังมีผู้ที่มีความสำคัญ ในการรวบรวม จัดเก็บ และสังเคราะห์ข้อมูลจนออกมาเป็นฐานข้อมูล ที่มีคุณค่าต่อชุมชน ซึ่งนำมาทำเป็นรายละเอียดในการจัดแสดง นิทรรศการภายในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา คือ คุณครูปัญญา และคุณครูนิรันดร์ กัปโก เป็นริ้วแรงสำคัญในการเข้ามาช่วยโดยคุณครู จะเข้ามาช่วยด้านเทคโนโลยี ด้านการจัดวาง ตกแต่งสถานที่ การพิมพ์ ข้อมูลทะเบียน ส่วนด้านวัสดุส่วนใหญ่จะเป็นท่านพระครูกับชาวบ้าน เป็นหลัก

“...เราก็มาดูแลด้านการจัดสภาพแวดล้อม ทำทะเบียนประวัติ ก็มีการซ่อมแซมอยู่เรื่อย ซึ่ง ชาวของส่วนใหญ่เป็นของพื้นบ้านก็อาศัยปราชญ์ ชาวบ้านที่เขาเคยทำมาก่อนมาช่วยซ่อมแซม ก็จะ แบ่งหน้าที่ตามความสามารถของแต่ละคน เพียงแต่นำเสียดายที่ของหลาย ๆ ชิ้นเราไม่สามารถระบุ แหล่งที่มาได้ เพราะเมื่อก่อนก็ยังไม่ได้คิดถึงเรื่อง การทำทะเบียนแบบเป็นกิจลักษณะและเราก็ไม่มี องค์ความรู้ตรงนี้ด้วยค่ะ...” (คุณครูนิรันดร์ กัปโก, สัมภาษณ์เมื่อ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๘)

การแบ่งพื้นที่ในการจัดแสดงภายในศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช วัดโฆษา จัดแสดงทั้งสองชั้น โดยชั้นล่างของอาคารบริเวณประตูทางเข้า มีประวัติการจัดสร้างศูนย์และมีโปงไม้ สัญลักษณ์ของศูนย์ตั้งอยู่ในส่วนของการจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาในวิถีชีวิตของชาวมุขชนบ้านท่าช้างในอดีตและสืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยการจัดแสดงแบ่งเป็นห้องย่อยต่าง ๆ จำนวน ๕ ห้อง โดยแต่ละห้องมีการแสดงถึงข้อมูลองค์ความรู้ชุมชนไว้อย่างละเอียดและสวยงาม ดังนี้

๑. ห้องศาสนา วัฒนธรรมประเพณี แสดงข้อมูลประเพณี สืบสองเดือน (ฮิตสืบสองคองสืบสี่) ข้อมูลเกี่ยวกับสิมโบราณและศาสนสถานลาวหล่ม

๒. ห้องชาติพันธุ์ชุมชน แสดงข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนบ้านท่าช้างตั้งแต่รุ่นอพยพมาแผ้วถาง สร้างบ้านสร้างชุมชน

๓. ห้องเส้นทางสายหมอก แสดงข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม การใช้หมากเป็นส่วนประกอบของวิถีชีวิต ทั้งวัฒนธรรมการกินหมาก การใช้หมากเป็นเครื่องประกอบการทำพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

๔. ห้องศิลปะการแสดง แสดงข้อมูลการแสดงพื้นบ้านของ ชุมชนบ้านท่าช้างได้แก่ ระเบ้าตบเต่าและฟ้อนเสื้อแถบลาน

๕. ห้องศรัทธาความเชื่อ แสดงข้อมูลเกี่ยวกับประวัติเจ้าพ่อ ผาแดง เจ้าพ่อมเหศักดิ์ และเจ้าย่าแก้วบัวสี

ส่วนการจัดแสดงภายในอาคารชั้นบน แบ่งส่วนการจัดแสดงออกเป็น ๓ ห้อง ได้แก่

๑. ห้องพิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นห้องที่จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต เช่น ของใช้ในครัวเรือนในอดีต อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ อุปกรณ์ล่าสัตว์ป่า เช่น ปืน อุปกรณ์ในการทอผ้า เลี้ยงไหม และผ้าชิ้นหัวแดง ตีนก่าน ผ้าซิด กี่ทอผ้า เป็นต้น

๒. ห้องเฉลิมพระเกียรติพระภูมิินทร์ จัดแสดงภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และภาพพระราชกรณียกิจเมื่อครั้งเสด็จมาทรงงานในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า

๓. ห้องคุณูปการ จัดแสดงประวัติของเจ้าอาวาสและพระเกจิอาจารย์ที่สำคัญของอำเภอหล่มสัก ในปัจจุบันได้ปิดไว้ชั่วคราวเพื่อปรับปรุง

ในปัจจุบัน ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา เปิดให้เข้าชมทุกวันโดยไม่มีค่าใช้จ่าย พื้นที่ของวัดกว้างขวาง สะดวก และปลอดภัย สภาพแวดล้อมมีความร่มรื่นและมีการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านท่าช้างและขยายไปถึงกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ร่วมกับหน่วยงานภายนอกได้

▲ การจัดแสดงนิทรรศการภายในบริเวณชั้นล่างบางส่วน
ภาพ : นางสาวใจศรกาญญ จารีกสมาน

▲ การจัดแสดงนิทรรศการภายในห้องพิพิธภัณฑ์ชุมชนบางส่วน
ภาพ : นางสาวใจศรกาญจ จารีกสมาน

▲ การจัดแสดงนิทรรศการภายในห้องเฉลิมพระเกียรติพระภูมิินทร์บางส่วน
ภาพ : นางสาวไจศรกาญ จารีกสมาน

ทิศทางในอนาคต

จากวันที่ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาได้เปิดทำการวันแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. ๒๕๖๘ เป็นเวลา ๑๐ ปีที่ทำให้วัดโฆษาและบ้านท่าช้างเป็นที่รู้จักของคนภายนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จสวยงามของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาในวันนี้เกิดขึ้นได้เพราะความร่วมมือร่วมใจของหลายฝ่ายเป็นการแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน แสดงถึงความไว้นื้อเชื่อใจกัน ให้ใจกันระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้ภูมิปัญญาต่าง ๆ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไม่สูญหายไปไหน ประโยชน์ที่เกิดขึ้นทำให้คนภายนอกชุมชนได้รู้จักบ้านท่าช้างและเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายทางวัฒนธรรมในทุกภาคส่วน แม้ว่าประเพณีบางส่วนจะสูญหายไปตามยุคสมัย แต่วัดโฆษายังมีความพยายามที่จะสานต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ไว้โดยเชื่อมต่อกับผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน และโรงเรียน รวมถึงหน่วยงานของจังหวัดทำให้เกิดความต่อเนื่อง และชาวบ้านในชุมชนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของรากเหง้าและเกิดความภาคภูมิใจส่งต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลาน

ส่วนทิศทางของศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษาในอนาคต ท่านเจ้าอาวาสได้อธิบายเพิ่มเติมว่า แต่แรกมาจนปัจจุบันการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ วัดเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าดูแลรักษา ซึ่งถือว่าเป็นภาระที่หนักพอสมควร เนื่องจากต้องมีการซ่อมแซมบำรุงทั้งตัวอาคารและส่วนจัดแสดงตาม

สภาพการใช้งาน โดยในอนาคตมีความคาดหวังในการพัฒนาศูนย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ชุมชนและผู้สนใจมากกว่านี้ โครงการที่จะพัฒนาผู้นำชุมชนหรือเยาวชนให้เป็นนักพูดสามารถเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนได้เข้าใจและทำให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมอยากจะมาอีก และหากมีงบประมาณเพิ่มเติมก็ต้องการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอนิทรรศการให้น่าสนใจและทันสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการร่วมกับวัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ในการที่จะขับเคลื่อนชุมชนบ้านท่าช้างให้เป็นชุมชนหลวงพระบางแห่งที่สอง เพราะมีบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อพยพมาจากหลวงพระบาง และที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันอีกหนึ่งแนวคิดคือ การสร้างวงโปงลางวัดโฆษา เพื่อให้เยาวชนและชาวบ้านได้มีช่องทางในการเผยแพร่วัฒนธรรมและหารายได้จากการรับงานแสดง เพื่อจะได้มีรายได้มาเสริมในการจุนเจือครอบครัว เพื่อเป็นทุนการศึกษาและแบ่งบางส่วนมาไว้เพื่อพัฒนาศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชให้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

ทวิชากร ขุนภักดี. (๒๕๖๔). กระบวนการสร้างนวัตกรรมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม: กรณีศึกษากลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP). วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เข้าถึงได้จาก <http://bsris.swu.ac.th/thesis/60199130456GRT6912560f.pdf>. (เข้าถึงเมื่อ ๒ เมษายน ๒๕๖๘).

นนทชา ชัยทิวชานันท์. (๒๕๕๕). รายชื่อพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน. พิพิธภัณฑ์วัดโฆษา. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/535> (เข้าถึงเมื่อ ๒ เมษายน ๒๕๖๘).

สุนิษตรา สุวรรณภาศ. (๒๕๖๔). คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี: การวิเคราะห์และการพัฒนา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. เข้าถึงได้จาก <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/4053/3/60031448.pdf>. (เข้าถึงเมื่อ ๒ เมษายน ๒๕๖๘).

บุคคลอ้างอิง

นิรันดร์ กัปโก. (๒๕๖๘). อายุ ๕๓ ปี. ข้าราชการครูโรงเรียนบ้านท่าช้าง
ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๐ มีนาคม.

ปัญญา กัปโก. (๒๕๖๘). อายุ ๕๓ ปี. ข้าราชการครูโรงเรียนดีวิทยา
ตำบลบ้านดี อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๐ มีนาคม.

พระอธิการมานอนน์ ถาวโร. (๒๕๖๘). อายุ ๕๕ ปี. เจ้าอาวาสวัดโฆษา
บ้านท่าช้าง ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์.
สัมภาษณ์, ๑๐ มีนาคม.

ชุมชนโบราณและแหล่งโบราณคดี สมัยทวารวดีในกลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน

ผู้เขียน : ผศ.ดร. ชีระวัฒน์ แสนคำ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บทนำ

เมืองศรีเทพเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่เมืองหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มแม่น้ำป่าสัก ท้องที่อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ มีร่องรอยพัฒนาการของชุมชนโบราณขนาดเล็กหลายแห่งในบริเวณใกล้เคียงมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และด้วยมีปัจจัยหลายด้านมาเกี่ยวข้องชุมชนเล็ก ๆ ก็ได้พัฒนาเป็นชุมชนเมืองในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ และมีพัฒนาการสืบเนื่องมาจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ บริเวณภายในเขตคูเมืองและรอบนอกมีหลักฐานสิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองและพัฒนาการของเมืองมาอย่างยาวนาน และสะท้อนให้เห็นร่องรอยของวัฒนธรรมจากภายนอกที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ทั้งมหายานและเถรวาท และความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู (สถูป เทียงธรรม,

๒๕๕๔: ๔๐ - ๘๑) และอาจเป็นศูนย์กลางการแผ่กระจายอิทธิพล วัฒนธรรมทวารวดีจากภาคกลางไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (มนตรี ธนภัทรพรชัย, ๒๕๖๔: ๒๘) ดังมีการสำรวจพบร่องรอยชุมชน โบราณหรือแหล่งโบราณคดีที่มีการปักโบสถ์มาในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖) ที่จากลักษณะของการกระจายตัวสะท้อนให้เห็นการมีอยู่ของชุมชนโบราณที่อยู่บนเส้นทางโบราณในสมัยทวารวดี จากเมืองศรีเทพไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน

บริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนทางตอนเหนือของเมืองศรีเทพ ขึ้นมา ได้มีการสำรวจพบร่องรอยชุมชนโบราณและแหล่งโบราณคดี ในวัฒนธรรมทวารวดีกระจายอยู่หลายแห่ง ตั้งแต่ท้องที่อำเภอเมือง เพชรบูรณ์ขึ้นจนถึงท้องที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ อันสะท้อนให้เห็นถึงการกระจายตัวของผู้คนหรือชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดีใน เขตภาคกลางขึ้นไปตามแม่น้ำป่าสักจนถึงพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งไปเชื่อมต่อกับกลุ่มวัฒนธรรมทวารวดีอีสานในเขตจังหวัดเลย

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โบราณหรือแหล่งโบราณคดีที่กระจายอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก ตอนบน เพื่อผู้สนใจได้ใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาสืบค้นเชิงลึก ขยายผลและประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ใหม่ในเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างเมืองศรีเทพกับแหล่งโบราณคดีใน วัฒนธรรมทวารวดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างเช่นมรดกโลก ภูพระบาทให้เป็นรูปธรรมต่อไป

วัดมหาธาตุ เมืองเพชรบูรณ์

วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง ตั้งอยู่ภายในตัวเมืองเพชรบูรณ์ ท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ภายในวัดมหาธาตุมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจ คือ พระมหาธาตุเจดีย์ถือเป็นศาสนสถานประธานของวัดมหาธาตุ เป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตูมหรือทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ในศิลปะสุโขทัย เดิมอยู่ในสภาพชำรุด ส่วนยอดหักหายไป แต่หลังการบูรณปฏิสังขรณ์โดยกรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ทำให้ทราบว่าส่วนฐานมีลักษณะเช่นเดียวกับเจดีย์ทรงดอกบัวตูม ทำให้ปัจจุบันได้รับการเสริมส่วนยอดที่เป็นดอกบัวตูมให้มีความสมบูรณ์ ด้านหน้าพระมหาธาตุเจดีย์เป็นพระอุโบสถ จากรูปแบบแผนผังและลักษณะศิลปกรรมสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย ในช่วงรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ลงมา นอกจากนี้ ภายในวัดมหาธาตุยังมีพระพุทธรูปสำคัญอีก ๒ องค์ ได้แก่ หลวงพ่อเพชรมีชัย และหลวงพ่อกาม ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำริด ปางมารวิชัย ลงรักปิดทอง จากรูปแบบทางศิลปกรรมกำหนดอายุอยู่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐

แม้จากข้อมูลโบราณสถานและโบราณวัตถุสำคัญภายใน
วัดมหาธาตุที่กล่าวมาจะแสดงให้เห็นว่าวัดมหาธาตุน่าจะมีอายุราว
พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ลงมา แต่จากการขุดค้นพระมหาธาตุเจดีย์ระหว่าง
การบูรณปฏิสังขรณ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ มีการพบพระพุทธรูปสำริด เทวรูป
สำริด และชิ้นส่วนพระเศียรพระพุทธรูปหินทราย ศิลปะทวารวดี
อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๕ พระพุทธรูปสำริด ปางสมาธิ ศิลปะ
ศรีวิชัย อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ และพระพุทธรูปสำริดปาง
ต่าง ๆ ศิลปะลพบุรีหรือศิลปะเขมรโบราณหลายองค์ กำหนดอายุ
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ (ณัฐภัทร จันทวิช, ๒๕๔๓: ๑๓ - ๑๖)
ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวัดมหาธาตุอาจจะถูกสร้างขึ้นก่อนการแผ่เข้ามา
ของอำนาจและอิทธิพลศิลปวัฒนธรรมจากสุโขทัยในพุทธศตวรรษที่ ๑๙
สอดคล้องกับการพบใบสีมาหินที่ปักอยู่รอบพระอุโบสถวัดมหาธาตุที่
มีลักษณะแตกต่างจากใบสีมาที่นิยมสร้างในวัฒนธรรมสุโขทัยและ
อยุธยา

▼ ลักษณะของใบสีมารอบพระอุโบสถวัดมหาธาตุ เมืองเพชรบูรณ์

ใบสีมาวัดมหาธาตุเป็นใบสีมาหินทรายจำนวน ๘ หลักรูปกรอบพระอุโบสถทั้ง ๘ ทิศ มีความสูงประมาณ ๑.๕๐ เมตร หนาประมาณ ๑๐ - ๑๕ เซนติเมตร กว้างประมาณ ๔๐ - ๕๐ เซนติเมตร สันนิษฐานว่าเป็นใบสีมาของพระอุโบสถหลังแรกของวัดมหาธาตุ เพราะว่าเมื่อพบนั้นถูกฝังดินอยู่ลึกมาก ในบริเวณซากปรักหักพังข้างพระมหาธาตุเจดีย์ ก่อนที่จะย้ายมาปิดรอบพระอุโบสถหลังปัจจุบัน และมีการทำซุ้มครอบใบสีมาไว้ (พระศรีพัชโรดม, ๒๕๕๒: ๙๘) ลักษณะของใบสีมากลุ่มนี้ส่วนบนเป็นแผ่นหินทรายราบเรียบ ส่วนโคนใบสีมาถูกปูนซีเมนต์โบกทับเป็นฐานซุ้มสีมา ไม่สามารถศึกษารูปแบบศิลปกรรมได้ ส่วนบนของใบสีมาไม่ปรากฏการสลักลวดลายแต่อย่างใด ส่วนยอดทำเป็นยอดแหลมเตี้ย ๆ ซึ่งใกล้เคียงกับรูปแบบใบสีมาในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน จึงมีความเป็นไปได้ว่าใบสีมาวัดมหาธาตุจะมีความสัมพันธ์ทางรูปแบบศิลปกรรมกับใบสีมาในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน โดยบริเวณนี้อาจถูกใช้งานเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในสมัยทวารวดีมาก่อน สอดคล้องกับการศึกษาของณัฏฐภัทร จันทวิช (๒๕๔๓: ๒๒) ที่ระบุว่าเมืองเพชรบูรณ์เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่ง มีอารยธรรมโบราณที่สืบทอดและสัมพันธ์กับเมืองศรีเทพตอนปลาย ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๖ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ โดยเมืองโบราณทั้งสองแห่งสัมพันธ์กับรัฐโบราณในอดีตมาตลอด ทั้งรัฐทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี (ละโว้ - ลพบุรี) และสุโขทัย

ชุมชนโบราณเมืองนครเต็ด

เมืองนครเต็ดอยู่ริมแม่น้ำป่าสักในท้องที่บ้านดงเมือง ตำบลลานบ่า อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ชื่อ “นครเต็ด” เป็นชื่อที่คนรุ่นหลังเรียกชุมชนโบราณที่บ้านดงเมือง ส่วนชื่อเดิมนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสด็จทรงตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงพระนิพนธ์ไว้ว่า “...ในระหว่างเมืองเพชรบูรณ์กับเมืองหล่มสัก ข้างฝั่งตะวันออกมีเมืองโบราณเมือง ๑ เรียกว่าเมืองนครเต็ด แต่อยู่ในป่าทึบ ผู้ที่เคยไปบอกว่าเมืองนครเต็ดนั้นไม่มีอันใดเหลืออยู่นอกจากเทือกเนินดิน พอเพนเค้ากำแพงเมืองแลมีสระอยู่สระ ๑ เรียกว่าสระคงคา และมีรอยพูนดินเป็นถนนลงมาทางข้างใต้ แต่จะลงมาถึงไหนหาทราบไม่ มีคำของพวกชาวบ้านที่ใกล้เคียงพูดกันอีกอย่างหนึ่งว่า บางคราวคนไปหาพินพบศิระยักษ์ทำด้วยศิลามีอยู่ในเมืองนครเต็ดนั้น แต่ไปวันดีคืนดีจึงจะพบ บางทีไปทีหลังก็ไม่พบ ได้ความดังนี้จึงสันนิษฐานว่าเมืองนครเต็ดนั้นที่จริงคงจะมีของโบราณยังเหลืออยู่บ้าง แต่เพราะไม่มีใครเอาใจใส่ค้นคว้าจึงไม่ปรากฏว่ามีอะไรมา...” (กรมศิลปากร, ๒๕๕๐: ๒๕๑)

ภายในเมืองนครเต็ดมีการขุดพบหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องมือเหล็ก ลูกปัดหิน แทนบดยา แวดินเผา ภาชนะดินเผาประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญมีการพบแนวอิฐอยู่ติดกับแม่น้ำป่าสัก ชาวบ้านเรียกว่า “วังอิฐ” เชื่อว่าเป็นกำแพงเมืองนครเต็ด ลักษณะอิฐที่พบเป็นก้อนทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่

ผิวไม่เรียบ และมีแกลบข้าวผสมอยู่อย่างหนาแน่นเช่นเดียวกับอิฐที่พบตามโบราณสถานในวัฒนธรรมทวารวดีตามเมืองต่าง ๆ ในเขตภาคกลาง (จังหวัดเพชรบูรณ์, ๒๕๖๖: ๑๕๕ - ๑๕๖) จากหลักฐานที่พบทำให้สันนิษฐานได้ว่า เมืองนครเดิมนั้นพัฒนาการความเป็นชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายสืบเนื่องมาจนถึงสมัยทวารวดี และอาจเป็นชุมชนโบราณในวัฒนธรรมทวารวดีที่อยู่เหนือสุดในลุ่มแม่น้ำป่าสักก็เป็นได้

- ▼ ลักษณะอิฐที่พบบริเวณเมืองนครเดิมนั้นเป็นอิฐผิวไม่เรียบและมีแกลบข้าวผสมอยู่อย่างหนาแน่นเช่นเดียวกับอิฐที่พบตามโบราณสถานในวัฒนธรรมทวารวดีในเขตภาคกลาง

แหล่งใบสีมาวัดศิลาจารย์ บ้านศิลา

ภายในบริเวณวัดศิลาจารย์ซึ่งอยู่ติดกับลำห้วยน้ำยา ลำห้วยสาขาของแม่น้ำป่าสัก ในท้องที่บ้านศิลา ตำบลศิลา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ พบกลุ่มใบสีมาปักและลั้มอยู่จำนวน ๙ หลัก ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน เดิมเรียกว่า “บ้านศิลาเลข” ก่อนที่จะเรียกสั้น ๆ ว่า “บ้านศิลา” ในภายหลัง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒: ๔๕) ใบสีมาที่พบส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแท่งหินธรรมชาติ มีจำนวน ๒ หลักที่มีการตกแต่งส่วนปลายยอดให้มีลักษณะแหลมเตี้ย ๆ และมีจำนวน ๑ หลักที่มีการแกะสลักเป็นเส้นนูนแบบเส้นตรงที่มีขนาดเท่ากันทั้งเส้นอยู่กลางแท่งหินคล้ายกับใบสีมาในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน

- ▲ ลักษณะการปักใบสีมาที่แหล่งใบสีมาวัดศิลาจารย์
บ้านศิลา อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะการปักโบสีมากลุ่มนี้สันนิษฐานว่าเดิมน่าจะปักอยู่ใน ผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในแนวเหนือ - ใต้ ดังปรากฏว่ายังมีโบสีมีส่วนหนึ่งที่ปักเป็นแถวและขนานกันอยู่ ซึ่งเชื่อว่าน่าจะยังไม่ถูกเคลื่อนย้าย จากตำแหน่งเดิม และมีโบสีมาขนาดใหญ่หลักหนึ่งลั้มอยู่นอกผัง ดังกล่าว โบสีมาหลักนี้มีขนาดใหญ่ที่สุดและมีการตกแต่งส่วนยอด ให้มีลักษณะแหลมเตี้ย ๆ เป็นไปได้ว่าอาจเคยถูกใช้งานเป็นประธาน ของกลุ่มโบสีมานี้มาก่อน จากลักษณะการปักและรูปทรงของโบสีมา สันนิษฐานว่ากลุ่มโบสีมาที่วัดศิลาจารย์น่าจะได้รับอิทธิพลความเชื่อ จากวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน เพื่อปักกำหนดเขตแดนพื้นที่ ศักดิ์สิทธิ์หรือปักเพื่อแสดงความเคารพหรืออุทิศเพื่อศาสนาและสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ (จังหวัดเพชรบูรณ์, ๒๕๖๖: ๑๘๕) ปัจจุบันบริเวณถัดจาก กลุ่มโบสีมาไปเล็กน้อยก็ยังเป็นที่ตั้งของหอปู่ตาหรือหอผีสำคัญประจำ ชุมชนบ้านศิลา สะท้อนให้เห็นว่าบริเวณวัดศิลาจารย์เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อท้องถิ่นมาช้านาน ก่อนที่จะมีพระสงฆ์คณะธรรมยุต เข้ามาครอบครองพื้นที่และเปลี่ยนให้เป็นวัดในทางพระพุทธศาสนา

การพบกลุ่มโบสีมาที่วัดศิลาจารย์อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่ม โบสีมาในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสานที่อยู่ทางตะวันตก อยู่ในบริเวณ ดันแม่น้ำป่าสักซึ่งเป็นชุมทางโบราณที่บ้านเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ทางตอน เหนือในกลุ่มแม่น้ำโขงโดยรอบต้องผ่านเมื่อจะเดินทางลงมายังพื้นที่ ลุ่มแม่น้ำสักตอนบน ดังนั้น แหล่งโบสีมาวัดศิลาจารย์จึงมีความสำคัญ อย่างมากต่อการศึกษาพัฒนาการและการกระจายตัวของวัฒนธรรม

สีมาทวารวดีอีสานเข้าสู่เขตที่ราบลุ่มภาคกลาง หรืออาจจะเป็นต้นทางของการเกิดขึ้นของใบสีมาในวัฒนธรรมทวารวดีของภาคกลาง ก่อนที่จะส่งต่อไปยังพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พัฒนา กระจายตัว และเป็นอัตลักษณ์ “วัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน” ซึ่งควรที่จะได้รับการศึกษาต่อยอดอย่างลุ่มลึกต่อไป

แหล่งศิลาจารึกสมัยทวารวดี บ้านดงคล้อย

บริเวณเทือกเขาเพชรบูรณ์ตะวันออกบริเวณรอยต่อระหว่างอำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ กับอำเภอภูกระดึง และอำเภอภูหลวง จังหวัดเลย ท้องที่บ้านดงคล้อย ตำบลวังขาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้พบหลักศิลาจารึกหินทรายจำนวน ๕ หลัก ร่วมกับโคลนพระพุทธรูปหินทราย และแท่งหินทรายธรรมชาติดัดลายใบสีมาจำนวนหนึ่ง ศิลาจารึกและโบราณวัตถุกลุ่มนี้สำรวจพบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ (จักขุมาลย์ วงษ์ท้าว, ๒๕๕๕: ๘๕ - ๘๖) ลักษณะโดยรวมของศิลาจารึกมีลักษณะเป็นแท่งหินทรายสีแดง รูปทรงคล้ายใบสีมา ต่อมาเมื่อมีศิลาจารึกสูญหาย ๑ หลัก ปัจจุบันมีการเคลื่อนย้ายไปเก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่ศูนย์ข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ และมีนักวิชาการที่เกี่ยวข้องทำการอ่านแปลไว้เป็นเบื้องต้น ดังนี้

จารึกดงคลับ ๑ มีตัวอักษร ๑ ด้าน จำนวน ๘ บรรทัด จารึกด้วยอักษรหลังปัลลวะ ภาษาสันสกฤต - มอญโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) อ่านแปลได้ความว่า “ศรีมาโสชาคยการติง ผู้รักษาทรัพย์อันมีค่าตลอดเวลาที่มีพระจันทร์ส่องสว่าง ในการที่พระเจ้าแผ่นดินได้บริจาคทรัพย์อันมีค่าแก่สามัญทั่วไป คนหูหนวกซึ่งเร่ร่อนไปในที่ต่าง ๆ บุญนี้ผู้อาวุโสกระทำด้วยความรัก ในบริเวณเสมาเจดีย์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความสวัสดิ...” (กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี, ๒๕๖๖: ออนไลน์)

จารึกดงคลับ ๒ มีตัวอักษร ๑ ด้าน เดิมมีหลายบรรทัดแต่ที่เห็นรูปอักษรมีจำนวน ๓ บรรทัด เป็นอักษรหลังปัลลวะ ภาษาบาลี - มอญโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) อ่านแปลได้ความว่า “ผลแห่งบุญนี้ (อุทิศให้แก่) ลูกที่จากไป... _____ บุญ...” (กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี, ๒๕๖๖: ออนไลน์)

จารึกดงคลับ ๓ มีตัวอักษร ๑ ด้าน จำนวน ๔ บรรทัด จารึกด้วยอักษรหลังปัลลวะ ภาษาบาลี - มอญโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) โดยสามารถอ่านแปลได้เพียงบรรทัดแรกเท่านั้นคือ “...บุญนี้พระหมกอัญญวิรัช...” สำหรับบรรทัดอื่น ๆ ยังไม่สามารถอ่านและแปลความได้ (สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา, ๒๕๖๖ ก: ออนไลน์)

จารึกดงคลับ ๔ มีตัวอักษร ๑ ด้าน จำนวน ๕ บรรทัด จารึกด้วยอักษรหลังปัลลวะ ภาษาบาลี - มอญโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕) จารึกหลักนี้มีแต่คำอ่านยังไม่มีคำแปล โดยมีผู้ศึกษาและสามารถถอดคำอ่านได้ดังนี้ “วูปญฺญปรคณฺพล(ต) วุสสทฺทณฺณคฺคฺจตํบัล...การเกษตรอรโวอ วูปโตย...” (สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา, ๒๕๖๖ ข: ออนไลน์)

▲ จารึกดงคล้อย ๑ จารึกดงคล้อย ๓ และจารึกดงคล้อย ๔ ตัวอย่างศิลาจารึกที่พบบนภูเขาในท้องที่บ้านดงคล้อย ตำบลวังขาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ (ที่มาภาพ : Facebook : กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี)

ส่วนโคลนพระพุทธรูปหินทรายแสดงถึงอิริยาบถประทับนั่งปางสมาธิ เมื่อพิจารณาจากลักษณะที่ปรากฏสันนิษฐานว่าโคลนพระพุทธรูปนี้เดิมน่าจะส่วนพระเศียร แต่ต่อมาน่าจะถูกตัดหรือพระเศียรชำรุดหักหาย รอยแกะสลักที่ปรากฏมีความคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปปางสมาธิในศิลปะทวารวดีที่พบในภาคกลาง คือประทับนั่งขัดสมาธิกึ่งกลม ๆ ทำฐานบัวคว่ำ - บัวหงายที่มีลายกลีบบัว พระวรกายบอบบาง ไม่ได้แสดงกล้ามเนื้อ (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, ๒๕๖๒: ๒๕๑ - ๒๕๕)

โคลนพระพุทธรูปนี้อาจเป็นพระพุทธรูปที่ถูกสร้างขึ้นเพื่ออุทิศส่วนบุญให้บุคคลที่ล่วงลับไปแล้วตั้งปรากฏความในจารึกดงคล้อย ๒ และจารึกดงคล้อย ๓ และภายหลังมีการใช้บริเวณที่แห่งนี้เป็นที่พักของคนเดินทางสัญจรผ่านไปมาตั้งปรากฏความในจารึกดงคล้อย ๑ ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก

- ▲ โกลนพระพุทธรูปหินทรายปางสมาธิ ที่พบในท้องที่บ้านดงคล้อย ตำบลวังขาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์
(ภาพ : Facebook : วิศัลย์ โฆษิตานนท์)

การพบหลักฐานศิลาจารึกจำนวนมากที่บ้านดงคล้อยและ
ข้อความที่ปรากฏในจารึก แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ซึ่ง
อาจเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีการปักหลักหินเพื่อแสดงเขตสำหรับ
เคารพบูชา ขณะเดียวกันหลักหินดังกล่าวยังทำหน้าที่คล้ายสถูปเจดีย์
ดังปรากฏคำว่า “เสมาเจดีย์” ในจารึกดงคล้อย ๑ ซึ่งช่วยอธิบายให้เรา
เข้าใจหน้าที่ของใบสีมาที่ปักอยู่โดด ๆ ใบเดียวมากขึ้น การพบศิลาจารึก
โคลนพระพุทธรูปและแท่งหินคล้ายใบสีมาในบริเวณซึ่งอยู่ในเส้นทาง
โบราณที่ใช้ติดต่อกันระหว่างชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
กับชุมชนโบราณในเขตลุ่มแม่น้ำป่าสักในช่วงสมัยทวารวดี สะท้อน
ให้เห็นการกระจายตัว ความสัมพันธ์ หรือการปะทะสังสรรค์ของ
วัฒนธรรมทวารวดีในภาคกลางกับวัฒนธรรมทวารวดีอีสานในบริเวณ
ภูเขารอยต่อของสองพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

บทส่งท้าย

จากข้อมูลชุมชนโบราณและแหล่งโบราณวัตถุในลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบนที่ผู้เขียนนำเสนอมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการกระจายตัวของชุมชนโบราณและแหล่งโบราณวัตถุในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสานอยู่ในลักษณะที่ต่อเนื่องกันตามหุบเขาและที่ราบลุ่มในลักษณะที่สะท้อนให้เห็นความเป็นเส้นทางโบราณที่เชื่อมต่อกันนับตั้งแต่เมืองศรีเทพขึ้นมาตามลุ่มแม่น้ำป่าสักจนถึงเขตที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทำให้เกิดประเด็นคำถามต่อมาว่าผู้คนเมืองศรีเทพกับผู้คนในเขตที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน น่าจะมีความสัมพันธ์กันไม่ทางด้านใดก็ด้านหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับวัฒนธรรมสีมาระหว่างกัน ดังมีการสำรวจพบหลักฐานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับใบสีมาในวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสานในเขตเมืองศรีเทพด้วย

จากการศึกษาของรุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง (๒๕๕๓: ๖) ได้พบชิ้นส่วนใบสีมาแบบวัฒนธรรมทวารวดีอีสานในเมืองศรีเทพ แม้ว่าด้านล่างของใบสีมาจะหักหายไปแล้วก็ตาม แต่จากส่วนที่เหลือทำให้ทราบรูปทรงว่าเป็นแผ่นแบน ยอดแหลม ตกแต่งด้วยสันนูนและภาพเล่าเรื่อง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าภาพเล่าเรื่องเหลือให้เห็นเพียงเล็กน้อย จึงไม่ทราบว่าเป็นเรื่องราวตอนใด นอกจากนี้ ยังมีการพบการปัก แท่งหินในลักษณะใบสีมาแสดงเขตศักดิ์สิทธิ์ที่ฐานอาคารโบราณสถาน

หมายเลข ๒๒ ยังถูกล้อมรอบด้วยหลักหินคู่ ๕ จุด และที่มมฐาน
อาคารโบราณสถานหมายเลข ๑๗ ซึ่งมีรูปแบบคล้ายคลึงกับใบสีมา
ในวัฒนธรรมทวารวดีอีสานอีกด้วย การพบใบสีมาวัฒนธรรมทวารวดี
อีสานในเมืองศรีเทพทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองศรีเทพ
กับกลุ่มบ้านเมืองในวัฒนธรรมทวารวดีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ได้เป็นอย่างดี

จากลักษณะทางกายภาพจะพบว่า เมืองศรีเทพตั้งอยู่บน
เส้นทางคมนาคมระหว่างลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทางตะวันตกกับ
บ้านเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทางตะวันออก จึงมีร่องรอย
ของชุมชนโบราณที่แหล่งโบราณคดีที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระยะ ๆ
ดังนั้น จึงไม่แปลกที่ภายในเมืองศรีเทพจะปรากฏร่องรอยความสัมพันธ์
กับวัฒนธรรมสีมาทวารวดีอีสาน และมีร่องรอยชุมชนโบราณหรือ
แหล่งโบราณคดีที่มีอายุร่วมสมัยกับเมืองศรีเทพกระจายอยู่เป็นระยะ
ในเขตลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน และกระจายจนถึงเขตภูพระบาท โดย
เฉพาะอย่างยิ่งแหล่งใบสีมาที่กระจายอยู่เป็นระยะดังได้กล่าวมาแล้ว
เมื่อมองภาพรวมจากตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งใบสีมาก็สะท้อนเป็น
เส้นทางตามพื้นที่ราบลุ่มน้ำและหุบเขา โดยมีการเริ่มต้นจากพื้นที่
ลุ่มแม่น้ำป่าสักตอนบน ก่อนที่จะเข้าไปยังเขตภูเขาที่สลับซับซ้อน
ของแนวเทือกเขาเพชรบูรณ์ตะวันออก

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (๒๕๕๐). **เรื่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ภาค ๑ - ๕**. กรุงเทพฯ ฯ:

สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี. (๒๕๖๖). “สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี ทำการเคลื่อนย้ายจารึกบ้านดงคล้อย ๑ และจารึกบ้านดงคล้อย ๒ ไปเก็บรักษาที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์”. ใน **กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี**. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02bQgwwZQaJjBeWpQep4HX7Y5o95RKVx7CuoBq2XXKww3d9yNuBHe6gwDvNsKXRB4NI&id=61553887600995. สืบค้นวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๗.

จักขุมลย์ วงษ์ท้าว. (๒๕๕๕). “จารึกบ้านดงคล้อย : ฤกษ์แจสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่รอการพิสูจน์”. ใน **ศิลปวัฒนธรรมเพชรบุรี**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔ - มีนาคม ๒๕๕๕.

จังหวัดเพชรบูรณ์. (๒๕๖๖). **จดหมายเหตุเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์: สภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์.

ณัฐภัทร จันทวิช. (๒๕๔๓). “โบราณสถานที่สำคัญในจังหวัดเพชรบูรณ์”. ใน **โลกประวัติศาสตร์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๓.

พระศรีพัชโรดม. (๒๕๕๒). **ประวัติวัดมหาธาตุ และเมืองเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์: วัดมหาธาตุ พระอารามหลวง.

มนตรี ธนภัทรพรชัย (บรรณาธิการ). (๒๕๖๔). **หนังสือนำชมศูนย์บริการนักท่องเที่ยว อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท**. อุดรธานี: ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (๒๕๕๓). “ศรีเทพ : ความสัมพันธ์กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. ใน **ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร**. สืบค้นจาก <http://www.archae.su.ac.th/arhistory/journal/rungroj/016.pdf>. สืบค้นวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (๒๕๖๒). **ศิลปะทวารวดี : วัฒนธรรมทางศาสนา ยุคแรกเริ่มในดินแดนไทย**. กรุงเทพฯ ฯ: เมืองโบราณ.

สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา. (๒๕๖๖ ก). “จารึกดงค้อ ๓”. ใน **คลังความรู้สุวรรณภูมิ**. สืบค้นจาก <https://suvarnabhumi.psu.ac.th/tudb/artefactread/74>. สืบค้นวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๗.

สถาบันสุวรรณภูมิศึกษา. (๒๕๖๖ ข). “จารึกดงค้อ ๔”. ใน **คลังความรู้สุวรรณภูมิ**. สืบค้นจาก <https://suvarnabhumi.psu.ac.th/tudb/artefactread/75>. สืบค้นวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๗.

สถาพร เทียงธรรม. (๒๕๕๔). **ศรีเทพ: เมืองศูนย์กลางความเจริญแห่งลุ่มน้ำป่าสัก**. เพชรบูรณ์: อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. (๒๕๔๒). **ประวัติหมู่บ้านอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์**. เพชรบูรณ์: สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์.

กก

พืชพื้นบ้านสู่งานจักสานบ้านบึงนาจาน ศรีเทพ เพชรบูรณ์

ผู้เขียน : อาจารย์ธนวรรณ ท้าวนอก

อาจารย์ประจำหลักสูตรออกแบบผลิตภัณฑ์และกราฟิก
คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

งานจักสาน เป็นภูมิปัญญาที่มนุษย์นำวัสดุธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นพืชยืนต้น พืชล้มลุก นำมาแปรรูปเป็นเส้นใยเพื่อใช้ทำการ ถัก ทอ สาน สร้างเป็นภาชนะ เครื่องใช้ต่าง ๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญาไปทั่ว ภูมิภาคอุษาคเนย์จากการเดินทางไปค้าขาย อพยพเพื่อตั้งถิ่นฐาน สืบส่งภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องจักสาน และพัฒนารูปแบบกัน มาตั้งแต่โบราณ

เครื่องจักสาน นับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมของคนไทย และ ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่โบราณกาล เครื่องจักสานถูก พัฒนาเพื่อสร้างเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ไม่สลายในชีวิตประจำวัน ซึ่งมี ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องจักสานมากมายหลายชนิด ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ ลวดลาย และขนาด โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ที่แตกต่างกันไป

สันนิษฐานกันว่า เครื่องจักสานถูกประดิษฐ์ขึ้น เมื่อมนุษย์ มีการตั้งถิ่นฐานแหล่งที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง มนุษย์จึงประดิษฐ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องจักสาน ที่สามารถใช้เป็นภาชนะใส่ของต่าง ๆ นักวิชาการได้ตั้งข้อสันนิษฐาน เอาไว้ว่าเครื่องจักสานน่าจะเกิดขึ้นก่อนเครื่องปั้นดินเผา โดยสังเกตได้จากลวดลายของเครื่องปั้นดินเผาที่นักโบราณคดีขุดพบ นักโบราณคดี สันนิษฐานเอาไว้ว่ามนุษย์อาจจะจดจำลวดลายจากการจักสาน แล้ว ถ่ายทอดลงไปในภาชนะดินเผา ด้วยเทคนิคการเขียนสีด้วยวัตถุ ดิบ ที่หาได้นำมาผสมกับยางไม้ น้ำมันจากสัตว์ สร้างลวดลายที่เกิดจาก การจดจำได้ลงไปในภาชนะ ซึ่งลวดลายดังกล่าวมีคล้ายคลึงกับลวดลาย ของเครื่องจักสาน

ในการทำงานจักสานจะต้องมีการคัดเลือกชนิดของพืชพันธุ์ ต่าง ๆ ในธรรมชาติ ที่เหมาะสมต่อการแปรรูปให้เป็นเส้นใย อย่างเช่น ตันกก เป็นพืชล้มลุกตระกูลหญ้า ที่ขึ้นตามพื้นที่ชื้นแฉะ พืชน้ำล้มลุก อย่างผักตบชวา ไม้ยืนต้นตระกูลหวาย และไผ่ หรือแม้แต่ไม้ยืนต้น ตระกูลหวาย พืชตระกูลมะพร้าว ตระกูลตาล ตระกูลปาล์ม ซึ่งเป็น พืชธรรมชาติในภูมิภาค โดยรู้จักนำส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น ลำต้น ก้าน ใบ นำมาตากแห้ง และแปรรูปให้ได้เส้นใยที่มีความเหนียว ก่อน นำมาสานขึ้นรูปเป็นภาชนะและเครื่องใช้ต่าง ๆ

เดิมที เครื่องจักสาน คือ เครื่องทุ่นแรงในการดำรงชีวิตสำหรับสังคมพื้นฐานในสังคมเกษตรกรรม เครื่องจักสานจะถูกออกแบบและพัฒนาให้มีรูปร่างที่เหมาะสมกับการใช้งานต่าง ๆ ของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงประดิษฐ์เครื่องจักสานที่ใช้ประโยชน์ทางการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติต่าง ๆ

นอกจากนี้ เครื่องจักสาน มีการออกแบบออกแบบลวดลายของเครื่องจักสาน ให้มีความสวยงามอย่างน่าชื่นชม สำหรับเป็นภาชนะที่ใช้ในบ้านเรือน เช่น กระบุง ตะกร้า พัด เสื่อปูนอน เป็นต้น

อำเภอศรีเทพ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากมีการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชาวบ้านหลากหลายจังหวัด เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๗ มีชาวบ้านอพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนจากอำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี มาพบพื้นที่บ้านหลักเมือง ซึ่งมีทำเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีบึงน้ำล้อมรอบเมืองเก่ามีปลาชุกชุม มีพื้นที่ราบกว้างใหญ่เหมาะแก่การทำนา ในทุ่งนามีต้นจาม (ทองกวาว) ขึ้นอยู่หนาแน่น จึงได้ตั้งบ้านเรือนและให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บึงนาจาน” ต่อมาประชากรของหมู่บ้านได้มีผู้อพยพจากภาคอีสานมาอยู่จำนวนมากขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ จึงได้แยกหมู่บ้าน ออกเป็น ๒ หมู่ โดยหมู่ที่ ๖ เดิมนี้คือ บ้านบึงนาจาน อยู่ทางทิศตะวันตกของถนนกลางหมู่บ้านและหมู่ที่ ๑๓ บ้านหลักเมือง อยู่ในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ (องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ ๒๕๖๓ : ออนไลน์)

บ้านบึงนาจาน เป็นพื้นที่ที่มีผู้คนอพยพเข้ามาจากหลากหลายพื้นที่ ได้แก่ โคราช ลพบุรี และอีกหลาย ๆ จังหวัด ได้ย้ายเข้ามาเพื่อตั้งถิ่นฐาน และได้สร้างบ้านอยู่ข้างริมบึงในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ในปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านบึงนาจานหมู่ ๖ ได้พัฒนาและจัดทำหมู่บ้านให้น่าอยู่มากขึ้น โดยนำชาวบ้านมาปลูกต้นจานตามริมถนนตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนสุดหมู่บ้าน ซึ่งในช่วงฤดูร้อนดอกจานจะแบ่งบานเป็นดอกสีส้มสวยงามประดับประดาอยู่ริมถนนก่อนเข้าสู่พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอศรีเทพ
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านหลักเมือง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านบึงนาจาน หมู่ที่ ๑๖
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านแควป่าสัก

กลุ่มจักสานบ้านบึงนาจานถูกก่อตั้งโดย นางแต้ว ลุนวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านบึงนาจาน หมู่ที่ ๖ และมีนางลออ ศนิรุทธา ปราชญ์ชาวบ้านด้านจักสานหมวก เป็นผู้ช่วยในการถ่ายทอดความรู้ในการจักสานกนกให้แก่สมาชิก ปัจจุบันทางกลุ่มมีสมาชิกทั้งสิ้น ๑๕ คน ซึ่งอาชีพการจักสานกนกถือว่าเป็นอาชีพที่จะเกิดการสร้างงานในช่วงที่พักจากการทำเกษตรกรรม กลุ่มจักสานบ้านบึงนาจานใช้ต้นกกสองประเภทในการสร้างชิ้นงานคือ กกพื้นบ้านและกกราชินี

ต้นกรราขินีหรือต้นไทร หากมองเผิน ๆ อาจจะคล้ายกับกรร้ม ต่างกันที่ต้นไทรหรือต้นกรราขินีมีขนาดเล็กกว่า ใบแผ่ออกเป็นแฉก ตรง ไม่ห้อยลู่ลงเหมือนกรร้ม กลุ่มจักสานบ้านบึงนาจานทำการปลูก กรราขินีลงในบ่อและสระน้ำ ซึ่งส่งผลให้ต้นกมมีความสวยงามและ โตเร็วกว่าการปลูกลงในกระถาง เพราะได้รับน้ำและธาตุอาหารที่ มากกว่า กกเป็นไม้ที่ชอบแดดเต็มวัน แต่ก็สามารถนำมาประดับไว้ ภายในอาคารได้ เมื่อต้นกมมีอายุประมาณ ๓ - ๔ เดือน จึงตัดเอา ส่วนที่เป็นใบหรือต้น ที่มีลักษณะกลม เอาไปผ่าเป็นเสี้ยวชุดให้เหลือ แต่เปลือกที่แข็งแรงตากให้แห้ง บางครั้งกลุ่มจักสานบ้านบึงนาจาน ก็ทำการย้อมสี เพื่อให้ได้สีที่สวยงามตามความต้องการในการสร้าง ผลิตภัณฑ์ การรักษาเส้นกกก่อนนำไปทำการจักสานควรมัดและเก็บ ไว้ในที่แห้ง

ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของกลุ่มจักสานบ้านบึงนาจาน คือการ สานหมวก ซึ่งมีกรรมวิธีดังนี้

๑. สานหมวกลายไขว้ไปไขว้มา ให้มีลักษณะวงกลมและขนาด พอดีกับศีรษะขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ ๖ - ๘ นิ้ว

๒. นำแผ่นชิ้นงานที่ได้ จากขั้นตอนที่ ๑ มาใส่แม่พิมพ์ สานลาย ไขว้ไปไขว้มาต่อไปตาม รูปทรงแม่พิมพ์จนได้ขนาดความยาว ของหมวก ที่ต้องการ

๓. สานส่วนที่เป็นปีกหมวก โดยยกตัดก้านในแนวตั้งขึ้นที่ละ น้อย สานไปจนครบรอบและสานต่อไปจนได้ขนาดปีกหมวกที่ต้องการ

๔. สานขอบปีกหมวกโดยพับเก็บเข้าด้านในปีกหมวกและสาน ต่อไปจนครบให้ได้ทรงกลม

นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น การทอเสื่อกก ซึ่งเป็น
ภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาสืบต่อกัน
มาหลายชั่วอายุคน

และยังมีการสร้างผลิตภัณฑ์จากกระบวนการการสานกรูป
แบบใหม่ ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่น ที่ใส่แก้วน้ำสุญญากาศ ชะลอมใส่ของ
ที่ใส่กระดาษทิชชู และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

ปัจจุบัน การจักสานกยังคงเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญที่รัฐบาล
และหน่วยงานต่าง ๆ พยายามอนุรักษ์และส่งเสริมเพื่อให้คงอยู่คู่กับ
สังคมไทย

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

ไทยศึกษา (๒๐๑๘). เครื่องจักสาน : วัฒนธรรมร่วมในอุษาคเนย์

<http://www.thaistudies.chula.ac.th/>

สุนทรีย์ รอดดิษฐ์. (๒๕๖๓). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

วิถีชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยกรมมีสวน
ร่วมอย่างยั่งยืน (รายงานการวิจัย). เพชรบูรณ์: สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลศรีเทพ. (ม.ป.ป.). ประวัติหมู่บ้าน. ค้นจาก

<http://https://sites.google.com/site/srithepsaophetchabun/khxmud-phun-than/hmu-thi-๒>

นครบาลเพชรบูรณ์กับการลาออกของรัฐบาล
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗
Nakornban Phetchabun and the Resignation of
Phibulsongkram Government, July ๒๔, ๑๙๔๔

ผู้เขียน : อาจารย์ธานี สุขเกษม

อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์จะอธิบายสาเหตุของการลาออกของรัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ว่าเป็นเพราะสาเหตุใด โดยใช้หลักฐานที่เป็นเอกสารทั้งหมดในการศึกษา (Documentary Study) ผลการศึกษาพบว่า เหตุผลที่รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องลาออก เนื่องจากการที่ฝ่ายรัฐบาลต้องพ่ายแพ้การลงมติในสภาผู้แทนราษฎรเรื่องพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ และร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมณฑล จังหวัดสระบุรี ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ กำหนดไว้ว่า หากฝ่ายรัฐบาลแพ้คะแนนเสียงในการลงมติในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ต้องลาออกตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ : นครบาลเพชรบูรณ์ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม
การลาออก

Abstract

This article aim to explain the reasons for the resignation of field Marshall Phibulsongkram government on July ๒๔, ๑๙๔๔ by using documentary study. The reasults of this study found that the reason why the Field Marshal Phibulsongkram had to resign because the government had to lose the vote in the House of Representatives on the approval of the Royal Degree on the administration of Nakornban Phetchabun (Phetchabun Metropolitan) and the approval of the Royal Degree Buddhaturimonthon Saraburi in ๑๙๔๔. According to the constitution of the Kingdom of Thailand of ๑๙๓๒ pointed out that if the government loose and importance vote in the House of Representatives, the government must resign in accordance with the constitution.

Keywords : Nakornban Phetchabun, Field Marshal Phibulsongkram's Government, Resignation.

ความนำ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษาเรื่องของอดีตย่อมเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่สามารถจะให้คำอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์กลุ่มคนในอดีตหรือแม้แต่ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อดีตเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จและความผิดพลาดที่จะเป็นอุทาหรณ์แก่แนวทางในปัจจุบัน และจะช่วยให้เกิดการสร้างแนวทางที่ถูกต้องต่อไปในอนาคตการศึกษาเรื่องในอดีตก็เพื่อจะทำให้เข้าใจปัจจัยที่เป็นเหตุผลและผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้วซึ่งจะเป็นข้อมูลสำหรับการตรวจสอบสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และได้สร้างแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดและถูกต้องที่สุดต่อไปในอนาคต

จุดประสงค์หลักของบทความนี้ คือการอธิบายถึงมูลเหตุแห่งการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ เมื่อรัฐบาลของ พณฯ ท่านฝ่ายแพ้การลงมติในสภาผู้แทนราษฎร เรื่องร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ และอีกสองวันต่อมาก็ฝ่ายแพ้ในการลงมติเกี่ยวกับการร่างพระราชบัญญัติโอนมติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบรมินทล จังหวัดสระบุรี อีกด้วยจนกระทั่งจอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด และการลาออกของจอมพล ป. คราวนี้ นับเป็นการสิ้นสุดแห่งอำนาจในยุคแรกของจอมพล ป. (พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗) ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยยังเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สอง

ด้วยเหตุที่การสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. ยุคแรกนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องนครบาลเพชรบูรณ์เป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้เขียนจึงเน้นที่เรื่องนครบาลเพชรบูรณ์อันเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้จอมพล ป. ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยจะอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปตามลำดับ

สภาพแวดล้อมทั่วไปก่อนการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์ : พันธมิตรไทย - ญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นในทวีปยุโรปในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ มีผลทำให้ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะคับขันทั้งในด้านการเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจและสังคม ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นประเทศไทยก็ได้ประกาศนโยบายในการรักษาความเป็นกลาง โดยมีจุดประสงค์ที่จะปฏิบัติต่อทุกประเทศที่เกี่ยวข้องกับไทยอย่างเท่าเทียมกัน (ทินพันธุ์ นาคะตะ, ๒๕๒๐ : ๔๘)

แต่แล้วในวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ญี่ปุ่นได้ประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พร้อมกับส่งกองทัพบุกเข้าประเทศไทย และยื่นข้อเสนอขอความร่วมมือจากรัฐบาลไทยในการอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยโดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้ตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทยไปได้ แต่มีข้อแม้ว่าญี่ปุ่นจะต้องเคารพเอกราชและอธิปไตยของไทย ต่อมาในวันที่ ๒๑ ธันวาคมปีเดียวกัน ไทยกับญี่ปุ่นได้ตกลงทำกติกาสัญญาพันธมิตรต่อกัน โดยมีการลงนามกติกาสัญญา

สัญญาในอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้วมรกต) ซึ่งฝ่ายไทยเห็นว่าจะเป็นหลักประกันไม่ให้ฝ่ายญี่ปุ่นบิดพลิ้วสัญญาได้ และเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นก็ถึงจุดสูงสุดเมื่อประเทศไทยได้ประกาศสงครามต่อฝ่ายพันธมิตรคือสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เพราะมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนแล้วว่า จอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้นำรัฐบาลไทยในขณะนั้น เล็งเห็นว่า ญี่ปุ่นจะมีโอกาสชนะสงครามค่อนข้างแน่นอน ซึ่งประเทศไทยควรจะมีส่วนได้รับประโยชน์จากชัยชนะของญี่ปุ่นด้วย (ธานี สุขเกษม, ๒๕๒๒: ๑๘๖)

ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นตั้งแต่วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมาจนถึงกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๖ รัฐบาลไทยได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นในทุก ๆ ด้าน คือ ในด้านการเมืองและการทูต ด้านการทหาร ด้านเศรษฐกิจ และด้านวัฒนธรรม แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยอย่างมาก ก็คือ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม กล่าวคือ

ประการแรก ในด้านเศรษฐกิจ จากการที่รัฐบาลไทยได้ลดค่าของเงินบาทลงมาเท่ากับเงินเยนของญี่ปุ่น จากอัตราแลกเปลี่ยนเดิมคือ ๑๐๐ บาท ต่อ ๑๕๕.๗๐ เยน กลายเป็น ๑๐๐ บาทต่อ ๑๐๐ เยน พร้อมกันนี้รัฐบาลไทยก็ยินยอมให้กองทัพญี่ปุ่นกู้เงินเพื่อนำไปใช้ในกิจการทางทหารด้วย โดยในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ถึงกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ญี่ปุ่นได้กู้เงินไทยไปรวมทั้งสิ้นเป็นมูลค่าถึง ๔๙๑,๗๐๑,๐๘๓ บาท หรือประมาณปีละ ๑๙๖,๗๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่สูงกว่าค่าใช้จ่าย

ทั้งหมดของรัฐบาลไทยในแต่ละปี (แถมสุข นุ่มนนท์, ๒๕๒๑: ๑๔๔) ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลไทยยังผลิตธนบัตรออกมาใช้เพิ่มจากปกติเป็นจำนวนมาก จึงมีผลทำให้ค่าของเงินบาทต้องลดลงไปโดยอัตโนมัติ (อุบล จิระสวัสดิ์, ๒๕๒๗: ๒๘๘ - ๒๘๙) จากกรณีต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นอย่างมากในประเทศไทยเป็นผลทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจและการคลังของไทยไร้เสถียรภาพ ซึ่งรัฐบาลไทยต้องพยายามใช้มาตรการต่าง ๆ แก้ไขปัญหา เช่น หารายได้เข้าประเทศ เพิ่มภาษีอากรและค่าธรรมเนียม ประหยัดงบประมาณของแผ่นดิน เพิ่มภาษีทางตรงต่าง ๆ รวมทั้งภาษีทางอ้อมด้วย (แถมสุข นุ่มนนท์, ๒๕๒๑: ๑๕๖ - ๑๕๘) ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะพยายามแก้ไขภาวะเงินเฟ้อด้วยวิธีการต่าง ๆ ก็ตามแต่ก็ไม่สามารถจะแก้ไขสถานการณ์ทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้นมาได้ มิหนำซ้ำยังต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ก็ตามมาอย่างมากมาย ทั้งในด้านการขาดแคลนอุปโภคบริโภคภายในประเทศ สภาวะเงินเฟ้อและการถูกญี่ปุ่นบีบบังคับเอารัดเอาเปรียบตักดวงทรัพยากรของประเทศ (ผาณิต รวมศิลป์, ๒๕๒๑: ๔๒๖)

ประการที่สอง ในด้านสังคม การที่ประเทศไทยเข้าเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในระหว่างสงครามนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยด้วย กล่าวคือ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินนโยบายการสร้างชาติไทยใหม่ โดยการปรับปรุงวัฒนธรรมไทยในลักษณะใหม่ทันสมัยทัดเทียมกับอารยประเทศและเพื่อแสดงให้เห็นว่าชาติไทยเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่มีเอกลักษณ์ของตัวเองที่น่าภาคภูมิใจ ซึ่งที่จริงแล้วแผนการสร้างชาติทางด้านวัฒนธรรมนี้

ได้เริ่มต้นมาก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุกประเทศไทย แต่แผนการดังกล่าวไม่ได้
เข้มงวดหรือเอาจริงเอาจังเหมือนกับแผนการสร้างชาติที่เกิดขึ้นภายหลัง
จากที่กองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้ว กล่าวคือ แผนการ
สร้างชาติไทยได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่เข้มข้นกว่าเดิม เช่น มีการ
ปลุกใจให้เกิดความรักชาติอย่างขนาดใหญ่ โดยการให้เชื้อผู้นำ มีการ
จัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและปลุกฝัง
ความรักชาติให้แก่ประชาชนตามแผนการนี้โดยเฉพาะ ยิ่งไปกว่านั้น
คนไทยจะต้องดำเนินวิถีชีวิตประจำวันตามแบบญี่ปุ่น เช่นการฝึก
ความแข็งแกร่งอดทน ออกกำลังกายฝึกความเป็นระเบียบด้วยการ
เข้าแถว ฝึกกายบริหาร ฝึกเดินทางไกล ผู้หญิงก็ต้องบริหารเรือนร่าง
และฝึกความอดทนด้วย การร่วมเดินทางไกลกับสามี นักเรียนก็ต้อง
มีเครื่องสัมภาระติดหลังอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความทรหดบึกบึนไว้
เป็นนิสัย นอกเหนือไปกว่านั้นรัฐบาลยังได้ออกกฎหมาย ๑๒ ฉบับ เพื่อ
ให้ประชาชนปฏิบัติตาม และได้ออกประกาศวิริยกรรมของชาติไทย
ที่เน้นหนักถึงคุณลักษณะพิเศษประจำชาติคล้าย ๆ กับหลักบุษิโดของ
ญี่ปุ่น (แกมสุข นุ่มนนท์, ๒๕๒๑: ๖๘) ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับ
คนไทยและจะทำให้ชาติไทยเป็นอารยประเทศขึ้นมาได้

แผนการสร้างชาติครั้งมโหฬารนี้เป็นการยากที่จะตัดสินว่า
เป็นความคิดดั้งเดิมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เอง หรือลอกเลียน
มาจากลัทธินาซีฟาสซิสต์หรือหลักบุษิโดของญี่ปุ่น หรือเพื่อป้องกัน
มิให้ญี่ปุ่นกลืนชาติไทย แต่ก็เห็นได้ว่าแผนการสร้างชาติไทยใหม่นี้
เกิดขึ้นอย่างมากมายในช่วงระยะที่ไทยมีสัมพันธไมตรีอย่างใกล้ชิดกับ
ญี่ปุ่น ดังนั้นอาจจะสันนิษฐานได้ว่าญี่ปุ่นเองก็น่าจะมีอิทธิพลผลักดัน

โดยตรงหรือโดยอ้อม ให้ผู้นำของไทยแสดงพฤติกรรมดังกล่าวออกมา ก็เป็นไปได้ แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม การออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของรัฐบาล ในขณะนั้นค่อนข้างจะมีลักษณะเป็นเผด็จการ กล่าวคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความคิดเห็นหรือนโยบายอย่างไรออกมา ประชาชน ก็จะต้องปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย การปฏิบัติตน สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นกลไกในการควบคุมของรัฐบาลเพื่อเจตจำนงประการเดียว คือ ไม่ต้องการให้ประเทศไทยต้องตกไปเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ และเป็นส่วนหนึ่งในแผนการต่อต้านญี่ปุ่นด้วย (อ.พิบูลสงคราม, ๒๕๒๐: ๖๕๐)

จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายในประเทศไทยเอง การที่ ญี่ปุ่นเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ ประกอบกับโฉมหน้าของสงคราม โลกครั้งที่สอง ที่เริ่มแปรเปลี่ยนจึงน่าจะมีผลผลักดันให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องหันหลังให้ญี่ปุ่นไปเข้ากับฝ่ายพันธมิตรเพื่อแสดง เจตนาอันบริสุทธิ์ของคนว่า การที่ไทยต้องเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นนั้น ก็เพราะถูกญี่ปุ่นบังคับนั่นเอง ดังนั้นจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงต้อง แสดงท่าทีว่าจะต้องต่อต้านญี่ปุ่น โดยเริ่มดำเนินโครงการย้ายเมืองหลวง จากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อใช้เป็นที่ยึดมั่นในการต่อต้าน กองทัพญี่ปุ่นตามข้อกล่าวอ้างของท่าน (ภายหลังสงครามสงบ) นั่นเอง

นครบาลเพชรบูรณ์ : ปรากฏสุดท้ายในการต่อต้านญี่ปุ่นของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

โครงการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเป็นการย้ายภายในระยะเวลาอันสั้น จากหลักฐานที่ปรากฏคือ การเริ่มเตรียมการย้ายเมืองหลวงได้เริ่มเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มตระหนักว่าญี่ปุ่นจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงครามค่อนข้างแน่นอนแล้ว เพราะในระยะตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมา ญี่ปุ่นเริ่มตกเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำและสูญเสียกำลังจากการรบในสมรภูมิต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพ่ายแพ้ต่อสหรัฐอเมริกาในการรบทางทะเลที่เกาะมิดเวย์ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๖ แล้ว ญี่ปุ่นก็เริ่มเป็นฝ่ายตั้งรับและถอยร่นเข้าใกล้หมู่เกาะญี่ปุ่นทุกขณะ และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ ญี่ปุ่นก็ประสบความพ่ายแพ้อย่างยับเยินในการรบกับสหรัฐอเมริกาที่หมู่เกาะมาร์แชลจากความผันแปรของสถานการณ์สงครามดังกล่าวนี้ จึงมีผลทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องรีบเร่งดำเนินการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์เพื่อเป็นเมืองหลวงใหม่ (พรเลิศ พันธุ์วัฒนา, ๒๕๒๑: ๓๒) และเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าวนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงได้ประกาศพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, ๒๕๑๗: ๔๓๐) การที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม สามารถประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนี้ได้โดยไม่ต้องขออนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎรก็เพราะว่า สภามีได้อยู่ในระหว่างสมัยประชุมพร้อมกันนั้นได้แต่งตั้งให้ พันเอกช่วง เขวงศศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

ไปประจำอยู่ที่เพชรบูรณ์ในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ให้มีอำนาจบริหารเด็ดขาดแทนนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ นอกจากนั้นยังได้เตรียมการย้ายที่ทำการรัฐบาลไปเพชรบูรณ์ โดยออกคำสั่งจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมการโยกย้าย มีการเตรียมเคลื่อนย้ายทรัพย์สินต่าง ๆ ของประเทศคลังเก็บน้ำมัน สถานที่ราชการ โรงพิมพ์ การสื่อสาร โรงพยาบาล ที่พัก ค่ายทหาร และทางรถไฟ (อ.พิบูลสงคราม, ๒๕๑๘: ๔๒๓) ขั้นตอนในการเตรียมการนี้เริ่มต้นโดยให้กระทรวงทุกกระทรวงส่งผู้แทนไปสำรวจพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเตรียมการก่อสร้างสถานที่ราชการขึ้น และขอให้เตรียมจัดเก็บสรรพสิ่งของทางราชการลงหีบห่อหากมีคำสั่งย้ายเมื่อใดก็จะสามารถดำเนินการได้ทันที สำหรับทางด้านสภาผู้แทนราษฎรก็ต้องโยกย้ายไปอยู่ที่เพชรบูรณ์เช่นกัน โดยเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและเจ้าหน้าที่ได้เดินทางไปเพชรบูรณ์เพื่อเลือกสถานที่สร้างรัฐสภา ที่ทำงานเลขาธิการ ตลอดจนบ้านพักเจ้าหน้าที่และเตรียมสรรพสิ่งของพร้อมที่จะเคลื่อนย้ายทันทีที่ได้รับคำสั่ง (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, ๒๕๑๗: ๔๓๑)

สำหรับเหตุผล หรือวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนครบาลเพชรบูรณ์ครั้งนี้ พอจะวิเคราะห์ได้ดังนี้

ประการแรก เหตุผลทางด้านยุทธศาสตร์ เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า เมื่อไทยได้ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรแล้ว เครื่องบินของฝ่ายพันธมิตรได้มาทิ้งระเบิดกรุงเทพฯ แทบทุกวัน ทำให้สถานที่ราชการและที่อยู่อาศัยของประชาชนถูกทำลายเสียหาย ประชาชนเองก็บาดเจ็บล้มตายเป็นจำนวนมากมิใช่น้อย เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลจอมพล

ป.พิบูลสงคราม จึงจำเป็นต้องหาทางอพยพประชาชนออกไปหลบภัยในที่ที่ปลอดภัย โดยออกห่างจากกรุงเทพฯ ประกอบกับสถานการณ์ของสงครามได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อฝ่ายพันธมิตรเริ่มเป็นฝ่ายได้เปรียบในสงครามและมีทีท่าว่าจะจะเป็นฝ่ายชนะสงครามอย่างแน่นอน อิตาลีได้ยอมแพ้ต่อฝ่ายพันธมิตรในวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๖ เยอรมนีก็พ่ายแพ้ในแนวรบด้านรัสเซียตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๗ ส่วนญี่ปุ่นเองก็ต้องพ่ายแพ้แก่สหรัฐอเมริกาในการรบที่เกาะมิดเวย์ เหตุการณ์เหล่านี้น่าจะมีส่วนทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม หันมาทบทวนนโยบายที่มีต่อญี่ปุ่นเสียใหม่ เพราะถ้าหากว่าญี่ปุ่นเกิดแพ้สงครามจริง ๆ แล้วประเทศไทยในฐานะที่เป็นพันธมิตรของญี่ปุ่นซึ่งได้ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรก็ต้องตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามและถูกยึดครอง ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้เริ่มวางแผนที่จะหันมาต่อต้านญี่ปุ่นและผูกมิตรกับฝ่ายพันธมิตร แผนการที่จอมพล ป.พิบูลสงครามคิดไว้คือการจัดตั้งฐานทัพเพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่น (พรเลิศ พันธวิวัฒนา, ๒๕๑๑: ๓๘) โดยสร้างอำพรางว่าเป็นการสร้างเมืองหลวงใหม่แทนกรุงเทพฯ เพื่อเป็นแหล่งอพยพหลบภัยทางอากาศและเพื่อความปลอดภัยแก่ประชาชน อันเป็นอุบายในการปกปิดการสร้างฐานทัพที่จังหวัดเพชรบูรณ์ (อ.พิบูลสงคราม, ๒๕๑๘: ๕๖๖)

ประการที่สอง เหตุผลในการต่อต้านญี่ปุ่น ข้อนี้นี้ยังเป็นข้อสงสัยที่ยังไม่ยุติว่าการดำเนินการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นมีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นหรือฝ่ายสัมพันธมิตรกันแน่ เพราะมีเอกสารหลายฉบับและหลายแหล่งให้

ข้อสรุปไม่ตรงกัน เพราะในส่วนของจอมพล ป. เองนั้น พณฯ ท่านได้ยืนยันชั้นเชิงว่า การสร้างนครบาลเพชรบูรณ์นั้นเป็นเป้าหมายเพื่อทำการต่อต้านญี่ปุ่นในขั้นสุดท้าย (จอมพล ป. พิบูลสงคราม, ๒๕๒๖: ๔๔๖ - ๔๔๗) โดยพณฯ ท่านได้ชี้แจงว่าการสร้างฐานทัพที่เพชรบูรณ์นี้ได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการสร้างเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกองทัพจีนในยูนาน เพื่อที่ว่าถ้าเกิดรบกับญี่ปุ่นจะได้กลับหน้ากองทัพบกทางเหนือเพื่อสู้รบกับญี่ปุ่นทางใต้ได้สะดวก โดยยึดเส้นหลักเส้นทางกรุงเทพฯ - ลำปาง ผ่านเพชรบูรณ์เป็นเส้นทางเคลื่อนที่ ได้ตกลงวางแผนโดยให้กองพลที่ ๑ ที่อยู่ในกรุงเทพฯ เป็นกองหน้าของกองพลที่ ๒ และให้กองพลที่ ๒ เตรียมวางแผนไปตามแม่น้ำป่าสัก ตั้งแต่แก่งคอย สระบุรี ถึงท่าเรือ มีกองหนุนตั้งเรียงรายขึ้นไปตั้งแต่ลพบุรีจนถึงชัยบาดาล และเพชรบูรณ์ เหนือขึ้นไปจากนั้นก็มีกองทัพพายัพซึ่งเป็น กองหนุนของกองพลที่ ๒ และทำหน้าที่ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นที่ลำปางและเชียงใหม่ (สังข์ พัทธโนทัย, ๒๕๔๙: ๔๒๙ - ๔๓๑)

จากข้ออ้างข้างต้นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้จะพิสูจน์ไม่ได้ว่ามีมูลความจริงหรือไม่ก็ตาม แต่ก็เป็นการแสดงถึงเจตนารมณ์ในการต่อต้านญี่ปุ่นของพณฯ ท่าน ในระยะปลายของสงครามโลกครั้งที่สองได้เช่นกัน และจากข้อมูลจากบุคคลร่วมสมัยบางท่านก็ยืนยันสอดคล้องกับคำชี้แจงของจอมพลป. พิบูลสงคราม เช่นกัน ตัวอย่างเช่น พลเอกเนตร เชมะโยชิน ซึ่งมีส่วนร่วมในการติดต่อกับกองทัพจีนซึ่งเป็นฝ่ายสัมพันธมิตร โดยที่ท่านได้รับคำสั่งจากจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยตรง พลเอกเนตรได้ระบุว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้วางแผนจะใช้พื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นป้อมปราการสำหรับต่อสู้กับญี่ปุ่น

และมอบหมายให้พันเอกเนตร เขมะโยธิน (ยศในขณะนั้น) เดินทางไปตรวจสอบสภาพภูมิประเทศของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อวางแผนการใช้พื้นที่นั้นเป็นป้อมปราการขั้นสุดท้าย เพราะเป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสม มีทิวเขาล้อมรอบทั้ง ๔ ด้านเส้นทางที่จะเข้าสู่จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นช่องทางที่จำกัด หากฝ่ายตั้งรับมีกำลังน้อยกว่าอาจจะต้านทานข้าศึกที่มีกำลังมากกว่าได้เป็นเวลานานพอที่จะมีกำลังอื่น ๆ มาช่วยเหลือ ซึ่งพลเอกเนตร เขมะโยธิน ได้ยืนยันว่าแผนการต่อต้านญี่ปุ่นได้ดำเนินมาในรูปของการย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์พอดีกับที่กองทัพพายัพซึ่งได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ทำการในแคว้นฉานของพม่า (ต่อมาเรียกว่า สหรัฐไทยเดิม) ได้รุกขึ้นไปถึงเส้นพรมแดนระหว่างประเทศพม่ากับแคว้นยูนนานของประเทศจีน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นให้ไทยติดต่อกับกองทัพจีนได้สำเร็จ (พลเอกเนตร เขมะโยธิน, ๒๕๑๐: ๑๖ - ๒๐) และการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามติดต่อกับจีนก็เพื่อให้จีนติดต่อกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาและอังกฤษต่อไปนั่นเอง ซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลประการหนึ่งที่กองทัพภาคพายัพของไทยรุกเข้าประชิดพรมแดนของจีนทางยูนนานแต่ไม่ข้ามพรมแดน เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สั่งให้กองทัพพายัพพยายามหาทางติดต่อกับจีนเพื่อปรับความเข้าใจกันด้วย เพราะ พลฯ ท่านเห็นว่าหากญี่ปุ่นไม่ไว้วางใจไทยจนถึงกับใช้กำลังเข้าควบคุมประเทศไทยจริง ๆ แล้วกองทัพไทยก็จำเป็นต้องต่อสู้โดยการร่นถอยไปทางเหนือ ยึดจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นฐานทัพ และให้กองทัพภาคพายัพทำหน้าที่เป็นกองหนุน (รอง ศยามานนท์, ๒๕๒๐: ๒๐๘)

นอกจากนั้นตามบันทึกหรือข้อเขียนของบุคคลต่าง ๆ ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เองก็ยืนยันว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้คิดเตรียมการต่อต้านญี่ปุ่นจริง ๆ เช่น บันทึกของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งยอมรับว่าในช่วงของสงครามโลกครั้งที่สองนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เตรียมการต่อต้านญี่ปุ่นจริง และยังยอมรับว่าฝ่ายญี่ปุ่นเองก็หาว่าระแวงว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเล่นไม่ซื่อ กับญี่ปุ่น (ปรีดี พนมยงค์, ๒๕๑๕: ๖๙) และเช่นเดียวกับนายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยอมรับว่าในระยะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้วางแผนตั้งฐานทัพขึ้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เพชรบูรณ์เป็นปราการต่อสู้กับญี่ปุ่น หากว่าญี่ปุ่นจะเกิดความไม่ไว้วางใจไทย (ทวี บุณยเกตุ, ๒๕๑๓: ๓๖๕)

จากข้อมูลข้างต้น จึงย่อมเป็นข้อสรุปยืนยันว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างเมืองหลวงใหม่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์นี้ ก็เพื่อเป็นปราการในการสู้รบกับญี่ปุ่นตามแผนการสะสมกำลังทั้งชาติเพื่อรบกับญี่ปุ่นในขั้นสุดท้ายนั่นเอง

ประการที่สาม เหตุผลอื่น ๆ การย้ายเมืองหลวงไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์จะเป็นหลักประกันความปลอดภัยของประชาชนในจังหวัดที่มีกองทัพอากาศตั้งอยู่ เพราะปรากฏว่าจังหวัดต่าง ๆ ได้ถูกเครื่องบินของฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดจนได้รับความเสียหายเนื่อง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในกรุงเทพฯ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงพยายามชักชวนประชาชนอพยพหลบภัยสงครามไปจากกรุงเทพฯ และจังหวัดที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

มีแผนการสร้างเมืองหลวงใหม่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์แล้ว ผนฯ ท่านก็ได้เขียนบทความชักชวนประชาชนให้อพยพไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์โดยบรรยายถึงความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ว่าเปรียบเสมือน “สวิสเซอร์แลนด์แห่งประเทศไทย” ซึ่งประชาชนจะได้รับความปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร และยังเป็นการระบายความแออัดของประชาชนในกรุงเทพฯ อีกด้วย ถ้าหากมีประชาชนอพยพหลบภัยไปอยู่จังหวัดเพชรบูรณ์มาก ๆ ก็จะมีผลทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์กลายเป็นเมืองที่มีความเจริญมากขึ้น นอกจากนั้นแผนการย้ายเมืองนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของหลักแห่งการสร้างชาติให้มั่นคงด้วย (พรเลิศ พันธุ์วัฒนา, ๒๕๒๑: ๔๕)

แต่ถ้าหากพิจารณาในแง่ส่วนตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แล้วก็อาจจะมองได้ว่าเป็นการเสริมสร้างอำนาจบารมีของท่าน ได้ดีทีเดียว เพราะอย่างน้อย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็จะได้รับชื่อเสียงและเกียรติคุณในฐานะที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการสร้างเมืองหลวงใหม่ เฉกเช่น บุรพขันธบริรักษ์ในอดีตได้เคยกระทำมาแล้วในการย้ายราชธานี ดังจะเห็นได้ว่าการตั้งชื่อสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ผนฯ ท่านหลายแห่ง เช่น จังหวัดพิบูลสงคราม (ดินแดนที่ไทยได้คืนมาจากฝรั่งเศสในกรณีพิพาท อินโดจีน) ถนนสามัคคีชัย ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

จากการที่ได้วิเคราะห์ถึงเหตุผลสำคัญในการย้ายเมืองหลวงมาตั้งอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์แล้วนั้น เป็นเหตุผลยืนยันทันถึงเจตนารมณ์และความชอบธรรมในการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่อย่างไรก็ดี มีนักวิชาการบางท่าน

กลับให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปอีกแง่มุมหนึ่ง เช่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ท่านหนึ่งมีความเห็นว่า ในระยะก่อนที่จะมีการย้ายเมืองหลวงไปตั้งที่จังหวัดเพชรบูรณ์นี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงจะคาดการณ์ว่าเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามแล้วประเทศไทยก็จะต้องถูกฝ่ายสัมพันธมิตรคุกคามในฐานะที่เป็นคู่สงคราม ดังนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ตัดสินใจดำเนินการย้ายเมืองหลวง โดยเลือกทำเลที่ห่างไกลจากทะเล ซึ่งสามารถจะทำการต่อสู้จากฐานทัพที่เข้มแข็งในดินแดนภายในได้ (Chanvit Kasetsiri. ๑๙๙๔: ๖๑) เช่นเดียวกับทัศนะของนักรัฐศาสตร์ไทยก็มีความเห็นว่าการย้ายเมืองหลวงไปตั้งที่จังหวัดเพชรบูรณ์นี้เป็นการแก้ไขสถานการณ์ของประเทศไทยในขณะนั้น เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เล็งเห็นอย่างแน่นอนแล้วว่า ญี่ปุ่นจะต้องเป็นฝ่ายแพ้สงครามในที่สุด และการย้ายเมืองหลวงนี้จะทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครองเมืองหลวงของไทยได้ยากขึ้น (นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุวัฒน์, ๒๕๑๔: ๙๐) ซึ่งทัศนะของนักวิชาการเห็นว่าการสร้างเมืองหลวงใหม่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เมืองหลวงของประเทศถูกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยึดครอง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายญี่ปุ่นเองหรือฝ่ายสัมพันธมิตรก็ตาม เพราะจะมีผลเสียเท่า ๆ กัน ดังนั้นจึงยังไม่อาจจะสรุปได้ว่า การย้ายเมืองหลวงครั้งนี้เป็นไปเพื่อต่อต้านฝ่ายใดกันแน่ อีกประการหนึ่งในระยะของการเตรียมการย้ายเมืองหลวงนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม เอง แม้พณฯ ท่านจะมีอำนาจสิทธิ์ขาดในฐานะ “ผู้นำ” ของประเทศไทยก็ตาม แต่พณฯ ท่านก็ไม่อาจจะเปิดเผยความจริงให้ประชาชนชาวไทยทราบได้ เพราะพณฯ ท่าน มีเหตุผลว่า

“บางอย่างประชาชนก็ทราบ บางอย่างก็ไม่ทราบ แต่ย่อมเป็นของธรรมดาที่เราจะบอกอะไรกันไม่ได้ในเมื่อศัตรูกำลังอยู่ในบ้านเมืองของเรา... ซึ่งผมขออย่าว่ารัฐบาลจะบอกอะไรก็ได้ บอกได้แต่ให้ทำตามกันไปก็แล้ว” (จอมพล ป. พิบูลสงคราม, ๒๕๑๔: ๔๓๗ - ๔๓๖)

ดังนั้นเราทั้งหลายจึงไม่อาจจะล่วงรู้ถึงเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์ใจของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ เพราะพณฯ ท่านมาเปิดเผยความจริงเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงแล้ว

นครบาลเพชรบูรณ์กับการสิ้นสุดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม : ชัยชนะของขบวนการเสรีไทย?

โครงการย้ายเมืองจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดเพชรบูรณ์ได้เริ่มดำเนินการในราว ๆ ตอนต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๖ โดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เตรียมการในด้านต่าง ๆ ไว้มากมาย เพื่อให้จังหวัดเพชรบูรณ์มีสภาพที่เหมาะสมกับการเป็นเมืองหลวงและฐานะที่มั่นคงทางยุทธศาสตร์ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ออกพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ สำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติในการปกครองนครบาลเพชรบูรณ์ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการยกฐานะจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็นเมืองหลวงของประเทศนั่นเอง นอกจากนี้ยังได้ออกพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมณฑล พุทธศักราช ๒๔๘๗ ที่จังหวัดสระบุรีอีกด้วย ในขณะที่รัฐบาลออกพระราชกำหนดสองฉบับนี้มาใช้ เป็นช่วงระยะเวลาที่ยังไม่ถึงสมัยการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร จนต่อมาเมื่อถึงสมัยการเปิดประชุมของสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๗ แล้ว รัฐบาลจึงได้บรรจุพระราชกำหนดทั้งสองฉบับนี้เข้าในวาระการประชุม เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาอนุมัติเป็นพระราชบัญญัติ และประกาศใช้ตามหลักของรัฐธรรมนูญต่อไป และวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีนายโประ สมหาร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้แถลงหลักการและเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ในนามของรัฐบาล มีความตอนหนึ่งว่า (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗

“...ตามที่ได้ตราพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ขึ้นใช้บังคับเป็นกฎหมายก็เพื่อให้มีกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบราชการบริหารของจังหวัดเพชรบูรณ์ขึ้นไว้เป็นพิเศษให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และโดยที่มีเหตุผลเงิน ซึ่งจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันช่วงที่มีได้จึงต้องตราเป็นตราราชกำหนด...”

เมื่อพิจารณาถึงถ้อยแถลงดังกล่าวของฝ่ายรัฐบาลแล้ว จะเห็นได้ว่ามิได้เป็นการชี้แจงแสดงเหตุผลที่แท้จริงของการยกฐานะจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงแต่อย่างใด เพียงแต่อ้างเหตุผลในการเตรียมจังหวัดเพชรบูรณ์ไว้สำหรับการอพยพ โดยการยกฐานะเพชรบูรณ์ไว้ให้พร้อมก่อน เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ โดยที่ฝ่ายรัฐบาลมิได้ชี้แจงเหตุผลที่แท้จริงที่ต้องการสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็น

ฐานทัพตามแผนการสู้รบกับญี่ปุ่น ซึ่งบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายท่านได้อภิปรายคัดค้านและโจมตีร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ อย่างรุนแรง เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดร้อยเอ็ด ร้อยโทประจวบ มหาพันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุดรธานีและนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นต้น เหล่านี้ นั้น ปรากฏว่า นายโประ สามารถ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถจะตอบข้อข้องใจ หรือแก้ข้ออภิปรายคัดค้านของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้กระจ่างได้เลย เพียงแต่ชี้แจงเป็นทำนองว่ามีความจำเป็นที่ไม่สามารถจะแถลงรายละเอียดต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นผลเสียหายและขอวิงวอนให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้โปรดเห็นใจรัฐบาลเพราะได้มีการลงมือดำเนินการไปแล้ว

ในที่สุดก็ได้มีการลงมติลับในการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ผลปรากฏว่ามีผู้เห็นด้วยตามหลักการของรัฐบาล ๓๖ คะแนน และมีผู้ที่ไม่เห็นด้วย ๔๘ คะแนน (รายงานการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัย ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗) จึงเป็นอันว่าญัตติร่างพระราชบัญญัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พุทธศักราช ๒๔๘๗ ของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พ่ายแพ้ต่อมติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนับเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่เคยประสบมาก่อน และในอีกสองวันต่อมา รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็พ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่งในการเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุริมณฑล พ.ศ. ๒๔๘๗

เมื่อรัฐบาลฝ่ายแพ้ต่อสภาผู้แทนราษฎรในการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาเรื่องนี้ ปรากฏว่าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมีความคิดเห็นแตกแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่าควรจะยุบสภาเสีย เพื่อทำการเลือกตั้งภายใน ๑๐ วัน แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ารัฐบาลควรลาออกตามมารยาท เพราะการฝ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องนโยบายสำคัญนั้น เท่ากับเป็นการไม่ให้ความไว้วางใจรัฐบาล ในที่สุดที่ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่ารัฐบาลควรลาออก (ท.ประทีป เสน, ๒๕๐๗: ๔๙ - ๕๑) อย่างไรก็ตาม พลโท หลวงเกรียงศักดิ์พิพิชิตได้แย้งว่ารัฐบาลไม่ควรลาออก โดยให้เหตุผลว่า “จะมาเล่นการเมืองอะไรกันหน้าอริราชศัตรูกองทัพต่างด้าวมาอยู่เต็มบ้านเมือง เสนอให้ยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียให้หมดเรื่องไปแล้วเลือกตั้งกันใหม่” แต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่า “ออกกันเสียดีกว่าจะได้รู้ว่าใครเป็นใคร” (พลโทประยูร ภมรมนตรี, ๒๕๑๘: ๕๒๒)

ดังนั้น หลังจากนายกรัฐมนตรีโตโจ ของญี่ปุ่น ลาออกได้ ๔ วัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงกราบบังคมลาจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ โดยยื่นหนังสือลาออกต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โดย พณฯท่าน ชี้แจงว่า (สังข์ พัธโนทัย, ๒๕๔๙: ๔๘๔ - ๔๘๕)

“ในการที่สภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติร่างพระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าวแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นโดยเด่นชัดว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมากไม่เห็นชอบด้วยในนโยบายบริหารราชการแผ่นดิน ในเรื่องซึ่งรัฐบาลเห็นว่าสำคัญอันสมควรจะได้จัดทำขึ้นเพื่อ

ความปลอดภัยและเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงครามอันคับขันเช่นนี้ ทั้งนี้เป็นการแสดงความไว้วางใจคณะรัฐมนตรีที่ฉันเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ ฉะนั้นเพื่อให้การได้เป็นไปตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉันและรัฐมนตรีทั้งคณะจึงขอกราบบังคมลาจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป”

ประเด็นสำคัญที่น่าพิจารณา ก็คือเพราะเหตุใด จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการยกฐานะจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวง จึงไม่เข้าไปแถลงหลักการและเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรด้วยตนเอง แต่กลับให้นายโประ สมหาร เป็นผู้ชี้แจงแทน เพราะจากบันทึกของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ก็ยืนยันว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มิได้เข้าร่วมประชุมด้วย (ละเอียด พิบูลสงคราม, ๒๕๑๔: ๕๗๒) ดังนั้นการตอบข้อซักถามเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์ของนายโประ สมหาร ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงอาจจะไม่กระจ่างพอที่จะสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ คงเพียงแต่อ้างว่าเรื่องนี้เป็นความลับและเป็นงานสำคัญของชาติ ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่เมื่อไม่ทราบเหตุผลที่แท้จริงก็ย่อมไม่อาจจะเห็นด้วยกับฝ่ายรัฐบาล ส่วนผู้ที่ตั้งข้อสงสัยถึง ๑๙ เสียงนั้น ก็อาจจะเป็นเพราะไม่แน่ใจในนโยบายหรือวัตถุประสงค์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์ก็ได้

อย่างไรก็ตามมีคำถามที่น่าสนใจว่าการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ่ายแพ้ต่อสภาผู้แทนราษฎรในการเสนอร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ จนกระทั่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุดนั้นเกี่ยวข้องกับขบวนการเสรีไทยในประเทศไทยบ้างหรือไม่ จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ พบว่ามีความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับขบวนการเสรีไทยในประเทศไทย ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าเพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นมีความขัดแย้งกับนายปรีดี พนมยงค์ มาตั้งแต่ระยะสงครามอินโดจีนแล้ว เพราะนายปรีดีไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องดินแดนอินโดจีน เนื่องจากเห็นว่าดินแดนเหล่านี้คงไม่ต้องการตกอยู่ใต้อิทธิพลของไทยและยังอาจจะเกิดกระทบกระทั่งกับฝรั่งเศสได้ (วิภา โมโนพิมภักซ์, ๒๕๒๐: ๑๔๓ - ๑๔๔) ความขัดแย้งต่อมาคือความขัดแย้งในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ในการพิจารณาเลือกแนวทางปฏิบัติต่อข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่น คณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกออกเป็น ๒ แนวทางอย่างชัดเจน กล่าวคือ ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความเห็นว่าควรจะสนับสนุนญี่ปุ่น กับอีกฝ่ายหนึ่งที่คัดค้านคือนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเห็นว่าควรให้ญี่ปุ่นเพียงแต่เดินทัพผ่านประเทศไทยเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว ต่อมาในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ความขัดแย้งนี้ก็เริ่มเข้มข้นเกลียวมากขึ้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกลงทำสัญญาร่วมมือทางการทหารกับญี่ปุ่น แต่นายปรีดี พนมยงค์ คัดค้านอย่างเต็มที่รวมทั้งการคัดค้านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ยินยอมให้ญี่ปุ่นกู้เงิน ๕๐ ล้านบาท โดยพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้นอีกด้วย แต่พอดีประจวบเหมาะ

กับที่ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง ดังนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงถือโอกาสเสนอชื่อนายปรีดี พนมยงค์ ให้ดำรงตำแหน่งนี้แทนหลังจากที่ญี่ปุ่นบุกประเทศไม่กี่วัน

การที่นายปรีดี ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เช่นนี้ กลับเป็นโอกาสดีของนายปรีดีที่จะได้ทำการต่อต้านญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ ในรูปของขบวนการเสรีไทย (ปรีดี พนมยงค์, ๒๕๑๔: ๖๒) และยังสามารถรวมถึงการวางแผนโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งแผนการนี้ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะสมาชิกคณะราษฎร ฝ่ายพลเรือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่านและรัฐมนตรีบางท่าน ในรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม อีกด้วย (อุบล จิระสวัสดิ์, ๒๕๑๘: ๑๔๖)

สำหรับการดำเนินการตามแผนการโค่นล้ม จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายปรีดีเล็งเห็นว่าคงจะกระทำโดยการใช้อำลึงไม่ได้ แต่จะต้องใช้วิถีทางของระบบรัฐสภาบังคับรัฐบาลให้ลาออกพร้อม ๆ กับการหาทางโน้มน้าวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้มาสนับสนุนการดำเนินงานของนายปรีดี สมาชิกในนามของขบวนการเสรีไทยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ด้วย และเป็นกำลังสำคัญสนับสนุนนายปรีดี เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองเปลว ชลภูมิ นายถวิล อุดล และนายทองอินทร์ ภูมิพัฒน์ และนายจำลอง ดาวเรือง (นายฉันทนา, ๒๕๐๗: ๒๘ - ๓๑) ฝ่ายนายปรีดีนั้น นอกจากจะดำเนินงานต่อต้านญี่ปุ่นในนามของขบวนการเสรีไทยแล้ว ยังมีการปรึกษาหารือเพื่อวางแผนโค่นล้มรัฐบาลจอมพลป.พิบูลสงคราม โดยใช้กลไกทางรัฐสภาอย่างจริงจัง (สมศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, ๒๕๓๒: ๑๓๔) นายปรีดีได้เปิดการประชุมลับ

บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางท่านที่เป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทยเพื่อหาวิธีการโค่นล้มรัฐบาลในสภา ซึ่งนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เสนอว่าควรจะต้องทดสอบด้วยการเสนอญัตติเปิดอภิปรายไม่ว่างใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลก่อน แต่นายเตียง ศิริขันธ์ กับนายถวิล อุดล เห็นว่าควรจะต้องอภิปรายไม่ว่างใจรัฐบาลทั้งคณะเลยทีเดียว (อดุลย์ กอวัฒนา, ๒๕๑๘: ๑๑๓ - ๑๑๔)

ในขณะที่ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ กำลังคิดหาทางโค่นล้มจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ นั่น จอมพล ป. ก็เกิดขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ เกี่ยวกับการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและรองประธาน กล่าวคือ จอมพล ป. ไม่ยอมรับมติของสภาที่ได้เลือกนายทวี บุญยเกษตร เป็นประธานสภา และนายควง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานสภา โดยจอมพล ป. อ้างว่านายทวีและนายควงไม่เหมาะสมจะทำหน้าที่อันทรงเกียรตินี้ได้ เพราะฝ่ายญี่ปุ่นไม่รู้จักบุคคลทั้งสองซึ่งขณะนั้นประเทศไทยกำลังอยู่ในภาวะสงคราม จึงจำเป็นต้องประสานงานกับฝ่ายญี่ปุ่น จอมพล ป. เห็นว่านายทวี และนายควงคงจะทำงานไม่ได้ พณฯท่าน จึงยึดยึดคนของตนเองเข้าไปดำรงตำแหน่งแทนบุคคลทั้งสอง (Batson, ๑๙๗๔: ๑๑๔) กรณีการยับยั้งมติของสภาครั้งนี้ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างพากันไม่พอใจ เพราะเห็นว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้อำนาจฝ่ายบริหารมาก้าวล่วงอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งผิดหลักของกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะมาตรา ๓๙ ของรัฐธรรมนูญในขณะนั้นที่ระบุว่า การยับยั้งมติของสภาผู้แทนราษฎรจะกระทำโดยพระมหากษัตริย์แต่ผู้เดียวไม่ใช่รัฐบาล การที่จอมพล ป. กระทำเช่นนี้จึงเท่ากับว่านำสิทธิส่วนพระองค์

ของพระมหากษัตริย์มาใช้ (แถมสุข นุ่มนนท์, ๒๕๒๑:๘๙) จึงทำให้สมาชิกผู้แทนราษฎรหลายท่านเกิดความไม่พอใจจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่มาก

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารราชการนครบาลเพชรบูรณ์เข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎร แผนการขั้นแรกของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ก็คือ ให้สมาชิกสภาที่ได้รวบรวมเสียงกันไว้แล้วร่วมกันโจมตีร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดนี้ เพื่อหยั่งเสียงดูว่ามีผู้ไม่สนับสนุนรัฐบาลมากน้อยเพียงใด และหยั่งท่าทีของรัฐบาลว่าจะมีปฏิกิริยาประการใด หากแพ้การลงมติในสภาในวันนั้น หากสมาชิกสภาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนายปรีดีและต่อต้านรัฐบาลก็จะดำเนินการตามแผนขั้นเด็ดขาดต่อไป คือการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ ซึ่งในการโจมตีร่างพระราชบัญญัตินี้ ฝ่ายนายปรีดีได้กำหนดตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความกล้าและมีวาทีศิลป์ในการพูดโจมตีรัฐบาลไว้อย่างเรียบร้อยแล้ว (สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร, ๒๕๒๑: ๑๒๖) จุดที่ถูกโจมตีมาก คือ พระราชกำหนดฉบับนี้รัฐบาลได้ประกาศใช้โดยอ้างถึงความเร่งด่วนและเป็นกรณีฉุกเฉิน แต่ดูไม่สมเหตุผล เพราะพระราชกำหนดฉบับนี้ไม่ใช่เรื่องเร่งด่วนจนรอให้เปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลพยายามจะดำเนินการให้ผิดไปจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยการประกาศใช้พระราชกำหนดก่อนที่จะได้มีการปรึกษาหารือหรือได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร จึงเท่ากับว่ารัฐบาลไม่ให้ความสำคัญต่อสภาผู้แทนราษฎรเลย เช่น

นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้โจมตีว่า การที่รัฐบาลถือโอกาสออกพระราชกำหนดก่อนวันเปิดสมัยประชุมไม่ถึงเพื่อเป็นการผูกมัดสภา เพราะเกรงจะได้รับการคัดค้านมากกว่าจะเป็นเพราะความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับความเหมาะสมของ จังหวัดเพชรบูรณ์ที่จะเป็นเมืองหลวงใหม่นั้นตนไม่เห็นด้วย และโจมตี การเกณฑ์แรงงานของประชาชนไปทำงานในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่ง เรียกได้ว่าเป็น “จังหวัดมหากันดาร” ประชาชนก็ถูกเกณฑ์ไปนั้นได้รับความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัส (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัย ๒ ชุดที่ ๓ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗)

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่า ในการโค่นล้ม จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยวิถีทางรัฐสภานี้ได้มีการเตรียมการมาแล้วเป็นอย่างดีจากฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้นำในขบวนการเสรีไทย ตลอดจนรวมทั้งบรรดาสมาชิกคนสำคัญของขบวนการนี้ และ ยังดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านอีกด้วย ยิ่งฝ่าย รัฐบาลไม่สามารถตอบโต้ได้อย่างมีเหตุผลได้แล้วก็ยิ่งเป็นโอกาสของ ฝ่ายค้านที่โจมตีคัดค้านได้มากเท่านั้นเองจึงเป็นจุดจบของนครบาล เพชรบูรณ์

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์แวดล้อมทั่วไป ในระยะนั้นแล้วอาจจะพิจารณาได้ว่าการพ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎรจนมีผลให้ร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดระเบียบบริหารราชการนครบาลเพชรบูรณ์ฉบับนี้เป็นอันตกไปตามมาตรา ๕๒ แห่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังที่กล่าวมาแล้ว ก็น่าจะมีมูลเหตุอื่น ๆ ประกอบด้วยกันในประเด็นอื่น ๆ ดังนี้

ประการแรก มีผู้คัดค้านร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาสมาชิกผู้แทนราษฎรในขณะนั้น ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าล้วนแต่เป็นผู้ที่เป็นฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ แทบทั้งสิ้นสมาชิกสภาส่วนมากจึงคัดค้านเรื่องการยกฐานะจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวง โดยมุ่งโจมตีรัฐบาลในเรื่องการเกณฑ์แรงงาน ทำให้ประชาชนที่ถูกเกณฑ์แรงงานไปได้รับความเดือดร้อนล้มตาย และเป็นไข้มาลาเรียเป็นจำนวนมาก หรือแม้แต่รัฐมนตรีคนสำคัญบางท่านในรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เองก็มีความเห็นขัดแย้งกับจอมพล ป. ณ เมืองหลวงใหม่นั้นตนไม่เห็นด้วย และโจมตีการเกณฑ์แรงงานของประชาชนไปทำงานในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็น “จังหวัดมหากันดาร” ประชาชนก็ถูกเกณฑ์ไปนั้นได้รับในเรื่องการย้ายเมืองหลวงนี้ ดังเช่น พลโทประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีความเห็นคัดค้านการตั้งเมืองหลวงที่จังหวัดเพชรบูรณ์เพราะจะถูกปิดล้อมได้ง่าย อันจะนำไปสู่การขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ ยิ่งไปกว่านั้นลักษณะผังเมืองที่กระจายไปตามป่าแดงแห่งกรัง ถ้าหากข้าศึกโปรยไฟ (แมกนีเซียม) ซึ่งมีความร้อนมากกว่า

๑๐๐ องค์ ก็จะเผาผลาญอย่างไม่มีทางรอด (พลโทประยูร ภมรมนตรี, ๒๕๑๘: ๔๙๙ - ๕๐๐) โดยเฉพาะนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นคู่ปรปักษ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถึงกับตั้งข้อสงสัยว่า การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามวางแผนการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ก็เพื่อนำเอาลักษณะขั้นตอนของระบบขุนนางเก่ากลับมาใช้อีก โดยที่จะสถาปนาตนเองขึ้นเป็นสมเด็จเจ้าพระยา นายควงได้ระบุนักประวัติศาสตร์ในขณะนั้นก็ได้พยายามแสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม สืบเชื้อสายมาจากสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ควง อภัยวงศ์, ๒๕๐๑: ๙๙) เป็นต้น

จากการที่มีผู้ไม่เห็นด้วยกับแผนการสร้างเมืองหลวงใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่นนี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองในระยะนั้นอย่างมาก จึงน่าจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการโค่นล้มอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยเหตุผลว่าการมีรัฐบาลใหม่แทนรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ ดังความเห็นของนายปรีดี พนมยงค์ ในการที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยเหตุผลว่าการมีรัฐบาลใหม่แทนรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งดำเนินนโยบายเอาใจญี่ปุ่น จะช่วยทำให้การเจรจากับฝ่ายพันธมิตรเมื่อสงครามสิ้นสุดลงอยู่ในสถานะที่ดีขึ้น และประเทศไทยอาจจะไม่ต้องถูกยึดครอง (Ray, ๑๙๗๒:๑๐๐)

ประการที่สอง ความเดือดร้อนของประชาชนที่ถูกเกณฑ์แรงงานมาสร้างเมืองหลวงใหม่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จากหลักฐานพบว่า จอมพลป. พิบูลสงคราม ได้แต่งตั้งให้พันเอกรามณรงค์ เสนาธิการ

ทหารเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งเกณฑ์แรงงานราษฎร ปรากฏว่ามีราษฎรจากจังหวัดต่าง ๆ ถูกเกณฑ์มาทั้งสิ้น ๒๙ จังหวัด โดยให้อัตราค่าจ้างขณะเดินทางวันละ ๓๘ สตางค์ และในวันที่ทำงานวันละ ๗๕ สตางค์ ส่วนผู้ไม่ประสงค์จะถูกเกณฑ์แรงงานจะต้องจ่ายเงินเป็นค่าทดแทน (เทียมจันทร์ อ่ำแหว, ๒๕๒๑: ๓๙๖) ปรากฏว่าตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ผู้ถูกเกณฑ์แรงงานมีจำนวน ๑๒๗,๒๘๑ คน ในจำนวนที่ได้เจ็บป่วยถึง ๑๔,๓๑๖ คน และเสียชีวิต ๔,๐๔๐ คน (อุบล จิรสวัสดิ์, ๒๕๑๘: ๑๔๗) และต่อมาภายหลังจากที่จอมพลป. พิบูลสงครามได้ลาออกไปแล้ว จากรายงานของรัฐบาลชุดต่อมาได้ระบุว่าผู้เสียชีวิตเพราะไข้ป่า(มาลาเรีย) ถึง ๕,๐๗๑ คน (เทียมจันทร์ อ่ำแหว, ๒๕๒๑: ๓๙๖) บรรดาข้าราชการที่ไปทำงานในจังหวัดเพชรบูรณ์ก็ขาดขวัญและกำลังใจ

ผลจากความเดือดร้อนของประชาชนที่ถูกเกณฑ์แรงงานจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่นนี้ ทำให้เป็นจุดอ่อนที่สมาชิกผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นหนึ่งในการโจมตีร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยที่ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่สามารถจะชี้แจงอะไรได้นอกจากขอยอมรับผิด ยิ่งไปกว่านั้นขบวนการเสรีไทยเองก็ทำการโฆษณาชวนเชื่อ โดยการทิ้งใบปลิวแก่ประชาชนให้ต่อต้านญี่ปุ่นจนได้ผล ทำให้มติมหาชนของชาวไทยขณะนั้นเกิดความไม่พอใจญี่ปุ่นมากขึ้น ซึ่งความไม่พอใจของชาวไทยที่มีต่อญี่ปุ่นก็กระทบไปถึงความไม่พอใจรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเป็นรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นด้วย

ประการที่สาม ฝ่ายญี่ปุ่นเองก็รู้ระแคะระคาย ถึงแผนการย้ายเมืองหลวงของจอมพล ป.พิบูลสงคราม บ้างเช่นกัน จอมพล ป. เองก็ได้เขียนบันทึกแล้วว่าฝ่ายญี่ปุ่นสงสัยเรื่องนี้มาก และได้ส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากกรุงโตเกียวไปดูการก่อสร้างที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้ญี่ปุ่นหวาดระแวงจนคิดจะยึดครองพื้นที่ประจำการของกองทัพบกที่ ๒ ระหว่างจังหวัดลพบุรีกับจังหวัดสระบุรี แต่ พณฯ ท่านก็ส่งกองกำลังฝ่ายไทยเข้าไปตั้งมั่นไว้เสียก่อน ยิ่งทำให้ญี่ปุ่นโกรธเคืองมาก และฝ่ายญี่ปุ่นก็หวาดระแวงยิ่งขึ้นเมื่ออุปทูตของญี่ปุ่นพยายามจะขอเข้าพบจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลายครั้ง ก็ได้รับคำตอบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ต้องประมาณต้นเดือนเมษายนจึงจะเข้าพบได้ ทำให้ญี่ปุ่นคิดว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการหลีกเลี่ยงการพบปะกับฝ่ายญี่ปุ่น (โยชิโกะ, ๒๕๒๘: ๓๔)

แม้แต่ฝ่ายตรงกันข้ามกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ยอมรับว่าญี่ปุ่นเกิดความหวาดระแวงจอมพล ป. เช่นกัน ดังเช่นนายควง อภัยวงศ์ก็ยืนยันว่าเมื่อจอมพล ป. ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติพุทธบูรีมณฑลญี่ปุ่นได้สืบทราบว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีแผนการที่จะหักหลังญี่ปุ่นโดยให้นายทหารไทยบางคนติดต่อกับทหารฝ่ายจีนที่ยูนิอันญี่ปุ่นจึงเตรียมการยึดประเทศไทยอย่างเด็ดขาด แต่จอมพล ป. ก็มาพ่ายแพ้ในสภาเสียก่อน (ควง อภัยวงศ์, ๒๕๐๑: ๑๖๐) ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ก็ยืนยันเช่นเดียวกับนายควงว่าญี่ปุ่นสืบทราบว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีแผนที่จะหันกลับมาต่อสู้กับญี่ปุ่นและหันไปเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร (ปรีดี พนมยงค์, ๒๕๑๔: ๖๖) นอกจากนั้นญี่ปุ่นก็ยังได้พยายามเข้าพบรัฐมนตรีบางท่านในคณะรัฐบาลจอมพล

ป. พิบูลสงคราม เพื่อชี้แจงให้ฝ่ายไทยทราบถึงความคลางแคลงใจของ
ญี่ปุ่นมีต่อฝ่ายไทย (พลเรือตรีหลวงสังวร ยุทธกิจ, ๒๕๑๖: ๑๒๕)
เป็นต้น

การที่ญี่ปุ่นหวาดระแวง จอมพล ป.พิบูลสงคราม เช่นนี้
กลับกลายเป็นเหตุสำคัญบางประการหนึ่งที่ฝ่ายนายปรีดีต้องพยายาม
โค่นล้มรัฐบาล จอมพล ป. เพื่อให้ญี่ปุ่นเลิกหวาดระแวง จอมพล ป.
นั่นเอง

ประการสุดท้าย ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ซึ่งเป็น
วันที่มีการลงมติอนุมัติร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับนครบาลเพชรบูรณ์
นั้นปรากฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลจริง ๆ
นั้น กลับเข้าร่วมประชุมน้อยกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา โดยเฉพาะสมาชิก
ประเภทที่สองซึ่งมาจากการแต่งตั้งจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ
ส่วนใหญ่เป็นฝ่ายทหาร จึงติดขัดภารกิจยามสงคราม ยิ่งทำให้คะแนน
เสียงที่จะสนับสนุนรัฐบาล จอมพล ป. ลดน้อยลงไปอีก (Bason.
๑๙๗๔: ๑๐๕)

จากข้อสังเกตทั้งหมดข้างต้นนี้จึงน่าจะมีผลทำให้ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ต้องพ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎร และต้องลาจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปในที่สุด

นครบาลเพชรบูรณ์ : ความฝันที่เกือบจะเป็นความจริงของ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

มีจุดที่น่าคิดว่า ทำไมจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะต้องลาออก จากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเมื่อการพ่ายแพ้ในสภาผู้แทนราษฎร ในญัตติการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติโอนมัติพระราชกำหนด ระเบียบบริหารราชการนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ และการจัด สร้างพุทธบรมมณฑลจังหวัดสระบุรี ดังกล่าวมิได้เป็นบัญญัติที่มีความ สำคัญมากมายเหมือนกับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับงบประมาณแผ่นดิน หรือการเปิดอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลแต่อย่างใด จอมพล ป. พิบูลสงครามน่าจะมีทางเลือกได้ ๒ ทาง คือ ลาออกจาก ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือยุบสภาผู้แทนราษฎรและให้มีการเลือกตั้ง ใหม่โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ตามคำยืนยันของท่านผู้หญิง ละเอียด พิบูลสงคราม กล่าวว่า ถึงแม้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะ พ่ายแพ้ต่อมติในสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ทั้งสองฉบับก็ตาม แต่ก็สามารถจะยุบสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่ จอมพล ป. ไม่ต้องการให้บ้านเมืองขาดรัฐสภาจึงได้ตัดสินใจลาออก (Ray, ๑๙๗๒: ๑๔)

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาให้ทอ้งแท้แล้ว การลาออกของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นี้ น่าจะเป็นกลอุบายทางการเมืองของ พณฯ ท่านก็ได้ มิใช่เป็นการลาออกโดยวิธีทางรัฐธรรมนูญ หรือเป็น ไปตามเหตุผลที่ พณฯ ท่าน อ้างไว้ในหนังสือกราบถวายบังคมลาออก แต่อย่างใด

สรุป

การดำเนินการสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงใหม่ ในนามของ “นครบาลเพชรบูรณ์” นี้ เป็นแนวความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่จะใช้เป็นฐานทัพในการต่อต้านญี่ปุ่น จอมพล ป. ได้เล็งเห็นว่าจังหวัดเพชรบูรณ์มีพื้นที่ที่เหมาะสมกับยุทธศาสตร์ของการตั้งรับ คือ พื้นที่เป็นภูเขา มีหุบเขา และป่าไม้หนาแน่น ซึ่งจะปลอดภัยจากเครื่องบินข้าศึก การโจมตีทางบกก็ทำได้ยากเพราะมีภูเขาล้อมรอบ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ตกลงใจจะสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเป็นฐานทัพในการต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งในการดำเนินการสร้างนี้ได้เริ่มต้นด้วยการออกพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครเพชรบูรณ์การเตรียมการขนย้ายสถานที่ราชการ ทรัพย์สินสมบัติมีค่าของชาติ การสร้างทางคมนาคม และการเกณฑ์แรงงานจากประชาชน ซึ่งได้ลงมือดำเนินการตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๗ จนถึงปลายปี และเมื่อรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ให้สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณานั้น ผลปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่อนุมัติด้วยคะแนนเสียง ๔๘ ต่อ ๓๖ จึงเป็นอันว่าร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต้องตกไป ผลก็คือโครงการจัดสร้างจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงเพื่อการต่อต้านญี่ปุ่นที่เป็นเจตน์จำนงของจอมพล ป.พิบูลสงคราม จึงเป็นอันล้มเลิกไปในที่สุด

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

สำนักเลขาธิการรัฐสภา รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่
๔/๒๕๖๗ (สามัญ) สมัย วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗.

. _____ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑/๒๕๖๗
(สามัญ) วันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๗.

ควง อภัยวงศ์. (๒๕๐๑). การต่อสู้ของข้าพเจ้า. พระนคร: โรงพิมพ์
เจริญธรรม.

แถมสุข นุ่มนนท์. (๒๕๖๑). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง.
กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

ท.ประทีปเสนา. (๒๕๐๗). จอมพล ป. ชุนศึกผู้ไร้แผ่นดิน. พระนคร:
โรงพิมพ์พัฒนาการพิมพ์.

ทวี บุญยเกตุ. (๒๕๑๓). “ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ใน
ประเทศไทยในระหว่างสงครามโลก “ ใน ดิเรก ชัยนามไทย
กับสงครามโลกครั้งที่ ๒. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ทินพันธ์ นาคะตะ. (๒๕๒๐). “การเมืองไทยในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๒
- ๒๔๙๐” วารสารธรรมศาสตร์. (กรกฎาคม - กันยายน):
๓๕ - ๖๐.

เทียมจันทร์ อำแหว. (๒๕๒๐). บทบาททางการเมืองและการ
ปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๗๕ -
๒๔๘๗). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ธานี สุขเกษม. (๒๕๒๒). **ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๘)**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นรนิติ เศรษฐบุตรและโกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์. (๒๕๑๓). **เมืองไทยในระบอบรัฐสภา**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

เนตร เขมะโยธิน, พลเอก. (๒๕๑๐). **งานใต้ดินของพันเอกโยธี**. พระนคร: เขษมบรรณกิจ.

นายฉันทนา X.O.Group **เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย**. พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๘๙.

ป.พิบูลสงคราม, **จอมพล**. (๒๕๑๖). “การร่วมมือและต่อต้านญี่ปุ่นสมัยสงคราม”. ใน **เบื้องแรกประชาธิปไตย**. จัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, พระนคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์.

ประยูร ภมรมนตรี, พลโท. (๒๕๑๘). **ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (๒๕๑๓). **รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๑๓)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ช. ชุมชุมช่าง, ๒๕๑๓.

ปรีดี พนมยงค์. (๒๕๑๖). “ความเป็นไปในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์”, ใน **เบื้องแรกประชาธิปไตย**. จัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. พระนคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์.

ผาณิต รวมศิลป์. (๒๕๒๑). **นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๗.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรเลิศ พันธุ์วัฒนา. (๒๕๒๑). **โครงการย้ายเมืองหลวงจากกรุงเทพฯ ไปเพชรบูรณ์ของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โยชิโกะ ทาเคอิซารุ. (๒๕๒๘). **รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและสงครามแปซิฟิก.** แปลโดย อาทร พึ่งธรรมสาร. มูลินีโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

รอง ศยามานนท์. (๒๕๒๐). **ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ละเอียด พิบูลสงคราม. (๒๕๑๖). **“บันทึกความทรงจำ”, ในเบื้องต้นประชาธิปไตย.** จัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย. พระนคร: โรงพิมพ์มิตรนราการพิมพ์.

วีณา มโนภิโมกษ์. (๒๕๒๐). **ความขัดแย้งในคณะราษฎร.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สังข์ พันธ์นัย. (๒๔๙๙). **ความนึกในกรุงช้าง.** พระนคร : คลังวิทยา. สวรรณยุทธกิจ, พลเรือตรีหลวง. (๒๕๑๖). **บันทึกหลวงสวรรณ, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีหลวงสวรรณยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) ๒๗ ธันวาคม ๒๕๑๖.**

- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (๒๕๓๒). **ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๙๒**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อ.พิบูลสงคราม. (๒๕๑๙). **จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๓**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศูนย์การพิมพ์.
- อดุลย์ กอวัฒนา. (๒๕๑๘). **การลาออกของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบล จิระสวัสดิ์. (๒๕๑๘). **สภาวะทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Batson, Benjamin A. (๑๙๗๔). “The Fall of the Phibun Government ๑๙๔๔๔”, in **The Journal of Siam Society**. Vol. ๖๒, Part ๒ (July. ๑๙๗๔), pp.๘๙, ๑๒๐.
- Chavit Kasetsiri. (๑๙๗๔). “The First Phibun Government and Its Involvement in World War ๒”, in **The Journal of Siam Society**, Vol, ๖๒, Part ๒, (July), pp.๒๕ - ๘๗.
- Ray Jayanta. (๑๙๗๒). **Portraits of Thai Politics**. New Delhi : Orient Ltd.

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้เขียน : อาจารย์ ดร.สฤติ คำมี
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บทความเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำในชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลตาลเดี่ยว รองนายกเทศมนตรีตำบลตาลเดี่ยว นักบริหารการศึกษา เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และประชาชนชาวบ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๑ คน เพื่อนำผลที่ได้มาสนับสนุนการวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และจากหลักทฤษฎีที่ทบทวนในวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

◀ ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งท่ากกแก

โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นคนในชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว จังหวัด เพชรบูรณ์ ได้แก่

๑. นายสุบิน บุญจันทร์ นายกเทศมนตรีตำบลตาลเดี่ยว
๒. นายสุกรี สนธิญาติ รองนายกเทศมนตรีตำบลตาลเดี่ยว
๓. นายเสวก ศรลัมพ์ รองนายกเทศมนตรีตำบลตาลเดี่ยว
๔. นางกัญญาพัชร รุณสง นักบริหารการศึกษา เทศบาล ตำบลตาลเดี่ยว
๕. นางถาวร เชื่องแสง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔ บ้านท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว
๖. พระสมุห์ไพโรศาล ภัทรมุณี เจ้าคณะตำบลปากช่อง เขต ๑ เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก
๗. นางหนูพิน ล้วนทอง ปราชญ์ชาวบ้าน
๘. นางสีดา ท้าวเงิน ปราชญ์ชาวบ้าน
๙. นางกองแก้ว ท้าวเงิน ปราชญ์ชาวบ้าน
๑๐. นายทฤษฎี วงศ์มีมา ปราชญ์ชาวบ้าน
๑๑. นางธันยา คำมี ปราชญ์ชาวบ้าน

ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมในเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว

อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลตาลเดี่ยวตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอหล่มสัก ซึ่งอำเภอหล่มสักตั้งอยู่ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอหล่มสักเป็นบริเวณราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร เมืองหล่มสักเป็นส่วนหนึ่งของมณฑลลาวพวน (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอุดร) เพราะมีขนบธรรมเนียมประเพณี คล้ายคลึงกัน ขณะที่เมืองเพชรบูรณ์ขึ้นอยู่กับมณฑลลาวกลาง ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รวมเมืองหล่มสักดีกับเมืองเพชรบูรณ์ตั้งเป็นมณฑลเพชรบูรณ์ขึ้น โดยเมืองหล่มสักดีประกอบด้วยอำเภอวัดป่า กับอำเภอหล่มเก่า ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้มีการประกาศยุบมณฑลเพชรบูรณ์ เมืองหล่มสักดี จึงมีฐานะเป็นจังหวัดหล่มสักดี โดยพระแก้วอาษา (ทองดี) นายอำเภอด่านซ้าย เป็นผู้ว่าราชการเมืองหล่มสักดี ต่อมาเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ จังหวัดหล่มสักดีได้ถูกลดฐานะลงเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีชื่อว่า อำเภอวัดป่า และได้มีพระราชกฤษฎีกาลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ เปลี่ยนชื่อจากอำเภอวัดป่า เป็น อำเภอหล่มสัก จนถึงปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอหล่มสัก มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๕๓๕ ตารางกิโลเมตร ส่วนกว้างที่สุดจากทิศตะวันออกถึงทิศตะวันตกประมาณ ๔๔ กิโลเมตร และส่วนยาวที่สุดจากทิศเหนือถึงทิศใต้ประมาณ ๕๒ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอหล่มเก่า และอำเภอน้ำหนาว
จังหวัดเพชรบูรณ์
ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์
และอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ
ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
(เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว, ๒๕๖๕)

ตำบลตาลเดี่ยวแต่เดิมเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีต้นตาลขึ้นอยู่
เพียงต้นเดียว ตั้งอยู่ริมแม่น้ำป่าสัก ต่อมามีคนมาอาศัยอยู่มากขึ้นจึง
ตั้งเป็นตำบล และต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว
ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ห่างจากตัวอำเภอ
หล่มสักเพียง ๑ ก.ม. มีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๐.๒๐ ตร.กม. หรือประมาณ
๖,๗๓๕ ไร่ ประชากรตำบลตาลเดี่ยวทั้งหมด ๕,๗๖๓ คน แยกเป็น
ชาย ๒,๗๔๐ คน หญิง ๓,๐๒๓ คน จำนวน ๑,๓๐๐ ครัวเรือน มีเขต
การปกครองทั้งสิ้น ๑๑ หมู่บ้าน

ตำบลตาลเดี่ยวเป็นชุมชนที่อบอุ่นผู้คนสามัคคี มีธรรมชาติ
ที่สวยงาม ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ ดังคำขวัญของตำบล
ตาลเดี่ยวที่ว่า “ตาลเดี่ยวถิ่นคนดี ศรีสะอาดบ้านเก่า เย็นฉ่ำคลอง
กาทะเลา พุงข้าวเขียวขจี มีดีบ้านใหม่ งานแห่งปราสาทผิงยิ่งใหญ่
บุญไหลเรือไฟท่ากกแก”

สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเทศบาลตำบล ตาลเดี่ยว อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ วัดลัฏฐีวราาราม หมู่ที่ ๒ บ้านตาลเดี่ยว

พิธีกวนข้าวทิพย์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในหมู่ของชาวพุทธทั่วไป เพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเหตุการณ์ที่นางสุชาดาได้กวนข้าวทิพย์ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำแล้วนำไปถวายพระพุทธรูปองค์ก่อนที่จะตรัสรู้ ๑ วัน โดยถือว่ามิฬานิสงส์มาก

ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธจึงพร้อมใจกันกวนข้าวทิพย์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาเทิดทูนพระเกียรติคุณด้วยความกตัญญูตเวทิตาธรรม ข้าวทิพย์มธุปายาสนี้เชื่อกันว่า เมื่อทำครบถ้วนตามพิธีแล้วจะเป็นสิริมงคลแก่ผู้ทำและผู้บริโภค สมควรจะเชนสรวงเทพารักษ์ ผู้ที่ได้บริโภคข้าวทิพย์แล้ว จะประสบโชคลาภต่าง ๆ นานา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล

ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ที่สืบทอดแทรกเข้ามาปะปนในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ และบูชาพระรัตนตรัยอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย ประเพณีกวนข้าวทิพย์เป็นพระราชพิธีที่กระทำกันในเดือน ๑๐ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และได้รับการฟื้นฟูครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ ๑ มาละเล่นเลิกราไปในสมัยรัชกาลที่ ๒ และรัชกาลที่ ๓ และได้รับการฟื้นฟู อีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่มักจะจัดกันในเดือน ๑๒ บางแห่งก็เดือนหนึ่ง ซึ่งคงจะถือเอาระยะที่ข้าวกล้าในท้องนามีรวงข้าวเป็นน้านมของแต่ละปี

และชาวบ้านก็มีความพร้อมเพรียงกันในตำบลตาลเดี่ยวยังคงรักษา ประเพณีกวนข้าวทิพย์แทบทุกหมู่บ้าน แต่ที่โดดเด่นและรักษาขนบ ธรรมเนียมประเพณีคงไว้คือหมู่ที่ ๒ บ้านตาลเดี่ยว ที่ยังคงรูปเค้าโครง ของการรักษาประเพณีและมีความเชื่ออย่างมั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งแฝงด้วยจริยธรรมและคติธรรมอยู่มาก ปัจจุบันเพื่อเป็นการฟื้นฟู และรักษาประเพณีกวนข้าวทิพย์ ณ วัดลัฏฐิวิราราม บ้านตาลเดี่ยว หมู่ที่ ๒ เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนชาวบ้านตาลเดี่ยว ได้ร่วมสืบสานพุทธประเพณีโบราณด้วยการจัดให้มีกวนข้าวทิพย์ขึ้น

พิธีกวนข้าวทิพย์ ต้องมีการเตรียมข้าวของต่าง ๆ จำนวน มาก อาทิ นม เนย ข้าวตอก น้ำนม น้ำอ้อย น้ำผึ้ง มะพร้าว งา ถั่ว ต่าง ๆ ซึ่งก่อนทำพิธีได้ทำการแบ่งเป็นประเภทของวัตถุดิบที่จะนำ มากวนไว้เช่น

ประเภทข้าว ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวกล้อง สาครู ข้าวเม่า ขนมะปราง

ประเภทถั่ว ได้แก่ ถั่วต่าง ๆ เมล็ดบัว ลูกเดือย

ประเภทงา ได้แก่ งาดำ งาขาว งาหอม

ประเภทน้ำหอม น้ำหวาน ได้แก่ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล นม น้ำมะพร้าว น้ำใบเตย

ประเภทผลไม้ ได้แก่ ผลไม้ตามฤดูกาลที่นำมาถวาย

ประเภทหัวมัน ได้แก่ เผือก มัน หัวกลอย มะพร้าว เป็นต้น

พิธีกวนข้าวทิพย์จะมีการประกอบพิธีสงฆ์และพิธีพราหมณ์ร่วมกัน เมื่อกวนเสร็จแล้วก็จะทำการแจกจ่ายให้กับผู้คนที่มาร่วมทำบุญในวัดได้รับประทานกัน ข้าวทิพย์เป็นอาหารที่มีรสโอชาและมีส่วนผสมที่หลากหลายครบถ้วนจึงมีสรรพคุณในทางที่จะทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง และมีความเชื่อว่าผ่านพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์จะทำให้ผู้รับประทานเข้าไปจะมีโชคลาภนานาประการ

▼ พิธีกวนข้าวทิพย์
ภาพ : เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว

▲ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา
ภาพ : เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว

ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา

ในวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ของทุกปี พุทธศาสนิกชนทุกคนต่าง รู้ดีและพร้อมใจร่วมกันทำบุญถวายเทียนจำนำพรรษาแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อจะได้ใช้ในการบำเพ็ญเพียรและศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดช่วงเข้าพรรษาอยู่ที่วัด และไม่ต้องออกเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเมื่อสมัยพุทธกาลยังไม่มีความสะดวกสบายไฟฟ้ายังไม่มีใช้ และการจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำที่วัดเป็นเวลา ๓ เดือนติดต่อกัน

ประวัติพิธีเข้าพรรษาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีเรื่องเล่าว่า ในประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาล เมื่อถึงฤดูฝนน้ำมักท่วมผู้ที่สัญจรไปมาระหว่างเมือง เช่น พวกพ่อค้า ก็หยุดเดินทางไปมาชั่วคราว พวกเดียรถีย์และปริพาชกผู้ถือลัทธิต่าง ๆ ก็หยุดพัก ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งตลอดฤดูฝน ทั้งนี้เพราะการคมนาคมไม่สะดวก ทางเป็นหลุมเป็นโคลน เมื่อเกิดพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกเผยแผ่พระศาสนาต่อไป นับเป็นพุทธจริยาวัตร และในตอนแรกที่ยังมีพระภิกษุสงฆ์ไม่มาก พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติประพฤติดตามพระพุทธเจ้า ความครหานินทาใด ๆ ก็ไม่เกิดมีขึ้นจึงไม่ต้องทรงตั้งบัญญัติพิธีอยู่จำพรรษา ครั้นพอพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปกว้าง พระภิกษุสงฆ์ได้เพิ่มปริมาณเพิ่มขึ้น

วันหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ มีพระภิกษุ ๖ รูป ฉัพพัคคีย์ แม้เมื่อถึงฤดูฝน ก็ยังพากันจาริกไปมา เทียวเหยียบย่ำข้าวกล้าเหยียบย่ำไร่ละบัด และสัตว์เล็กสัตว์น้อยให้เกิดความเสียหายและตายไป ประชาชนจึงพากันติเตียนว่าไฉนพระสมณศากยบุตร จึงเทียวไปมาอยู่ทุกฤดูกาล พากันเหยียบย่ำข้าวกล้าและต้นไม้ตลอดจนสัตว์ทั้งหลายตายจำนวนมาก แม้พวกเดียรถีย์และปริพาชก ก็ยังหยุดพักในฤดูฝนหรือจนแม้แต่นกก็ยังรู้จักทำรังเพื่อพักหลบฝน เมื่อความเรื่องนี้ทราบถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงบัญญัติเป็นธรรมเนียมให้พระภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษาในที่แห่งเดียวตลอด ๓ เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำเดือน ๘ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ ห้ามมิให้พระภิกษุเทียวไปค้างคืนที่อื่น หากมีธุระกิจเป็นอันชอบด้วยพระวินัย จึงไปได้ด้วยการทำสัตตาหกรณียะ คือต้องกลับมาที่พักเดิมภายใน ๗ วัน นอกนั้นห้ามเด็ดขาด และปรับอาบัติแก่ผู้ล่วงละเมิดพระบัญญัติ

ในวันเข้าพรรษานั้นพุทธศาสนิกชนมีการทำบุญตักบาตรกัน และสาธุชนที่มีความเคารพนับถือพระภิกษุวัดใด ก็จัดเครื่องสักการะ เช่น น้ำตาล น้ำอ้อย สบู่ แปร่ง ยาสีฟัน พุ่มเทียน เป็นต้น นำไปถวายพระภิกษุวัดนั้น และยังมีสิ่งสักการบูชาที่พุทธศาสนิกชนนิยมกระทำกันเป็นงานบุญน่าสนุกสนานอีกอย่างหนึ่งคือ “แห่เทียนเข้าพรรษา” บางแห่งจะมีการบอญญเพื่อร่วมหล่อเทียนแท่งใหญ่ แล้วแห่ไปตั้งไว้ภายในอุโบสถ เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัยตลอด ๓ เดือน การแห่เทียนจำนำพรรษาหรือเทียนเข้าพรรษาจัดเป็นงานเอิกเกริก มีฆ้องกลองประโคมอย่างสนุกสนาน และเทียนนั้นมีการหล่อหรือแกะเป็นลวดลายและประดับตกแต่งกันอย่างงดงาม

เทศกาลเข้าพรรษานี้ ถือกันว่าเป็นเทศกาลพิเศษ พุทธศาสนิกชนจึงจะหมกเขม้นในการบุญกุศลยิ่งกว่าธรรมดาบางคนตั้งใจรักษาศุภุสธตลอด ๓ เดือน บางคนตั้งใจฟังเทศน์ทุกวันพระตลอดพรรษามีผู้ตั้งใจทำความดีต่างพิเศษขึ้น ทั้งมีผู้งดเว้นการกระทำความบาปกรรมในเทศกาลเข้าพรรษา และคนอาศัยสาเหตุแห่งเทศกาลเข้าพรรษที่ตั้งสัตย์ปฎิญาณเลิกลอบายมุขและความชั่วสำมานย์ต่าง ๆ โดยตลอดไป จึงนับเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องสรรเสริญและได้รับสิ่งอันเป็นมงคล

เทศบาลตำบลตาลเดี่ยวได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกวัดทุกชุมชนในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลตาลเดี่ยวนำเทียนไปทอดถวายเพื่อให้มีการสืบทอดประเพณีแห่เทียนพรรษาต่อไป เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นตามวิถีพระพุทธศาสนา

การเสี่ยงแม่มางกั๊ก หมูที่ ๙ และหมูที่ ๑๐ ตำบลตาลเดี่ยว

การเสี่ยงทายจะทำคล้าย ๆ แม่มางตั้ง คือ หากงักที่ชาวบ้านใช้ประกอบในการปั่นฝ้าย ไหม ซึ่งสานด้วยไม้ไผ่มา ๑ อัน และไม้คาน ๑ อัน และต้องเป็นของแม่หม้าย (ผู้ตาย) ด้วย หันปากกั๊กลงข้างล่าง ใช้ไม้คานสอดเข้าที่กั๊กค่อนขึ้นมาด้านบนเล็กน้อย ให้ไม้คานยื่นออกไปสองข้างเท่า ๆ กัน เพื่อให้เป็นแขนของนางกั๊ก มัดไม้คานติดกับกั๊กให้แน่นด้วยเชือกมงคูล หาเสื้อขาวนาหรือเสื้อหม้อฮ่อมมาสวมให้กั๊ก หากได้เสื้อแขนยาวจะดีที่สุด ผูกเสื้อกับกั๊กและไม้คานให้รัดกุมดี บางแห่งจะเอาขันขนาดเล็ก ๑ ใบผูกติดกับกั๊กโดยให้หางขันขึ้น บางแห่งอาจใช้กะลามะพร้าว สุดแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น เครื่องคายหรือเครื่องยกครู มีดังนี้ พาเสื้อ พาผ้า ๑ พาน, ขันห้าขันแปด, หวี, กระจก, สร้อยแขน, กำไลแขน กำไลขา ทำด้วยกำนไบยาหรือไบสบู่ เป็นต้น

หลังจากนั้นนำสิ่งของดังกล่าววางลงบนพาเสื้อพาผ้า เมื่อพร้อมแล้วให้ผู้หญิง ๒ คนซึ่งเป็นลูกคนหัวปีคนหนึ่งและลูกคนสุดท้ายคนหนึ่งนั่งลงข้างกั๊ก หันหน้าเข้าหากันมือจับปากกั๊กให้กั๊กอยู่ตรงกลางและไม้คานที่ทำเป็นแขนยื่นออกไปสองข้าง จับปากกั๊กยกขึ้นจากนั้นทำพิธีปาวสัคเค อัญเชิญเทวดาลงมาเป็นสักขีพยานตลอดจนวิญญานอันศักดิ์สิทธิ์เข้ามาสิงกั๊ก ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดลบันดาลให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลและดลบันดาลให้สิ่งอื่น ๆ ซึ่งแล้วแต่ผู้นำทำพิธีจะอ้อนวอนขอ เมื่อปาวสัคเคเทวดาเสร็จแล้ว ผู้นำทำพิธีจะพากล่าวอัญเชิญหรือเจี๊ยนางกั๊กเป็นวรรค ๆ ให้ผู้มาร่วมพิธีทุกคน

ว่าตาม ดังนี้ “เต้าอิมเม่นางกั๊ก เจ้าไปย๊ะแห่ เจ้าไปแห่ของ ปลุก
เถียงไฮ่ตักลอง ปลุกเถียงนาคล้องช้าง สาวอวดอ้างเล่นบ่าวทางเวน
สาวฝันเห็นชูค่าชูค่า สาวต่ำหูกเดือนหงาย สาวตาลินตาลายเดือนแจ้ว
แม่แล้งแค้นเจ้าลงมาเยอ” พอผู้นำว่าตามจบครึ่งหนึ่งให้น้ำหอม
สลัดใส่กั๊กหรือขันที่ตั้งไว้บนกั๊กทุกคราว หากวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์
เข้าสิงกั๊กจะปรากฏว่ากั๊กมีน้ำหนักขึ้น และกั๊กจะดิ้นโอนเอนไปมา
แรงขึ้นตามลำดับ จนปลายไม้คานกระทบกับพื้นดินโดยกระทกสลบ
กันไปมา จึงทำการเสี่ยงทายหรือชักถามเกี่ยวกับฟ้าฝน และเรื่องอื่น ๆ
ตามต้องการที่จะถามหาคำตอบ ซึ่งการละเล่นนางกั๊กเป็นการแสดง
พื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวไทยพวน

การละเล่นนางตั้ง หมู่ที่ ๙ บ้านใหม่ และหมู่ที่ ๑๐ บ้านขวัญโยน ตำบลตาลเดี่ยว

ชาวบ้านหมู่ ๙ บ้านใหม่ และหมู่ ๑๐ บ้านขวัญโยน ตำบล
ตาลเดี่ยว อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่
ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ชาวไร่ ชาวนา วิถีชีวิตจึงต้องพึ่งพาธรรมชาติ
เป็นส่วนใหญ่ หากปีใดฝน ฟ้า ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกษตรกร
ก็จะได้รับความเดือดร้อนลำบาก จึงจำเป็นต้องพึ่งพาอำนาจขอต่อ
เทพยดา สิ่งที่ตนเคารพเชื่อถือ เรียกว่าทำพิธีขอฝน หากปีใดฝนแล้ง
ชาวบ้านจะปรึกษากันว่าควรประกอบพิธีขอฝนด้วยวิธีใด เช่น การ
แห่นางแมว การละเล่นนางตั้ง นางซ้อง นางควาย หรือนางสุม เป็นต้น
การละเล่นนางตั้งเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือ ร่วมใจ

ความสามัคคีปรองดองและเป็นการแก้ปัญหาของท้องถิ่นร่วมกัน เมื่อชาวบ้านตกลงกันว่าจะทำพิธีขอฝนด้วยการเล่นนางด้งแล้วจะแบ่งหน้าที่กันดังนี้

กลุ่มที่ ๑ จัดหาอุปกรณ์ในการเล่นนางด้ง คือ กระดิ่งฝัดข้าว ๑ ใบ พร้อมอุปกรณ์ในการเชิญผีนางด้ง เช่น หมาก พลุ ดอกไม้ รูปเทียน น้ำ แป้งหอม

กลุ่มที่ ๒ จัดเตรียมด้านสถานที่ที่จะประกอบพิธีขอฝน

กลุ่มที่ ๓ แจ่งข่าวสารให้ชาวบ้านทุกหมู่ทราบบนโดยทั่วกันเพื่อให้มาร่วมพิธีขอฝน

วิธีการเล่น ให้ใช้ผ้าปิดตาคนทรงผีนางด้ง แล้วให้นั่งพุบหน้ากับขอบกระดิ่ง ผู้เชิญผีไม่จำกัดจำนวนร้องเพลงเชิญผีนางด้ง เมื่อผีเข้าแล้วแก้ผ้าปิดตาออก คนทรงจะร้ายรำหรือใช้กระดิ่งไล่ผู้คนที่อยู่รอบ ๆ ถ้าต้องการให้ผีนางด้งออก ให้ไปคู่ที่หูคนทรง ผีนางด้งก็จะออกจากร่างคนทรง

การเล็งกลอง หมู่ที่ ๑ บ้านขวัญโยน ตำบลตาลเดี่ยว

เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านขวัญโยน ซึ่งมีมาแต่โบราณ มักนิยมเล่นในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาถึงออกพรรษา ซึ่งมีการเล็งกลอง ๒ ลักษณะคือ จัดเล็งกลองร่วมกับงานบุญบั้งไฟ โดยเชื่อว่าเป็นการเชื้อเชิญเทวดา มนุษย์โลก และภูตผีมาร่วมทำบุญบั้งไฟโดยพร้อมเพรียงกัน อีกลักษณะเป็นการนัดหมายช่างกลองของแต่ละหมู่บ้านให้นำกลองมาเล็งแข่งขันกันเพื่อประกวดในเรื่องความดัง กลองที่ได้เสียงดังที่สุดคือ มีเสียงทุ้ม กลาง แหลม ครบถ้วนจะเป็นผู้ชนะการแข่งขัน คำว่าเล็ง แปลว่าการแข่งขัน การเล็งกลองก็คือการเอากลองมาตีแข่งขันกันหรือประกวดตีกลองนั่นเอง

การตีกลองเสียงนั้นมีประโยชน์มาก ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน สืบสานประเพณีของท้องถิ่น รวมลูกรวมหลาน เอาพี่เอาน้อง คำว่ากอง (กลอง) หมายถึงมารวมกันในวัดในวา ในศาสนาของเราถือเป็นวัฒนธรรมที่จะให้ลูกหลานสืบสานต่อไปภายหน้า เพราะกลองเสียงนี้เป็นประเพณีมาแต่ดั้งเดิม พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย การเล็งกลองยังเป็นการสร้างความสามัคคีปรองดองในชุมชน ทำให้คนทุกเพศทุกวัยได้มาพบปะ พูดคุยรู้จักกัน ถามไถ่ ปรัชชาหารือ ให้ข้อคิดเห็นในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ทางเทศบาลตำบลตาลเดี่ยวจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและได้อนุรักษ์สืบทอดไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและรักษาไว้ต่อไป

▲ ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งท่ากกแก

การแห่ปราสาทผึ้งวัดท่ากกแก

บ้านท่ากกแก หมู่ที่ ๔ ตำบลตาลเดี่ยว

ชาวบ้านท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากลาวล้านช้างเดิม ในราชอาณาจักรลาว หลวงพระบางและเวียงจันทน์ในอดีต ดังนั้นความเชื่อและค่านิยมด้านวัฒนธรรมประเพณีจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านช้าง คือ หลักฮีด ๑๒ คลอง ๑๔ การทำต้นปราสาทผึ้งเป็นประเพณีนิยมอย่างหนึ่ง ที่เกี่ยวกับหลักฮีด ๑๒ คลอง ๑๔

การแห่ปราสาทผึ้งวัดท่ากกแก

บ้านท่ากกแก หมู่ที่ ๔ ตำบลตาลเดี่ยว

ชาวบ้านท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สืบเชื้อสายมาจากลาวล้านช้างเดิม ในราชอาณาจักรลาว หลวงพระบางและเวียงจันทน์ในอดีต ดังนั้นความเชื่อและค่านิยมด้านวัฒนธรรมประเพณีจึงได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านช้าง คือ หลักฮี้ต ๑๒ คลอง ๑๔ การทำต้นปราสาทผึ้งเป็นประเพณีนิยมอย่างหนึ่ง ที่เกี่ยวกับหลักฮี้ต ๑๒ คลอง ๑๔

ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง ถือว่าการทำบุญด้วยการถวายต้นผึ้ง เป็นบุญกุศลสูงสุด ดังนั้นในการถวายทานให้แก่ผู้ตายในงานแจกข้าว (งานทำบุญให้ผู้ตาย) เมื่อถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์แล้ว ก็ถวายหอมผึ้งเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้วายชนม์ ต่อมา ประเพณีดังกล่าว ได้มีกลุ่มคนจัดขึ้นมาอย่างใหญ่โตด้วยความศรัทธาในเทศกาลออกพรรษา พระพุทธเจ้าจะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อมาโปรดเวณียสัตว์ในโลกมนุษย์ให้พ้นทุกข์ด้วยประเพณีดังกล่าว กลุ่มชาวเมืองตามคุ้มวัดต่าง ๆ จึงได้จัดทำหอมผึ้ง หรือปราสาทผึ้ง ถวายที่วัดเป็นประจำทุกปี ด้วยมีความเชื่อหลายประการ คือ

พุทธศาสนิกชนเชื่อกันว่า การทำบุญในวันออกพรรษา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเปิดโลกทั้งสามให้มองเห็นความเป็นอยู่ซึ่งกันและกัน และโดยพุทธธานุภาพแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ชาวบ้านได้มองเห็น หอผ้าที่ตนทำถวาย การนำหอผ้ามาถวายเป็นพุทธานุชาดอยพระพุทธบาท ย่อมเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง เป็นการทำความดีที่ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกล ได้มาพบกัน ได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน และร่วมประเพณี

วัดท่ากกแก บ้านท่ากกแก หมู่ ๔ ตำบลตาลเดี่ยวได้จัดให้มีการสืบทอดประเพณีการแห่ปราสาทผึ้งขึ้นทุก ๆ ปี นอกจากนี้ยังมีการแห่ประทีป และไหลเรือไฟ เพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธานุชาด้วย โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลตาลเดี่ยวทุก ๆ ปี นอกจากจะถวายเป็นพุทธานุชาแล้วยังส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และเป็นการดึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เข้ามศึกษาวัฒนธรรมประเพณี และได้ศึกษาพระธรรม นำไปปฏิบัติ ทำให้เยาวชนเกิดความรู้และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งคนเฒ่าคนแก่ คนหนุ่มสาว และเด็ก ๆ เยาวชน ก็ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

การตีตบ้านใหม่ หมู่ที่ ๙ ตำบลตาลเดี่ยว

การตีตบ้านใหม่ เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลากว่า ๒๐๐ ปี มาแล้ว โดยมีช่างคนแรก คือ ช่างทอน ซึ่งได้รับความรู้ถ่ายทอดมาจากพ่อที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศลาว พร้อมทั้งถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านใกล้เคียงจนเป็นที่ยอมรับนับถือ แต่เดิมหมู่บ้านตีตมีตั้งถิ่นฐานครั้งแรกอยู่บริเวณฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสัก ต่อมาได้อพยพย้ายถิ่นมาอีกฟากหนึ่งของแม่น้ำและก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ คือ “บ้านใหม่” ในปัจจุบันพร้อมกับยึดถือการตีตเป็นอาชีพหลักเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวกันทั้งหมู่บ้าน จนเป็นที่รู้จักกันในนาม “มิดตีบ้านใหม่” และได้รับการส่งเสริมให้เป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ของตำบลตาลเดี่ยว การจัดตั้งกลุ่มตีตดังกล่าวยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดอาชีพในหมู่บ้านไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นเข้าไปทำงานที่อื่น สร้างความอบอุ่นในครอบครัวลดปัญหาทางสังคม เกิดความรักความสามัคคี รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนสามารถพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือตนเองได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันบ้านใหม่คือชุมชนที่เข้มแข็ง ดำเนินชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจุบันกลุ่มตีมิดบ้านใหม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากสำนักงานแรงงานจังหวัดเพชรบูรณ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ และเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว ปัจจุบันมีการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของกลุ่มเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แหล่งศึกษาดูงาน สร้างรายได้ และสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนดังคำขวัญของตำบลตาลเดี่ยวที่กล่าวมาข้างต้น

ขนมถ้วยฟูยายประนอม หมู่ที่ ๒ บ้านตาลเดี่ยว ตำบลตาลเดี่ยว

ขนมถ้วยฟูเป็นขนมโบราณ มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยานิยมทำกันในทุก ๆ ภาคของประเทศไทย นำเข้ามาในเมืองไทยเราโดยคนจีน และเป็นอีก ๑ ใน ๙ ของขนมมงคลของไทย ชาวจีนเรียกขนมถ้วยฟูว่า ฮวดไถ่ หมายถึง มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เฟื่องฟู จึงเป็นอีกขนมหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในงานมงคล งานบวชพระ งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองเลื่อนยศ ซึ่งมักจะเอาเคล็ดจากชื่อขนมนั้น ๆ เพื่อเป็นสิริมงคลของงานและเจ้าของงาน โดยมีความเชื่อกันว่าจะมีชีวิตรุ่งเรืองเฟื่องฟู ขนมถ้วยฟูยายประนอมจะเป็นที่รู้จักกันทั้งในตำบลตาลเดี่ยวและทั้งในอำเภอหล่มสัก โดยเป็นเจ้าของในหล่มสักที่มีรสชาติดีร่อยที่สุด มีรูปปลั๊กชนที่สวยงามที่สุด และราคาย่อมเยา โดยยายประนอมได้รับความรู้การทำขนมถ้วยฟูมาจากคุณยายสมาน เหาะหา ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการทำขนมถ้วยฟู ด้วยมีประสบการณ์การทำขนมถ้วยฟูมานานกว่า ๓๐ ปี จึงได้รูปแบบที่สวยงาม และมีรสชาติดีร่อย เป็นที่พอใจของลูกค้าจนบอกต่อ ๆ กันไปจนเป็นที่รู้จักไปทั้งอำเภอหล่มสัก

ศิลปะการแทงหยวก บ้านตาลเดี่ยว ตำบลตาลเดี่ยว

การสลักหยวกหรือการแทงหยวก เป็นงานฝีมือช่างประเพณีหนึ่งที่อยู่ในช่วงสิบหมู่ ประเพณีช่างสลักของอ่อน ย้อนหลังไปเมื่อประมาณ ๒๐ - ๓๐ ปีขึ้นไป มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการแทงหยวกกล้วยอยู่ ๒ อย่าง คือ การโกนจุกและการเผาศพ (โดยเฉพาะศพที่มีฐานะปานกลาง) งานโกนจุกจะมีการจำลองเขาพระสุเมรุตามความเชื่อแล้วแต่งภูเขาด้วยรูปสัตว์ต่าง ๆ ส่วนภูเขาพระสุเมรุจะตั้งอยู่ตรงกลางลานม้า ซึ่งทำโครงสร้างด้วยไม้แล้วหุ้มด้วยหยวกกล้วยแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ อย่างสวยงาม ประเพณีเผาศพก็เช่นกัน จะทำโครงสร้างด้วยไม้แล้วประดับด้วยหยวกกล้วยแกะสลักอย่างงดงาม ปัจจุบันช่างแทงหยวกที่มีฝีมืออยู่ในตระกูลจันทิลา โดยมีช่างชั้นครูคือ ช่างศักดิ์ดา และช่างคำพักตร์ จันทิลา สองพี่น้องที่ได้รับการสืบทอดมาจากนายปลั่ง สิมทอง ชาวบ้านใหม่หมู่ ๙ ตำบลตาลเดี่ยว เป็นผู้ถ่ายทอดให้และยังคงอนุรักษ์และสืบทอดศิลปะการแทงหยวกสู่รุ่นลูกรุ่นหลานในปัจจุบัน

ศิลปะการแทงหยวก

ภาพ : FB วัดท่ากกแก ►

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรให้ความสำคัญกับผู้นำของชุมชนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ได้จากการทำการศึกษาด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ทั้งนี้มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ผู้นำด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำจะต้องกระตุ้นจิตวิญญาณของสมาชิกในชุมชนด้วยการสร้างแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก การสร้างแรงจูงใจภายในทำได้โดยให้สมาชิกในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย ตื่นตัวและพร้อมที่จะอุทิศตนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน ส่วนการสร้างแรงจูงใจภายนอกสามารถทำได้โดยจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐมาสนับสนุนช่างฝีมือที่มีอยู่เดิมและคนรุ่นใหม่ที่เป็นผู้สืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การสนับสนุนหัตถกรรมพื้นบ้านจักสานและการทำผ้าบาติก ด้วยการให้ค่าครองชีพและนำวิทยากรใหม่ ๆ มาให้ความรู้แก่ชาวบ้านชุมชนรวมถึงการส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการรับรู้ จนเป็นที่ยอมรับของคนโดยทั่วไป นอกจากนี้ผู้นำควรชักจูงให้คนภายนอกที่เข้ามาประกอบธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน โดยสร้างให้

เกิดความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันจะส่งผลทำให้มีรายได้ที่มั่นคงตลอดไป

๒. ผู้นำด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและมีจริยธรรมสูง เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประพฤติตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือ น่าเคารพ น่ายกย่อง เลื่อมใสศรัทธาแก่สมาชิกในชุมชนและบุคคลทั่วไป อันจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเต็มใจ ร่วมใจและภาคภูมิใจที่ได้ทำงานร่วมกับผู้นำของตน อีกทั้งผู้นำยังต้องมีความตั้งใจ จริจใจ มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์นี้ไปยังสมาชิกชุมชน นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่ควรประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นและเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม

๓. ผู้นำด้านการกระตุ้นทางปัญญา ผู้นำควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสนับสนุนให้ สมาชิกทุกเพศ ทุกวัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้นำจะต้องมีการจูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ในการพิจารณาปัญหาและการหาคำตอบของปัญหา มีการให้กำลังใจสมาชิกให้พยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยหากสมาชิกคนใดมีความคิดสร้างสรรค์ หรือสามารถแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ ผู้นำควรยกย่องด้วยการประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวผ่านเสียง ตามสายของชุมชน มีการมอบรางวัลให้ในวันที่มีการประชุมร่วมกันของประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและกระตุ้นสมาชิกคนอื่นให้เกิดพฤติกรรมและการเลียนแบบ

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ยังได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนี้

๑) ชุมชนควรสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ นำเสนอความเป็นมาของชุมชนและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

๒) สนับสนุนและอนุรักษ์ช่างฝีมือท้องถิ่นด้วยการจัดให้มีงบประมาณสนับสนุนการยังชีพเพื่อให้สามารถอยู่รอดได้ รวมถึงการให้กู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ

๓) จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติ และลงมือทำจริงอันจะทำให้ นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรง และเกิดความประทับใจ

๔) ร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวชมได้ทุกวัน

๕) สนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้นักเรียนแสดงให้นักท่องเที่ยวได้รับชมในวันเสาร์ - อาทิตย์ ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ประเพณีไว้ให้คงอยู่ต่อไป

๖) สนับสนุนให้ชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้มีส่วนร่วมในการไปจัดแสดงสินค้านอกพื้นที่ร่วมกับภาครัฐเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

๓) ชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ และภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นหน้าเป็นตาของจังหวัด ด้วยการสนับสนุนงบประมาณหรือร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสืบไป การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเทศบาล ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้เกิดความยั่งยืน

ซึ่งจาก ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้นำนับเป็นปัจจัยที่สำคัญ อย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นบุคคลที่เกิดและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบล ตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความทุ่มเท ตั้งใจและ จริ่งจิงในการทำงาน และยังเป็นผู้ที่บุกเบิก ต่อสู้ และทุ่มเทการทำงาน เพื่อให้เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สมาชิกของชุมชนจึงให้ความเชื่อถือ และไว้วางใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบ มีส่วนร่วมของชุมชนตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑. ควรกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนเกิดความสนใจและ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

๒. หน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาล สนับสนุนงบประมาณ ให้ช่างปั้น ช่างแกะสลักรุ่นใหม่ ๆ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง

๓. ชุมชนควรร่วมด้วยช่วยกันบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ไม่ควรพึ่งพึ่งภาครัฐเพียงอย่างเดียว

๔. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเมื่อการดำเนินงานแล้วเสร็จ

๕. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผนเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เนื่องจากคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่จะไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ที่สามารถสร้างรายได้ที่ดีกว่า

๖. ชุมชนควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลและบริการ ป้ายเล่าเรื่อง ป้ายบอกทาง ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๗. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีเอกภาพ เพื่อให้การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (๒๕๖๐). แผนพัฒนาการท่องเที่ยว
แห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔). กรุงเทพฯ:
สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๙). ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี
ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐
ปี. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๖๒). นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
วัฒนธรรมในการประชุมมอบนโยบายของรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ประชุมกระทรวง.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๐). รายงานสรุปการดำเนินงาน
เพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๓). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ
ดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ไม่ระบุ). แผนปฏิบัติการการพัฒนา
บริการท่องเที่ยว.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ไม่ระบุ). การวางแผนพัฒนาการ
ท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร.

- กุลวิจิตรา ภัทธานนท์. (๒๕๓๗). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ: ศึกษากรณีกลุ่มอาชีพจังหวัดสุรินทร์**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (๒๕๔๑). **การศึกษาความต้องการความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตและบริเวณใกล้เคียง**. คณะวิทยาการจัดการ.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (๒๕๔๘). **การศึกษาความต้องการความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตและบริเวณใกล้เคียง**. ภูเก็ต: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๐). **คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ**. เอกสารประกอบการวางแผนการท่องเที่ยว เล่มที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร.
- กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๕). **เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ๒๕๔๕**. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ท เซเทรา จำกัด.
- กอบแก้ว ชัยเดชสุริยะ. (๒๕๔๖). **การจัดการทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านทุ่งสูง จ.กระบี่**. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ตลาดโบราณไทยส้ม

ชุมชนดอนธรรมมาตน์น้ำกก

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโกชน อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้เขียน : อาจารย์ใจสศราญ จารีกสมาน
รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

“พิพิธภัณฑ์ เป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่เปิดเป็นสถานที่สาธารณะ และเป็นสถาบันถาวรที่ให้บริการแก่สังคมและมีส่วนในการพัฒนาสังคม มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา ค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ความรู้ และจัดแสดงวัตถุอันเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ทางการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลินใจ” (สภาการพิพิธภัณฑสถานระหว่างชาติ หรือ International Council of Museum: ICOM) ซึ่งสอดคล้องกับ “พิพิธภัณฑ์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายไว้ว่า สถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔)

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (Community Museum) หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น คือแหล่งรวบรวมและจัดแสดงหลักฐานทางโบราณคดี วัตถุโบราณ สิ่งของเครื่องใช้ วัตถุต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิตที่มีอยู่หรือเคยมีในชุมชนนั้น ๆ หรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ในแต่ละยุคสมัย เชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี แสดงถึงบทบาทความสัมพันธ์ของผู้คนในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จึงถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งของผู้คนในท้องถิ่น และผู้คนจากต่างถิ่นในทุกระดับ ทุกประเภทและทุกช่วงวัย ดังที่นักวิชาการได้อธิบายถึงความหมายที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไว้ เช่น สายันต์ ไพรชาญจิตร์ กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนเป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงหลักฐาน และวัตถุทางโบราณคดีและทางวัฒนธรรม รวมทั้งความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่หรือเคยมีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องราวของชุมชนนั้น ๆ (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, ๒๕๔๘: ๓๙ - ๔๐ อ้างถึงใน ปฐมพร สงวนแก้ว, ๒๕๕๗: ๒๑) และศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า บทบาทของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการศึกษาที่อยู่นอกระบบ และเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านทางความคิดจากเดิมที่เน้นพิพิธภัณฑ์ส่วนกลางเพื่อแสดงอารยธรรมและวัฒนธรรมจากส่วนกลางหรือของชาติมาเป็นแนวคิดของการสร้างความเข้มแข็งจากท้องถิ่นเพื่อไปสู่ความเข้มแข็งของชาติ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจึงเป็นกลไกสำคัญ (ศรีศักร วัลลิโภดม, ๒๕๓๙: ๑๑ อ้างถึงใน ปฐมพร สงวนแก้ว, ๒๕๕๗: ๒๑) เป็นต้น

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานหรือพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านตามอำเภอต่าง ๆ อยู่หลายแห่ง เช่น หอภูมิปัญญาและวิถีชาวบ้าน (อำเภอเมืองเพชรบูรณ์) พิพิธภัณฑสถานห่มศักดิ์ (อำเภอห่มศักดิ์) ศูนย์วัฒนธรรมห่มเกล้า (อำเภอห่มเกล้า) ศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชวัดโฆษา (อำเภอห่มศักดิ์) พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโฆชน์ (อำเภอหนองไผ่) เป็นต้น ซึ่งในบทความนี้จะนำเสนอพิพิธภัณฑสถานที่จัดแสดงเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านโฆชน์และชุมชนใกล้เคียง และยังมีการจัดแสดงมิตดาบและอาวุธโบราณอย่างมากมาย คือ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโฆชน์ ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัดบ้านโฆชน์ ตำบลบ้านโฆชน์ อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ห่างจากอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร จุดสังเกตโดยง่ายคือ ประติมากรรมรูปฝักข้าวโพดขนาดใหญ่ เป็นจุดเด่นอยู่ริมรั้วของวัด และมีป้ายทำด้วยปูนซีเมนต์ขนาดใหญ่ระบุว่า “พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบ”

- ▼ ประติมากรรมรูปฝักข้าวโพดจำลองขนาดใหญ่ ด้ายหน้าวัด พร้อมป้ายชื่อ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบ

ประวัติความเป็นมา

ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมรดกาว
วัดบ้านโพนแห่งนี้ ตามคำบอกเล่าของพระปลัดธีระศักดิ์ อินทบุญ
(พระอาจารย์โร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านโพนนี้ได้เล่าว่า พิพิธภัณฑ์
แห่งนี้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ โดยอดีต
เจ้าอาวาสวัดบ้านโพน คือ พระครูพัชรธรรมาภรณ์ (บุญ สุนตจิตโต)
โดยเริ่มต้นจากการที่มีชาวบ้านในพื้นที่นำโบราณวัตถุต่าง ๆ มามอบให้
วัดเก็บไว้ ซึ่งในบรรดาวัตถุต่าง ๆ มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับหมอน้ำที่มีความ
เชื่อว่าเป็นหมอน้ำโบราณ และยังมีความเชื่อว่าหากยังครอบครอง
หมอน้ำใบนี้ไว้จะเจ็บป่วย ซึ่งเจ้าของผู้ที่นำมาถวายวัดเล่าอีกว่า เห็น
วิญญาณของผู้หญิงโบราณ จึงเกิดความกลัวได้นำมาถวายให้วัด
บ้านโพนเก็บไว้ (ในปัจจุบันไม่ปรากฏหมอน้ำใบนี้คือใบไหนและยังอยู่
ภายในพิพิธภัณฑ์หรือไม่) ต่อมาเมื่อมีคนทราบข่าวจึงได้นำมรดกมา
ถวายเพิ่มเติม ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเก็บสะสมของเก่าของ
โบราณตั้งแต่นั้นมาและถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดพิพิธภัณฑ์แห่งนี้
โดยวัตถุประสงค์หลักของพระครูพัชรธรรมาภรณ์ คือ ต้องการให้วัด
บ้านโพนเป็นแหล่งรวบรวมของเก่าของโบราณไว้ให้ลูกหลานคนรุ่น
หลังได้ชม ได้ศึกษาว่าวิถีชีวิตของปู่ย่าตายายในอดีตว่าดำเนินชีวิตกัน
อย่างไร ซึ่งนอกจากจะมีของเก่าของโบราณแล้ว ท่านก็มีดำริให้ช่าง
ตีพิมพ์ตีพิมพ์ ดาบ หอก ง้าวเพิ่มขึ้น โดยจำลองรูปแบบจากของโบราณ
เพื่อมาจัดแสดงเพิ่มเติมให้พิพิธภัณฑ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโพน

ก่อนการปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๓๒ - พ.ศ. ๒๕๖๕)

การดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโพน ประกอบด้วยส่วนจัดแสดง ๒ ส่วน

ส่วนแรก คือ พิพิธภัณฑสถานมิตดาบ แต่เดิมเคยอยู่ในกุฏิของพระครูพัชรธรรมาภรณ์ หรือหลวงพ่อบุญ สนตจิตโต ซึ่งต่อมาเจ้าอาวาสปัจจุบันและดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอหนองไผ่ คือ ท่านพระครูพัชรสุภาจาร (สง่า สุภาจาโร) เป็นผู้สานต่อเจตนารมณ์จากหลวงพ่อบุญ โดยภายในกุฏิได้แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งทำห้องจัดแสดงศาสตราวุธของมีคมหลากหลายประเภทและปืนโบราณ ที่พระครูพัชรธรรมาภรณ์เก็บรวบรวมไว้ จัดแสดงภายในห้องกระจกกรุสแตนเลส พื้นผ้าขนาดกว้างประมาณ ๑ เมตร ยาวประมาณ ๕ เมตร โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากสรรพากรจังหวัด ส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยดำเนินงานในส่วนของการจัดแสดง โดยจัดแยกตามประเภทของวัตถุ ต่อมาในปี ๒๕๔๗ เจ้าหน้าที่งานวัฒนธรรมอำเภอหนองไผ่ในขณะนั้นเป็นผู้เข้ามาช่วยดำเนินการจัดทำทะเบียนวัตถุให้ซึ่งกุฏิเจ้าอาวาสตั้งอยู่ใกล้กับศาลาการเปรียญและอุโบสถวัดบ้านโพน

ภายในห้องกระจก ที่จัดแสดงสามารถแบ่งประเภทของวัตถุจัดแสดงได้เป็น ๔ ประเภท ตามลักษณะและประเภทของวัตถุ ได้แก่

๑. ประเภทมีดขนาดต่าง ๆ ทั้งใหญ่ กลาง และเล็ก เช่น มีดพกเล็ก มีดดาบ มีดเหน็บ มีดเหน็บโค้ง มีดพกเล็กโค้ง

๒. ประเภทดาบต่าง ๆ เช่น ดาบสั้นด้ามสั้น ดาบสั้นด้ามยาว ดาบขามูไร

๓. ประเภทปิ่น ได้แก่ ปิ่นคาบศิลายาว

๔. ประเภทอื่น ๆ เช่น หอก ง้าว ขวาน ได้แก่ หอกขวาน
หอกขนาดยักษ์ ง้าวขนาดยักษ์ กรรไกรโบราณ

นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุอื่น ๆ ที่ประชาชนนำมาถวายวัด
เพื่อจัดแสดงให้คนรุ่นหลังได้ชม เช่น วิหตุโบราณ หม้อน้ำ บาตรดิน
ถ้วยดินเผาแบบโบราณ เหรียญโบราณสมัยรัชกาลที่ ๕ ไม้ขีด ขวด
น้ำอัดลมรุ่นเก่า เขากระปือ พานทองเหลือง เขี่ยนหมากทองเหลือง
แก้วโบราณ จานขามกระเบื้อง โถเคลือบ ถังตวงข้าวสาร ที่ม่แบ่ง
ทำด้วยหิน เป็นต้น

ซึ่งวัตถุที่จัดแสดงมีทั้งของเก่าและของที่ทำขึ้นมาใหม่
ลอกเลียนของเก่า มูลค่าทั้งหมดไม่สามารถประมาณค่าได้ เนื่องจาก
เป็นของที่ประชาชนมีความศรัทธานำมาถวายให้เจ้าอาวาสเพื่อให้
จัดแสดงเป็นวิทยาทานแก่ผู้สนใจ

▲ พระครูพิชิตธรรมารณ
(บุญ สุนตจิตโต)
อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านโกชน์

▲ พระครูพิชิตสุภาจาร
(สง่า สุภาจาโร)
เจ้าอาวาสวัดบ้านโกชน์ในปัจจุบัน

▼ กุฏิเจ้าอาวาส/พิพิธภัณฑมิตดาบ(เดิม)

▲ ส่วนจัดแสดงมิตดาบและศาสตราวุธต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑมิตดาบ (เดิม)

▼ อาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (ก่อนปรับปรุง)

▲ ลักษณะการจัดแสดงภายในตัวอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (เดิม)

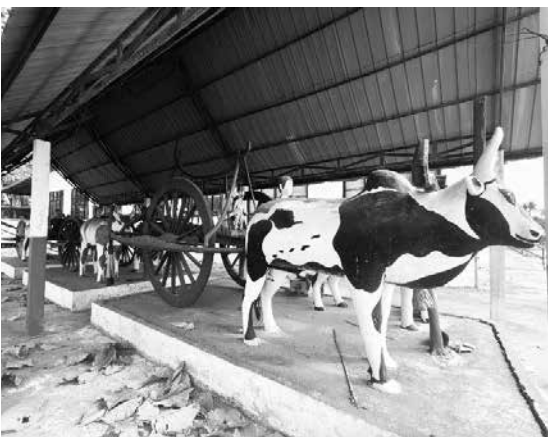
ส่วนที่สอง คือ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ซึ่งจัดแสดงอยู่ภายในอาคารหลังเดิม มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว หลังคาทรงเตี้ย ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ตั้งอยู่บริเวณตรงกันข้ามกับเมรุของวัดภายในอาคารเก็บรวบรวมวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นทั้งของเก่า ของโบราณที่เคยมีใช้ในอดีตและของใหม่หลายประเภทที่มีผู้นำมาถวาย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คนรุ่นหลังได้ดูและศึกษาหาความรู้ จากนั้นต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ทางวัดได้รับงบประมาณเพิ่มเติมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโกชน์ เพื่อจัดทำตู้จัดแสดง เป็นเงินจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท โดยวัตถุที่ไดรรวบรวมไว้ ได้แก่ เงินตราโบราณ ตะเกียงเจ้าพายุ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ เรือ เครื่องสีข้าวโบราณ เครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น โดยส่วนใหญ่วัตถุที่จัดแสดงภายในอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านนี้ ยังไม่ได้มีการจัดทำป้ายบรรยายละเอียดของชิ้นงาน และยังขาดการจัดระเบียบทะเบียนวัตถุที่เป็นมาตรฐาน เมื่อเดินออกมาทางด้านข้างของตัวอาคารจะพบรูปปูนปั้นจำลองฝูงวัวเทียมเกวียนและมีรูปปั้นคนบังคับเกวียนเพื่อจำลองวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโกชน์ ได้เปิดอย่างเป็นทางการพร้อมกับศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโกชน์ วัฒนธรรมอำเภอหนองไผ่ (ขณะนั้น) เพื่อเก็บรวบรวมไว้เป็นพิพิธภัณฑ์ของเก่าพื้นบ้าน ให้คนรุ่นลูกหลานได้ศึกษาได้ดูได้เห็นของจริง ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวที่ผ่านมานั้น พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้รับความร่วมมือจากคณะครู นักเรียนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่เคยตั้งห้องสมุดชุมชนอยู่ภายในบริเวณวัด ศูนย์การศึกษานอก

โรงเรียนได้บรรจุงานพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน กิจกรรมที่ผ่านมาได้แก่การรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ของพื้นบ้านที่เป็นของเก่าเข้าพิพิธภัณฑ์จากประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงประชาชนผู้มีจิตศรัทธานำมาบริจาคให้ และได้มีการจัดนักเรียนหมุนเวียนมาประจำพิพิธภัณฑ์เพื่อคอยช่วยดูแลและนำชมพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโกชน์ ในปัจจุบัน

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโกชน์ ได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมจากตัวอาคารเดิมที่เคยเป็นส่วนจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โดยงบประมาณในการปรับปรุงนั้นทางวัดได้รวบรวมเงินจากการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาในวาระต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงตัวอาคารเดิมให้มีความสวยงาม คงทนถาวรมากยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงแล้วเสร็จเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๖ จากนั้นได้ทำพิธีเปิดป้ายอาคารพิพิธภัณฑ์ โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร) กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร เป็นองค์ประธาน เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๖๖ ซึ่งวัตถุสิ่งของและศาสตราวุธต่าง ๆ ที่เคยจัดแสดงอยู่ภายในกุฏิของเจ้าอาวาส ได้ถูกเคลื่อนย้ายนำมาจัดแสดงร่วมกับวัตถุสิ่งของในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านแต่เดิม โดยภายในตัวอาคารมีพื้นที่ใช้สอยอย่างกว้างขวางมากกว่าอาคารเดิม เพื่อรองรับคณะที่จะเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์และกิจกรรมต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑ์และของวัดบ้านโกชน์ต่อไปในอนาคต

▲ ภาพภายนอกตัวอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมิตดาบวัดบ้านโชนหลังใหม่

รูปแบบของการจัดแสดงภายในตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ มีการแบ่งพื้นที่ชัดเจนเป็นสองฝั่งหากหันหน้าเข้าหาตัวอาคาร ภายในอาคารฝั่งขวามือจะเป็นส่วนจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตซึ่งมีทั้งที่เป็นของเก่าและของที่ทำขึ้นมาใหม่ ซึ่งทั้งหมดได้รับมาจากการบริจาค อาทิ ถังตวงข้าวสารสมัยโบราณ เครื่องใช้ไฟฟ้าและเครื่องใช้สำนักงาน ในอดีต เช่น โทรทัศน์ เครื่องคิดเงิน โทรศัพท์ จักรเย็บผ้า นาฬิกา เขวนพนักโบราณ นอกจากนี้ยังมีจำพวกภาชนะที่ทำจากแก้ว ดินเผา เซรามิค ทองเหลือง ได้แก่ ไหน้ำปลา ไหปลาร้า โหลแก้วขนาดใหญ่ ถาดทองเหลือง ส่วนที่เป็นกลุ่มอุปกรณ์ทำมาหากิน เช่น อุปกรณ์ทอผ้าฝ้าย เช่น อี้วฝ้าย อักด้าย อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ เช่น ไซ เครื่องจักสานต่าง ๆ ตาซังลูกตุ้มสมัยโบราณ กบไสไม้ ที่โม่แป้งหินโบราณ เป็นต้น

โดยลักษณะของการจัดแสดงเป็นการจัดวางอย่างเรียบง่าย บนโต๊ะ และชั้นเหล็ก ไม่มีตู้กระจกเพื่อป้องกันฝุ่นและการรบกวนจาก แสงและมูลนก ไม่มีป้ายแสดงรายละเอียดของวัตถุ และไม่มีป้าย แสดงการจัดกลุ่มของวัตถุประเภทต่าง ๆ

▲ ลักษณะการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต

▲ ลักษณะการจัดแสดงศาสตราวุธ

ส่วนฝั่งซ้ายมือจัดแสดงศาสตราวุธต่าง ๆ ที่ชาวบ้านญาติโยมที่เป็นกรรมการวัดช่วยกันขนย้ายมาจากกุฏิของเจ้าอาวาส ซึ่งวัตถุที่จัดแสดงที่ถือว่าเป็นจุดเด่นของพิพิธภัณฑ์นี้ คือ หอกยักษ์ และดาบยักษ์ ขนาดความยาวไม่น้อยกว่า ๑.๓๐ เมตร ซึ่งจัดแสดงอย่างโดดเด่นอยู่ในตัวอาคาร นอกจากนี้ยังมีตู้กระจกที่จัดแสดง เช่น เหยี่ยว กษาปณ์ เงินพดด้วง เต้าปูน กาน้ำชาเซรามิกโบราณ ปิ่นโตเบญจรงค์ ถ้วยไหโบราณ บาตรน้ำมนต์ เป็นต้น

สภาพทั่วไปของการจัดแสดงวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ พบว่าวัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่ไม่มีป้ายแสดงข้อมูลอธิบายรายละเอียดของวัตถุจัดแสดง และยังมีป้ายอีกจำนวนมากโดยเฉพาะป้ายข้อมูลของอาวุธต่าง ๆ ที่ย้ายมาจากพิพิธภัณฑ์มิดดาบ เกิดการสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย การจัดวางวัตถุมีการแบ่งหมวดหมู่ให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่ก็ยังขาดการนำเสนอข้อมูลแหล่งที่มาของวัตถุ เช่น ชื่อเรียก ประโยชน์การใช้สอย ชื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของเดิม วันเดือนปีที่ได้รับ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันวัดบ้านโพนชนามีความต้องการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์เข้ามาช่วยดำเนินการจัดระเบียบวัตถุจัดแสดง การทำทะเบียนวัตถุจัดแสดง ให้มีความสมบูรณ์ทดแทนที่ขาดและสูญหาย เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมได้รับความรู้ที่ถูกต้อง

▼ ตู้กระจกจัดแสดงวัตถุโบราณต่าง ๆ

▲ บาตรน้ำมนต์

ทิศทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและมรดกในอนาคต

จากการสอบถามพระสุนทร ฐานสมปณโณ และพระปลัดธีระศักดิ์ อินทปญโญ ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์วัดบ้านโกชนยังคงเปิดให้เข้าชมตามปกติโดยไม่เก็บค่าเข้าชม แต่ยังคงขาดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่มีโครงการที่จะพัฒนาพิพิธภัณฑ์ไปมากกว่านี้ เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณและขาดความรู้ด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อีกทั้งการให้ความสนใจเข้าชมพิพิธภัณฑ์เงียบเหงาเป็นไปตามยุคสมัย กลุ่มคนที่เข้ามาเยี่ยมชมส่วนใหญ่จะมาจากสถานศึกษาต่าง ๆ ที่อยู่ในอำเภอใกล้เคียงกับวัดนักท่องเที่ยวที่สนใจที่รู้จักพิพิธภัณฑ์จากการสืบค้นในอินเทอร์เน็ตจะแวะผ่านมาสอบถามขอเข้าชม จึงจะทำความสะอาดเตรียมสถานที่เป็นครั้งคราวไป ซึ่งแต่ก่อนมีการจัดกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อยจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและโรงเรียนใกล้เคียงมาช่วยบรรยายสร้างสีสัน

และจัดเวรสับเปลี่ยนมานั่งประจำพิพิธภัณฑน์ในแต่ละวัน แต่ในปัจจุบัน
ไม่มีแล้ว เป็นไปตามนโยบายของผู้บริหารโรงเรียนในแต่ละยุคสมัย
ส่วนการดูแลสถานที่และดูแลวัตถุจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑน์ในปัจจุบัน
นั้น เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในวัด ในขณะที่จำนวนพระสงฆ์ในวัดมี
จำนวนน้อย มีเพียง ๖ รูป ที่คอยช่วยกันดูแลทำความสะอาดสถานที่
และดูแลวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งเป็นงานที่มีรายละเอียดและต้องใช้ความ
ระมัดระวังไม่ให้เกิดวัตถุจัดแสดงเกิดความชำรุดเสียหาย

พระปลัดธีระศักดิ์ กล่าวเพิ่มเติมถึงความคาดหวังในการ
พัฒนาพิพิธภัณฑน์ว่า ณ เวลานี้สิ่งที่ต้องการเป็นอันดับแรก คือ ต้องการ
ความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับมรดกอบ อาวุธ
ต่าง ๆ และสิ่งของอื่น ๆ ที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑน์ เพื่อมาช่วยใน
การจัดระเบียบ จัดทำป้ายข้อมูลทดแทนที่ชำรุดและสูญหาย ประการ
ต่อมาคือต้องการให้เข้ามาช่วยในการจัดทำทะเบียนวัตถุ เนื่องจาก
สมุดทะเบียนวัตถุเล่มเก่าได้สูญหายไป ในส่วนของความคาดหวังใน
การพัฒนาด้านอื่น ๆ คือ การชิงต่ายหรือเสริมวัสดุป้องกันนกและ
ฝุ่นที่จะสร้างความสกปรกเสียหายภายในอาคารและวัตถุจัดแสดง
แต่มีข้อจำกัดที่สำคัญคือ งบประมาณซึ่งทางวัดยังคงขาดแคลน หาก
มีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนจะเล็งเห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑน์
ของวัดบ้านโพนแห่งนี้เพื่อจะได้พัฒนาและปรับปรุงให้เป็นแหล่ง
เรียนรู้และจัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นที่สร้าง
ความดึงดูดใจแก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความ
ภาคภูมิใจแก่ชาวตำบลบ้านโพน อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์
ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

ใจสรวณ จารึกสมาน. (๒๕๕๗). รายชื่อพิพิธภัณฑสถาน. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและมรดกวัฒนธรรม. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. เข้าถึงได้จาก <https://db.sac.or.th/museum/museum-detail/535> (เข้าถึงเมื่อ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘).

ปฐมพร สงวนแก้ว. (๒๕๕๗). การจัดการพิพิธภัณฑสถาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. (๒๕๖๘). เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th/> (เข้าถึงเมื่อ ๒๘ กุมภาพันธ์)

บุคคลอ้างอิง

พระปลัดธีระศักดิ์ อินทปัญญา. (๒๕๖๘). อายุ ๔๙ ปี วัดบ้านโพน ตำบลบ้านโพน อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๔ มีนาคม.

พระสุนทร ฐานสมบุญ. (๒๕๖๘). อายุ ๔๘ ปี วัดบ้านโพน ตำบลบ้านโพน อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๔ มีนาคม.

ภาษานายม

ผู้เขียน : นิภา พิลากิต

นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ภาษาพื้นถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนแต่ละแห่ง แต่ยังเป็นสื่อกลางที่บันทึกประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และประเพณีที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ภาษาพื้นถิ่นไม่ได้เป็นเพียงแค่เครื่องมือในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แต่ยังเป็นกระจกที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของผู้คนในท้องถิ่น เมื่อเราพูดถึงภาษาพื้นถิ่น เรากำลังพูดถึงสมบัติล้ำค่าที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนในสังคมเข้าด้วยกัน และเป็นที่มาของความภาคภูมิใจในถิ่นฐานบ้านเกิด การศึกษาภาษาพื้นถิ่นเป็นการเปิดประตูสู่การเข้าใจวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนในมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การขยายตัวของเมือง และการแพร่กระจายของภาษากลางทำให้ภาษาพื้นถิ่นหลายภาษาเริ่มสูญหายไป ซึ่งเป็นความสูญเสียทางวัฒนธรรมที่มีผลกระทบอย่างใหญ่หลวง การรักษาภาษาพื้นถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการสร้างความเข้าใจและเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคม (Harrison, ๒๐๐๗)

◀ ชาวบ้านนายม ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เราจะสำรวจความงดงามและคุณค่าของภาษาพื้นถิ่นผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ที่บอกเล่าถึงชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่เทศกาลพื้นบ้านที่เต็มไปด้วยสีสันและเสียงหัวเราะ ทุกคำพูดและทุกประโยคที่ถูกบันทึกในภาษาพื้นถิ่นล้วนมีความหมายและคุณค่า ซึ่งบอกเล่าถึงวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น คำทักทาย การบอกทาง หรือแม้กระทั่งคำคำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ล้วนแสดงถึงความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น คำพูดที่เรียบง่ายแต่ทรงพลังเหล่านี้ สะท้อนถึงวิถีชีวิตและความคิดของผู้คนในชุมชน ภาษาพื้นถิ่นยังมีบทบาทในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกของความเป็นครอบครัวและความเป็นหนึ่งเดียวกัน (Fishman, ๑๙๙๑)

ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การฟื้นฟูและส่งเสริมภาษาพื้นถิ่นจึงเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน และเป็นการสร้างมรดกทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นหลัง ภาษาพื้นถิ่นไม่เพียงแต่เป็นตัวแทนของอดีต แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของปัจจุบันและอนาคต การเรียนรู้และเข้าใจภาษาพื้นถิ่นเป็นการเปิดประตูสู่การเข้าใจโลกในมุมมองที่หลากหลาย และเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในทุกด้าน

บ้านนายม เป็นชุมชนเก่าแก่และมีขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำป่าสักในเขตตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปรากฏหลักฐานประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงความมีอยู่ของ

ชุมชนบ้านนายมมาตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๓ เป็นอย่างน้อย และมีโบราณสถานที่สามารถกำหนดอายุตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ลงมา กระจายอยู่หลายแห่งทั้งภายในที่ตั้งชุมชนและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมากในด้านพัฒนาการประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรมในท้องถิ่น

ในหลักฐานสมัยอยุธยาตอนปลายระบุว่า มีชาวบ้านนายม ล่องเรือลงไปทำการค้าที่กรุงศรีอยุธยา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนโบราณ บ้านนายมเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีความสำคัญทางการค้าในท้องถิ่น เมืองเพชรบูรณ์ไม่น้อย (ธีระวัฒน์ แส่นคำ, ๒๕๖๓)

บ้านนายม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีภาษาถิ่น เฉพาะตัวซึ่งมีคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างสูงซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ ยาวนานและเต็มไปด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์ คนในชุมชนนี้ มีลักษณะการพูดภาษาถิ่นที่แตกต่างไปจากภาษาไทยมาตรฐานและ ภาษาถิ่นอื่น ๆ ในประเทศไทย มีสำเนียงและสำนวนที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน ภาษาถิ่นบ้านนายม มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาษาถิ่นอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน โดย มีการใช้คำศัพท์ สำนวน และสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์

นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานคำศัพท์จากภาษาไทยมาตรฐาน ทำให้เกิดเป็นภาษาถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองการศึกษาภาษาถิ่น บ้านนายม ยังพบว่า สำเนียงการพูดมีลักษณะที่แตกต่างจากภาษาถิ่น อื่น ๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีการเน้นเสียงในบางพยางค์และการ ออกเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ไปโนแล้ว คือ จะไปไหน, กินข้าวกัน

คือ กินข้าวด้วยกัน การศึกษาลักษณะเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของภาษาในชุมชนนี้ ได้ดีขึ้นความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษาถิ่นบ้านนาเยมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งการอนุรักษ์ภาษาถิ่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน การบันทึกและศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่นบ้านนาเยมไม่เพียงแต่ช่วยในการอนุรักษ์ภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นหลัง การศึกษาและบันทึกภาษาถิ่นบ้านนาเยมสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน การบันทึกเสียง และการจัดทำพจนานุกรมภาษาถิ่น

จากการรวบรวมข้อมูลภาษาถิ่นบ้านนาเยมในครั้งนี้ สามารถช่วยให้ผู้สนใจเรียนรู้และสัมผัสกับความงดงามและคุณค่าของภาษาพื้นถิ่นผ่านเรื่องราวและประสบการณ์ที่ถูกถ่ายทอดจากปากต่อปากผ่านกาลเวลา และผ่านหัวใจของคนในชุมชน การรักษาภาษาพื้นถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นการสร้างเชื่อมโยงและความเข้าใจระหว่างผู้คนในสังคม ให้เรามาร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริมภาษาพื้นถิ่นเพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่านี้ต่อไป ดังนี้

ตัวอย่างคำศัพท์ภาษานาเยม

กก	โคน เช่น กักไม้, กักขา, กกเสา
กระด้า	ตะกร้า
กระแตง	ตะแกง
กระป่อง	กระป๋อง

กระโป่ง	แกลลอน
กลีบ	พลิก เช่น พลิกด้าน, กลับ เช่น กลับบ้าน
กวนกัน	ทะเลาะกัน
ก้อย	โยน, กลิ้ง, อาหารประเภทเนื้อสุกๆ ดิบๆ
กะ	วัดระยะโดยการประมาณ
กะซาก	ดิ่ง
กะบุง	กระบุง
กะโป๊ะ	กะลา
กางเกงลิง	กางเกงชั้นใน
เกิน	อย่าเกินไป
เกี่ย	ให้อาหาร เช่น เกี่ยข้าวแมว = ให้อาหารแมว
เกี่ยก	รองเท้า
แก้	คำใช้เรียกคนที่คุยด้วย
แก้	มุ่ม
โก่ง	กล่อ่ง
โก้ย	กล้วย
โก้ยมื่อ่ง	กล้วยน้ำหว่า
ไกโอก	แป้งขนมจีนที่บีบสดเป็นก้อน ๆ
หน่มคก	ขนมครก
หน่มจิ้น	ขนมจีน
ขอด	หมดแล้ว เช่น ขอดหม้อขอดไห = หมดหม้อหมดไห
ขวาง	ปึงด้วยไฟอ่อน
จิ้นหู	ฟังไม่เข้าหู

ชีไค้	เสลด
ชีเดียด	รังเกียจ
ชีปด	โกหก
ชีสื้อ	ชีโกง
ชีสีก	น้ำเสีย
เข้ากลางวัน	ข้าวเที่ยง
เข้างาย	ข้าวเช้า
เข้าพรรษา	เข้าพรรษา
เข้าแลง	ข้าวเย็น
เข้าหลาม	ข้าวหลาม
เข้าเหนียว	ข้าวเหนียว
เชี่ยม	ประหยัด
โซ๊ะ	ลอก, หลุด
ไข่ร่างรัง	ไข่ที่ฟักไม่เป็นตัว
ครกมอง	ครกตำข้าว
ครกมอง	ครกตำข้าวโบราณ
คะลำ	ข้อห้าม
คื้อ	เหมือน, เหมาะสม
คุ่น้ำ	ถ้าน้ำ
แค้น	ติดคอ เช่น แค้นข้าว = ข้าวติดคอ
งมปลา	จับปลา
งวม	คว่ำไว้
เงาะ	ขึ้นไซ

แฉ่ม	เปิดนิตเดียว
จึก	ล้วง
จ่อย	ผอม
จึกกะเดียม	จึกจี้
จึกกะแล้ว	เอามาให้ด้วย
จำเ้าที่	เลี้ยงเ้าที่
จำฝีบ่านฝี่เรือน	เลี้ยงฝีบ่านฝี่เรือน
จิงเจี่ยม	จิงเหลน
ชะม๊ก	สลัก
ชาย	พี่ชาย
ชำมันชำมี	อะไรนักหนา
ชีสพ	ปาก
เซอะชะ	ชักช้า , รำไร
เซียง	ช่อน - ชุก
เซียบ	กำลังจะหลับ
เณร	คำใช้แทนตัวของเด็กผู้ชาย
ดีชะเนาะ	เดชะบุญ
ตึกเบ็ด	ตกปลา
ตอน	ขึ้น เช่น ตอนหมู = ขึ้นหมู
ตะแก้ง	ตะแกรง
ตั่ง	มานั่งเตี้ยๆ
ตำ	ตา
ตาบ	ประรอยขาด เช่น ตาบกางเกง = ประรอยขาดกางเกง

ด้าย	ตาย, เสียชีวิต
ดำส้ม	ส้มดำ
ตื่น	ตกใจ
ตุ่มหู	ต่างหู
แต่ง	แต่งกว่า
แต่งไทย	แต่งไทย
แต่งโม	แต่งโม
โตะนั่ง	เก้าอี้
ไต้	फलเป็น
ถั่วเสวย	กระเจี๊ยบเขียว
ทรีพี	ทัพพี
ถอดแห	หว่านแห
ทอย	โยน
ทลาคกลม	สิ้นลม
ทิด	คำเรียกผู้ชายที่ผ่านการบวชพระมาแล้ว
แท้	จริง
นั่งตะเป๊ะ	นั่งราบกับพื้น
นั่งสือ	หนังสือ
นาน้าง	น้ำสะไภ้
น้าม	น้ำ
โน้ม	คำใช้แทนตัวของเด็กผู้หญิง
บัก	พล่องไป เช่น น้ามบัก = น้ำพล่องไป
บ่แม่น	ไม่ใช่

บ่ซำบาย	ไม่สบาย
บ่อนนอน	ที่นอน
บักต้อง	กระท้อน
บักพร้าว	มะพร้าว
บักม่วงขี้ไต้	มะม่วงกะล่อน
บานใต้	ชุมชนทางทิศใต้ของหมู่บ้าน
บานเหนือ	ชุมชนทางทิศเหนือของหมู่บ้าน
บี้	หัก, แตก
บึงกือ	กึ่งกือ
บีดเดียว	แป๊ปเดียว
เบี่ย	วางยา
ไบอู้ตู้	ไบแมงลัก
ไบอู้เลิศ	ไบซ่าพลู
ปาค้อ	ปลาช่อน
ปาร้า	ปลาร้า
ป้าหมอ	ปลาหมอ
ป่อง	ช่อง, ร่อง
ปอม	กึ่งก่า
ปึกนา	ดำนนา
ป่า	โค่น เช่น ปุ่มต้นไม้ = โค่นต้นไม้
ปานโน	เมื่อไหร่
ป็น	กลับด้าน, พลิก
เป็นท้องบรู๊ร้อน	ไม่สนใจอะไร

เปาะหมู่	จับกลุ่ม
ไปตึงไห้เล่า	ไปไหนเหรออ
ไปตาม	ไปด้วย
ไปเลาะ	ไปเที่ยว
ผ่านุง	ผ้าถุง
ผ้าใบ	ผ้าขาวม้า
ผูกแขน	เงินช่วยในงานแต่งงาน
พ้อ	พ้อ
โหด	เกินไป
โพะโวะ	เจอกันโดยบังเอิญ
ฟาว	รีบ เช่น ฟาวมาเด้อ = รีบมานะ
เพีย	พิง, แนบชิด
มอด	ใกล้จะดับ เช่น ไฟมอด = ไฟใกล้ดับ
มอม	สกปรก
มะแข้ง	มะเขือพวง
มากินเข้ากันเถอะ	มากินข้าวกันเถอะ
ม้าง	รื้อถอน
มิดเน็บ	มิดหัวตัด
เม็ด	หมด
แม่	แม่
แมงคาม	ด้วงกวาง
แมงงอด	แมงป่อง
แมงเงา	แมงป่องข้าง
แมงตะเข็บ	ตะขาบ

แมงหมี	แมลงหวี่
แม่น	ໃ້
ยัก	เก็บ
ยา	อย่า
ย่า	ยารักษาโรค
ย่าน	กลัว
ยาย	ยาย
โรงเรียน	โรงเรียน
รอย	ที่ปั๊บเส้นขนมจีน
ลุ่มแจบแหลมบ	ลัมลาบเป็นหน้ากลอง
ล้อยกระทั่ง	ลวยกระทง
ลาก	อาเจียน
สมพอว่า	ถึงว่า
ส้มโอ	ส้มโอ
สมุด	สมุด
สาด	เสื่อ
สาว	พี่สาว
เสี้ยกะแหล่ง	เสื่อคอกกระเช้า
โสย	สวย
หน้ามอม	มีดสลัว
มกหน่อไม้ฤดูดูลุด	หมกหน่อไม้ไมใส่อะไรใส่แต่น้ำย่านาง
หมวง	ช่องใส่ปลา
หม่อ	หม้อ
หม่อหนึ่ง	หม้อหนึ่ง

หมิ่น	ริม, ขอบ เช่น ยาเอาไว้หมิ่นหลาย = ยาเอาไว้ริมมาก
ยุ่ง	ยุ่ง เช่น ผมยุ่ง = ผมยุ่ง, ยายุ่ง = ยายุ่ง
หลาย	มาก
หลายแท้ ๆ	เยอะมาก ๆ
หิว	หิว
ห้อย	ห้อย, ย้อยลงมา
หอยจูบ	หอยขม
หันไ้	ไม่แน่ใจ
เล่นแม่ศรี	การละเล่นแม่ศรี
เล่นหมอบ	เล่นซ่อนแอบ
แหงะ	เหลียวดู
แหะเบ๊ย	คิดไม่ถึง, เป็นคำอุทาน
ใหญ่	ป่า , ลุง
ไหว้พระ	ไหว้พระ
อยู่หันแหละ	อยู่นั่นแหละ
อ่วย	หัน, เลี้ยว
อ้าว	อา
อีตู๋	ไบแมงรัก
เอ็ง	คำใช้แทนตัวเองของผู้ใหญ่
แอบข้าว	กระต๊ับข้าว
โอดโหลด	สวยงาม
โอโสี	อวดดี
เฮ้ย	คำทักทาย

ภาษาถิ่นบ้านนาทม จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง การศึกษาภาษาถิ่นนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้เราเข้าใจถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนนี้ได้อย่างลึกซึ้ง แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดและอนุรักษ์มรดกทางภาษาที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ภาษาถิ่นบ้านนาทมสะท้อนถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่แสดงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน

การอนุรักษ์ภาษาถิ่นบ้านนาทมเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม การเรียนการสอนในโรงเรียน หรือการบันทึกและวิจัยทางภาษา การดำเนินการเหล่านี้จะช่วยให้ภาษาถิ่นบ้านนาทมคงอยู่และเป็นที่รู้จักในวงกว้าง นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและควรรักษาไว้

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องกับภาษาถิ่นบ้านนาทม เช่น ผลงานของสุวัฒน์ วงศ์บุญญะ (๒๕๖๓) และพรทิพย์ สงวนสัตย์ (๒๕๖๔) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ภาษาถิ่นนี้ อย่างชัดเจน ผลงานเหล่านี้ให้ข้อมูลที่มีคุณค่าในการเข้าใจและรักษาภาษาถิ่นบ้านนาทมในบริบทของวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่น

การอนุรักษ์ภาษาถิ่นไม่ใช่เพียงแค่การรักษาภาษาเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชนให้ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ปัจจุบันภาษาบ้านนายมได้ถูกละเลยไปมาก อันเนื่องมาจาก กระแสโลกาภิวัตน์และระบบสารสนเทศที่ก้าวหน้า ส่งผลให้เยาวชน มุ่งเน้นใช้ภาษากลางเป็นภาษาหลัก แต่ละเลยภาษาถิ่นของตนเอง ผู้รวบรวมได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ดำเนินการรวบรวมคำศัพท์ ภาษาบ้านนายม เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาถิ่นแก่ผู้สนใจ ต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

Fishman, J. A. (๑๙๙๑). **Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages**. Multilingual Matters.

Harrison, K. D. (๒๐๐๗). **When Languages Die: The Extinction of the World's Languages and the Erosion of Human Knowledge**. Oxford University Press.

พรทิพย์ สงวนสัตย์. (๒๕๖๔). **ภาษาถิ่นและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย**. วารสาร วัฒนธรรมศึกษา.

ธีรวัฒน์ แส่นคำ. (๒๕๖๓). บ้านนายม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์
ของชุมชนโบราณแห่งลุ่มแม่น้ำปาลัก เมืองเพชรบูรณ์.
เพชรบูรณ์: ร้านแก้วสับ.
สุวัฒน์ วงศ์บุญญะ. (๒๕๖๓). การศึกษาเปรียบเทียบภาษาถิ่นใน
จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารวิชาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

บุคคลอ้างอิง

จันทัน มโนภิรมย์. (๒๕๖๗). อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๓๔/๒ หมู่ ๒
ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ มิถุนายน.
บัวจันทร์ กาศสกุล. (๒๕๖๗). อายุ ๗๑ ปี บ้านเลขที่ ๗๑ หมู่ ๒ ตำบล
นายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ มิถุนายน.
ปราณี ปิ่นปัก. (๒๕๖๗). อายุ ๖๖ ปี บ้านเลขที่ ๔๖/๓ หมู่ ๒ ตำบล
นายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ มิถุนายน.
สนั่น กาศสกุล. (๒๕๖๗). อายุ ๗๑ ปี บ้านเลขที่ ๗๑ หมู่ ๒ ตำบล
นายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์,
๑๑ มิถุนายน.

เพลงฉ่อยพื้นบ้านสะเตียง

ผู้เขียน : วิโรจน์ หุ่นทอง

นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

บ้านสะเตียง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันฉันญาติมิตร มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการแบ่งปันอาหารการกิน มีการแลกเปลี่ยนสินค้าอาหาร หมู่บ้านได้มีข้าว ปลา พืชผักชนิดใดก็จะนำมาแลกเปลี่ยนกัน การประกอบอาชีพโดยส่วนมากจะทำนา ทำสวน ทำไร่ ในระหว่างการทำงาน ชาวบ้านจะมีการละเล่นร้องรำตามแบบฉบับของชาวบ้านสะเตียงโดยการแต่งกลอนง่าย ๆ โดยมีการสืบทอดมาจากพ่อเพลงแม่เพลง ตระกูลขุนแก้ว โดยเริ่มต้นมาจากพ่อสิน ขุนแก้ว และแม่แบ่ง ขุนแก้ว สองสามีภรรยาปราชญ์ชาวบ้านผู้มีใจรักในศิลปะการแสดงเป็นชีวิตจิตใจ ได้แต่งกลอนไว้ร้องรำเล่นในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวัน และในเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานตรุษ งานบวช งานวัด ฯลฯ แล้วได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานและเพื่อนพ้องน้องพี่ได้ร้องรำทำเพลงกันจนสามารถจัดตั้งคณะการแสดงในงานเทศกาลต่าง ๆ และเป็นที่รู้จักในชุมชนบ้านสะเตียงเรื่อยมา หลังจากพ่อสินและแม่แบ่งได้เสียชีวิตไปนานหลายสิบปีแล้ว ลูกหลานตระกูลขุนแก้วจึงได้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนี้ไว้ซึ่งก็เหลือเพียงไม่กี่คนเท่านั้น อีกทั้งผู้ที่เหลืออยู่ก็ยังเป็นผู้สูงอายุและบางคนก็ชรามากแล้ว สุขภาพไม่ดี ไม่สามารถร้องรำทำเพลงได้แล้ว

นางสาวท ภาสประหาส ปราชญ์ท้องถิ่นอายุ ๗๙ ปี ผู้สืบทอดเพลงพื้นบ้านสะเตียงได้เล่าถึงที่มาของบทเพลงพื้นบ้านสะเตียงว่าเกิดขึ้นในระหว่างการดำรงชีวิตของคนในยุคสมัยก่อน ในระหว่างการทำงานแต่ละฤดูกาลก็จะมีกรร้องรำทำเพลงกันไป ซึ่งชาวบ้านสะเตียงส่วนใหญ่จะมีการละเล่นในช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เช่น งานเทศน์มหาชาติ งานทอดผ้าป่า งานทอดกฐิน งานตรุษ (เดือน ๕) ซึ่งมีงาน ๗ วัน และงานสงกรานต์ มีงาน ๕ วัน ก่อนจะถึงงานตรุษสงกรานต์ ชาวบ้านจะเตรียม ตำข้าว หักฟืน ไว้ให้พอกิน ๑๒ วัน ซึ่งในระหว่าง ๑๒ วันนั้น ชาวบ้านสะเตียงจะหยุดตำข้าวผ่าฝืน หักฟืน หน่อมลิเก และคนแก่คนเฒ่าจะออกมาละเล่นเพลงพื้นบ้านสะเตียง หากใครยังทำงานอยู่ก็จะถูกปรับเป็นเหล่า เป็นอาหารและจะนำอาหารที่ปรับมานั้นมาเลี้ยงกันในวงการละเล่น สร้างความสนุกสนาน ครึกครื้น ทั้งผู้ร้อง ผู้รำ และผู้มาร่วมวง

ในช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ หนุ่มสาวก็จะมีโอกาสมาเจอกันในช่วงงานตรุษสงกรานต์ เพลงพื้นบ้านที่ชาวบ้านเล่นกันก็คือ เพลงฉ่อย ซึ่งก่อนที่จะมีการละเล่นจะต้องมีบทไหว้ครูก่อน จากนั้นจะเริ่มต้นร้องเพลงโต้ตอบกันไปมาระหว่างหญิงชาย ดังต่อไปนี้

เนื้อร้องเพลงน้อย
บทไหว้ครู (พ่อเพลง)

โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

สิบนิ้วพนมยกขึ้นเหนือเศียร
จะขอหยิบยกปากเกล้า

จะไหว้พระอาทิตย์อยู่บนสวรรค์
ที่เป็นเอกโอกออยู่ในช่องกามา
ให้คุณครูแนะนำปัญญา.เออ.ให้

สิบนิ้วจะพนมยกขึ้นไหว้ครู
ขอให้รำลึกกึกก้อง

ครั้นไหว้ครูเสร็จสรรพ
ที่ลูกอยู่ในครรรภา
เมื่อท่านจะรับประทานอาหารเผ็ดร้อน

จะไหว้ครูเสียให้เสร็จ
อีกทั้งครูบรรพทยาย.เออ

ขอให้ผู้หญิงมี เดเก (ข้า)
ขอให้ผู้หญิงมาเป็นรอง (ข้า)
(ลูกคู่รับพร้อมกัน) ทั่วประเทศแดนไทยเออ

ต่างประทีปธูปเทียนลูกxonมัสการ
ไหว้คุณพระคุณเจ้าทุกวันเออไป

ลูกจะไหว้พระจันทร์อันส่องโลก
ขอให้กล่าวกลอนย้อนคำ

ที่ลูกได้เรียนรูมา
ไปทั่วทั้งท้องพารา.เออ..ไป

จะคำนับคุณพระมารดา
ท่านยังยอมเสียสละ
ท่านก็กลัวเลือดก้อนของท่านจะละ..เออ..ลาย

ทั้งครูเพชรฉลูกรรม

ขอให้ผู้ชายมีเดโซชัยเออ
ลงไปนอนอยู่ใต้ท้องผู้ชาย.เออ

บทไหว้ครู (แม่เพลง)

โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

มือของลูกสิบนิ้ว
ต่างประทีปรูปเทียน
ขอให้รำลือพิลึก

ลูกจะไหว้ครูพักครูอักษร
ท่านได้สอนพุธูเทศ
ไกลวัด จะนง นำนวล

พอไหว้ครูเสร็จสรรพ
ลูกจะขอคำนับคุณบิดามารดา
ท่านได้บำรุงเลี้ยงลูกมา
ท่านยังอาบน้ำให้วันละสามเวลา
ทั้งขมิ้นหยาบ หยาบ ท่านก็ไม่ให้ทา
ขึ้นมาวางไว้บนเกล้าเกศาเอ๋ยไว้

ท่านกินน้ำร้อนนอนไฟ
หน้าแม่ดำซ้ำขอก
จะยกเอาคุณของแม่เรา
ลูกจะไหว้ครูพักครูลักจำ
ลูกจะว่ากลอนตันหญ้าให้จนกลอนติด

จะยกขึ้นหว่างคิ้วเหนือเศียร
ลูกขอบูชายกส่ง
เหมือนดังจิตลูกนึกจำนงเออ....ได้

ที่ท่านได้กล่าวกลอนวิเศษ
อยู่ในกลอนเพลงเพราะเพลีน
มาลูกจะกล่าวเสียให้ควรดำเนินเออ...ไป

ลูกจะถอยกลอนย้อนกลับ
ท่านได้ถนอมกลมเกลี้ยง
ท่านป้อนข้าวให้วันละสามคาบ
น้ำชุน ชุน ท่านก็ไม่ให้อาบ
จะยกเอาคุณของพระแม่เรา

จนหลังไหลแม่ถลอก
ค่าน้อยมิได้ว่าลูกชั่ว
ขึ้นมาวางไว้บนเกล้าของตัว..เออ..ไว้
ทั้งครูและครุณาครูใหญ่ (ลูกคู่)..ฉ่า..
เหมือนครูท่านประสิทธิ์สอนให้

ถ้าลูกศิษย์ครูเดียวให้เป็นเกลียวกลม
ถ้าลูกศิษย์ต่างครูเข้ามาสู่ต่อ
ถ้ามันจะคิดให้มันติดเหมือนตัง

ขอให้เสียงลูกดังเหมือนอย่างปี่
ทั้งแม่ลูกอ่อนพาลูกหลับ
ทั้งลูกน้อยร้องให้ทั้งลูกใหญ่ร้องหา
ขอให้มาหลงลมไปหรือเพลงเรา
ลูกจะไหว้เสียให้เสร็จทั้งครูเพชรฉลุกรรม
ส่วนแม่คอหนึ่ง เขาจะลง (ซ้ำ)
คอสองลูกจะว่าอะไรขอให้ได้อันนั้น (ซ้ำ)
คอหนึ่งขอให้ป็นฉัตรแก้วลงมากางกัน
สักหน่อยเถิดครูบรรพทยาย

ให้ชาวบ้านนิยมนำไป
ให้คุณครูขวางคอมันเข้าไว้
จะว่าโด่งอย่าให้ดังขึ้นมาได้ (ลูกคู่) ..ฉ่า..

ขอให้เสียงลูกดีอย่างไร
ให้เสียงลูกเข้าไปจับดวงใจ
ว่าพ่อจำแม่จำลูกก็จะไป
ไปเสียตั้งแต่เช้าเสียจนบ้าย(ลูกคู่)..ฉ่า..
พร้อมทั้งครูบรรยาย เอ่อ เอ็ง เจ้ย
(รับพร้อมกัน) ให้แม่คอหนึ่งเขาส่งเสียงเอ๋เอ๋เอ็ง เจ้ย
(รับพร้อมกัน) อย่าให้มีข้อขัดคันอะไรเอ๋เอ๋เอ็ง เจ้ย
สักหน่อยเถิดครูบรรพทยาย (รับพร้อมกันหมด)
เอ๋ ช่า เจ้าเอ๋ย (ลง)

เพลงต้น (พ่อเพลง)

โดย แม่ตะเหลียม ภาษนะทอง

เอ็ง เออ เอ้อ เอ็ง เง้ย

พี่มาร้องเรียกอย่าได้เนิ่น

ให้น้องหมิมันลงมา

ลงมาเดินวนกันหอย

พี่มาร้องเชิญอย่าได้ช้า

เถิดนะแม่มีงสมร

เล่นกันสักหน่อยถึงค่อยไปนอนเออ..ใน

ทุกวันพี่ได้เที่ยวมานาน

ครั้นจะนั่งเฉยเลยละ

พี่จะขอยู่เป็นคู่เคียง

พี่ยังไม่พานพบปะ

พี่ก็กลัวรักร้างห่างเห

อยู่กับอีแม่เสียงปานเร...เออ..ไร

พิศดูกายนาง

พอพี่เดินฉากหอมดูย

พี่เหลือบชะเง้อแลนุช

อีกทั้งเนื้อหนังอ่อนนุ้ย

เล่นเอาขนของพี่ชันลุกซ่า

แลไปจนสุดลูกตาเออ.....ชาย

ทุกวันพี่เที่ยวหานาง

ทุกวันพี่เที่ยวหาน้อง

อีแม่คานน้อยของพี่หาบหนัก

เปรียบเหมือนดังกวางหาหนอง

เปรียบเหมือนดังกวางหาเนื้อ

ไม่รู้มันจะหักลงเมื่อ..เออไร

น้องจะหาผิวเสียก็หา

ถ้ามันแก่แล้วมเลน

หนอยจะนั่งกอดเข้าเือกกขา

เสียพันหุดายังเห็น

ใครเล่าเขาจะมาเหลียวแล

เหมือนกับถูกพญาดำแย.เออ..ใหญ่

เพลงเกริ่นเชิญ (พ่อเพลง)
โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

ครั้นจะเกริ่นไปนั้กจะชักช้า	แหงนดูเวลาจวนได้ (ลูกคู่รับ)
เชิญเถิดแม่ขวัญนวลฉวี	มาเล่นเพลงกันกับพี่ไม่เป็นไร
มาเสียเถิดแม่นวลน้อง	แม่เสียงทุ้มเหมือนกลองเมืองอุทัย
ให้น้องลุกขึ้นมาอย่าได้ช้าที	มาเล่นเพลงกันกับพี่เกิดขึ้นใจ
พี่ร้องเรียกเหมียวเหมียวเหมือนดังแมวอยากปลา	ให้น้องลุกขึ้นมาเหมือนกะมันหมาย
พี่มาค้อยค้อยค้อยอยู่ก่กข่อยริมโคก	ช่างหนาวเย็นลมโยกปลายไม้
พี่มายืนค้อยทำเอาจนขาแข็ง	ไม่รู้เลยว่าแวงไปหาใคร
พี่มาร้องเรียกไม่ได้ยิน	หรือมัวทำมาหากินกันเสียอย่างไร
หรือมัวทำมาไปหรือหากิน	หรือมัวเอาหลังลงดินไปหรือลงทราย
หรือมัวเอาหลังลงฝุ่นหัวหมนคันทนา	หรือว่าแม่คุณนอนคาอยู่กับใคร (ลูกคู่รับ)
แต่พอพี่ล่งให้องค์เอ๋ย	แม่จะมัวนั่งเฉย อยู่ทำ เออ.เอ่อเอ็งเง้ย
อีแม่แก้มอมหมากปากอมปูน	ตูดอมลูกกระสุนสองเอย (รับพร้อมกัน)
ตูดอมลูกกระสุนสอง เอ้ย..ข้า...เจ้าเอย.เอื้อเอื้อเยอแม่เอย	

เพลงต้น (แม่เพลง)

โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

เอ่อ.....น้องได้อินชายเรียกให้หนาว
กายน้องสั่นระริกัว
จะเป็นชายใดที่ไหนแน่
ดีพ่อนกเขาเจ้าคารม
พี่มาพูดเพื่อพิมพ์
พื่อยามาตีสนิท
โหมเหม่ม่อมแม่ม
มันไม่ได้เจียะหน่อจี
มันไม่ได้เห็นหัวหอม
น้องเป็นสาวโสดช่วง
อีพอใจดีของน้องผมแดง
มันไม่ได้เลียลางหรือไอ้หางเรียว
ตัวน้องเปรียบเหมือนข้องแหวง
น้องเป็นเรืออีโป่ง
น้องเป็นหิ้งห้อยน้อยแสง

น้องได้อินชายเกล้าให้กลัว
ไปเหมือนดังลูกเทวทัต
น้องยังไม่รู้แท้นัดเออใจ
มาซันคุประโคมยังคำ
เสียเมื่อยามจะพลบโพล์พลั
จะให้น้องนี้ติดเสนห์เออใจ
วันนี้มาเจอพ่อหม่อมเมียมี
เสียแล้วอีพ่อขวัญจ่อมหม่อมจำ
เฉดไ้อ้ปากมอมลูกแม่มึงอย่ามาเออไถ้
มายืนอยู่ห้วงน้ำแห้ง
มันไม่ได้เลียกระตองเต้าดำ
นี่มึงจะกัดกันเกรียวไ้อ้หมาเอ๋ยไปทำเออไม
ไม้อาจไปแข่งข้องวง
ไม้อาจจะไปแข่งเรือกำปั่น
ไม้อาจจะไปแข่งแสงจันทร์เออไถ้

เพลงต้น (แม่เพลง)

โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

ครั้นจะเกริ่นไปนักรักชักช้า
ทั้งเวลาก็ได้ทั้งเวโลกี่ถ้วน
พระอาทิตย์ถอยลับกลับเข้าที่
เสียงใครหนอเสียงใครแน
เสียงมาร้องเรียกตั้งแต่เช้า
มือของนางยังไม่ทันวางจึก
ฉันจะออกไปดูให้มันรู้แน่
จำจะออกไปดูให้มันรู้เห็น
ถ้าหากพ่อหนุ่มหนุ่มฉันจะสนทนา
ฉันหันหน้าของห้องมิได้หมองมัว
นางหยิบเอาแป้งขึ้นมาผัดหน้า
ว่าอมระรวยมหาระริด
แต่พอเหลือบเห็นหน้าหลับตาปี
นางหยิบผ้าลายขึ้นมาสองกลี
ใส่เสื้อสมัยมันต้องถ่ายสมอง
นางมานุ่งห่มให้บางบาง
นางหยิบกระจกคันฉ่อง
ผมตกเส้นเห็นไม่ดี
แล้วหยิบหวีน้อยขึ้นมาสร้อยเสย

แหงนดูเวลาจวนได้
เวลาหรือก็จวนลงไป
ลับเหลี่ยมคิริเขาใหญ่ (ลูกคู่)
เสียงมาร้องเรียกแม่อยู่ไวไว
แม่กำลังหุงข้าวแกงไก่
ยังเยิ้มหน้าออกไปทักยังไม่ได้ (ลูกคู่)
ว่าเขี้ยวคำดอกแคลูกใคร
ให้มันเต็ดกระเด็นออกไป
ถ้าไอ้เฒ่าชราฉันไม่โย (ลูกคู่)
แล้วจัดแจงแต่งตัวทันใด
แล้วเสกผงคาถาเสริมท้าย
ไม่ว่าเฒ่าบัณฑิตสักไหม
ให้เมาหัวตม หินร้องให้ (ลูกคู่)
ผืนไหนมันจะดีกว่าผืนไหน
ไอ้หนุ่มเห็นให้มันมองดูขม้าย
ให้มันเห็นกลางกลางไรไร (ลูกคู่)
เมียงขม้ายแลมองดูกาย
หยิบเอาครีมจำปีขึ้นมาใส่
เส้นผมแม็กี่เลยกระจาย (ลูกคู่)

แต่พอเสร็จสรรพแม่ขยับยอง
แต่พอถึงระเบียงพ่อเนื้อเกลี้ยงเอวกลม
แต่พอถึงนอกชานไม่นานนัก
ชั้นมองเห็นหมามันนอนขวาง

.....

แต่พอถึงบันไดไม่รอช้า
พอลงบันไดแม่เหยียบหมายกระดก

ชาย

แต่พอลงกระไดให้ระวังกระดอง
พอน้องลงกระไดเหยียบไม้กระดก

หญิง

ถ้าเอ็งเข้าข้างหน้าข้าจะคอยระวัง
แต่ถ้าเอ็งเข้ามาทางกัน

ชาย แต่พอน้องยกเข้าขึ้นถีบ
แต่พอถีบปั๊พี่ตะครุบปั๊
มวยเราก็ดีกระปี่เรากี่คล่อง
แต่พอยกขาขึ้นข้างเดียว

หญิง

แต่พอลงกระไดให้แกมาไหว้กระดอง

ชาย กระไดของน้องเป็นกระไดผู้หญิง
ลูกกระไดมันเป็นไม้สะแก

หญิง ขื่อนี้ฉันไม่ขอแก้
แต่พอลงกระไดฉันก็ไพล่กระโดด

ฉันเดินออกจากห้องหอใน
หมายใจจะไปชมไอ้เจ้าพวกผู้ชาย
แม่โฉมยงนั่งลักษณะมาถึงหัวบันได
ตัวของแม่นางเลยไปไม่ได้ (ลูกคู่)
ตัวของแม่นางยังไปไม่ได้
นางก็รีบก้าวขาทันใด
แม่สาวน้อยแถบจะตกกระได (ลูกคู่)
แม่สาวน้อยแทบจะตกกระได
ระวังเถิดนะเจ้าของกระได (ลูกคู่)
จะกอดเอาตอนเอ็งตกกระได (ลูกคู่)
จะกอดเอาตอนเอ็งตกกระได
ถ้าเอ็งเข้าข้างหลังข้าจะคอยระไว
แม่จะถีบเอาด้วยสันตีนซ้าย (ลูกคู่)
พึมพำเห็นสองกลีบไรไร
สองมือพีกี่จับขาไว้
ท่าปิดเชิงป้องเรากี่ว่องไว
พึมพำเห็นปากเปี้ยวก็ตกใจ
มองเห็นปากเปี้ยวตกใจ
คิดว่าแม่เป็นเจ้าของกระได (ลูกคู่)
มันไม่ใช่ไม้อจริงมันเป็นไม้ไผ่
เลยจับลูกซुकแม่มึงไป (ลูกคู่)
จะโยนลงที่แม่น้ำไหล
เหยียบแม่มันหมดโคตรกระได

ลงกระไดไฟลงดิน

นางจึงเหลียวซ้ายแลขวา

เห็นดำตะกุ่มอยู่ใต้พุ่มตะกน

เห็นหัวพีดำดำ

แลไม่เห็นตัวนีกว่าหัวตอ

ชาย นี่มันหัวของพีนะเธอจำ

น้องจะทำอะไรให้ระวังตัวหน่อย

มองเห็นคนเป็นหัวตอ

ถ้าหากเอ็งยอมผิดที่

หญิง อ้อหัวที่ดอกหรือพีหรือ

ให้น้องขอโทษเถิดหนอ

ตบหัวที่ปามาขอขมาที่บ้าน

ให้น้องขอขมาอย่าให้บาป

นางเลยยกเท้าก้าวบรรจง

แต่พอก้าวเข้าวังดูรำไค้งออกปร้อ

แต่พอเห็นเธอเข้ามาเจอพักตร์

เขยิบเข้าไปใกล้เอากายเข้าไปเคียง

พีพากันมาเป็นหมู่หมู่

ให้พีบอกน้องตามตรง

อีกทั้งชื่อเสียงสำเนียงพี่ยา

พีเป็นชาวบกหรือชาวเรือ

พีเป็นต้องสุกสุลา

หรือว่าว้าวพีหายควายพิสุญ

หรือพีหนีโทษราชทัณฑ์ในกองการคุมขัง

นางยกเท้าส้นตีนออกมาจากกระได

ยังไม่เห็นใครมาใครไป

จะเป็นสัตว์หรือคนจะเป็นวัวหรือควาย

ไกลนักฉันก็จำไม่ได้

เลยยกส้นตีนยอเฉยไว้

ทำไมไม่พิจารณาใส่ใจ

ระวังเถิดสาวน้อยพีจะเตือนเอาไว้

เอะอะกียกส้นตีนยอเหยียบไว้

เดียวตอมันดำตา.....เอ็งตาย

น้องนึกว่าตอสะดือมาไฟไหม้

ที่น้องหลงละเมอทำไป

ผิดถูกช่างมันไม่เข้าใจ

ให้ปากพีไปคาบรอยควาย

เข้าไปในวงเพลินใน

ชะลูกศิษย์ใครหนอชาติโ้หน้าไม่อาย (ลูกคู่)

มองเห็นชู้รักดีใจ

ร้องถามอีพ้อเสียงเรไร

ถิ่นสถานบ้านอยู่แห่งไร

ไอ้ข้อนี้ยังสงสัยใจ (ลูกคู่)

ทั้งบิตรมารดาชื่อไร

พีเป็นชาวเหนือหรือชาวใต้

ธุระมีพีจะมาทำไม

หรือพงษ์เผ่าประยูรพีตาย

ลองเล่าให้น้องฟังไว้

ชาย พอได้ยินเนื้อความร้องมาถามพี่
ดีเข้าใจบ้านของพี่แม่คุณ
ส่วนกลัวพี่ชื่อว่านายศ
บิดาของพี่ชื่อว่าบุญธรรม
พี่นี่เป็นชาวบกพี่ไม่ใช่ชาวเรือ
ถ้าพี่เป็นต้องสู้หูกยาน
ถ้าพี่เป็นเจ๊กขาพี่คงขาว
วัวพี่ก็ไม่หายควายพี่ก็ไม่พลัด

หญิง น้องอยากจะถามพี่อีกต่อ
พี่มารูระปะปัง
พี่มารูระตรงนี้
ถ้ารูระเย็นให้พี่ไปแวะก่อน
ถ้ารูระเย็นให้พี่แวะก่อน
พี่มารูระธุระ
หญิง พี่มารูระธุระ
ถ้าพี่มาพึ่งเงินน้องก็จะกอง
พี่มารูระปะปัง
พี่มารูระตรงหญิง
หรือจะพึ่งหินโคกของน้องโบกปูน

ชาย
น้องจะให้เล่นหรือว่าจะให้จริง
ถ้าทุนหัวบนพี่จะเอาฝ่ามือบัง
พี่จะขยับมาได้หัวพก
พี่มารูระธุระ
พี่มารูระธุระ

จะตอบให้คนดีเข้าใจจะตอบให้คน
อยู่จังหวัดเพชรบูรณ์ไม่ไกล
อยู่ที่คลองปลากตน้ำใส
มารดาชื่อว่าน้ำดอกไม้
พี่เป็นคนเหนือไม่ใช่คนใต้
พี่เป็นคนไทยเหมือนกันกับทรามว้ย
แต่ถ้าพี่เป็นลาวคงลาย
พี่นี่ไม่ได้สักรอยควาย
ถามไปด้วยข้อสงสัย
ร้อนเย็นไปด้วยอย่างอะไร
หรือจะเลยไปที่ตรงไหน
ถ้ารูระพี่ร้อนเลยไป
ถ้ารูระพี่ร้อนเลยไป
กับนวนนางนั้นแหละแม่ชื่นใจ (ลูกคู่)
กับนวนนางนั้นแหละแม่ชื่นใจ (ลูกคู่)
ถ้าพี่มาพึ่งทองน้องก็จะให้
ร้อนเย็นไปด้วยอย่างอะไร
พี่จะประสงคไปด้วยสิ่งอันใด
น้องจะยกขึ้นไปทุนหัวไว้ (ลูกคู่)
น้องจะยกขึ้นไปทุนหัวให้
ไอ้ข้อนี้พี่ยังกริ่งเกรงใจ
ถ้าแม่นทุนหัวล่างพี่ยังชอบใจ
นานนานพี่จะกระดกขึ้นมาใส่
รูระเท่ากระแบ่มือชาย (ลูกคู่)
รูระเท่ากระแบ่มือชาย (ลูกคู่)

พี่จะเอาเฉพาะให้น้ำเซาะไหลแฉะ

หญิง เชิญชิตาพ่อตาเชื่อน

มากินหมากชิตะ

หมากของน้องซื้อจากเมืองระแหง

หญิง เชิญชีจำชีจ๊ะ

มากินพลูทั้งรากกินหมากทั้งขน

ขอเชิญชีจำพ่อตาเชื่อน

ชาย บอกว่าเชิญชีพ่อตาเชื่อน

น้องบอกให้พี่ขึ้นบนเรือน

พี่จึงถามน้องคนดี

หญิง พี่มาถามน้องคนดี

ให้พี่ไหนตัวรอดมอดหัวตง

หญิง แต่พอชายขึ้นเรือนน้องไม่เบื่อหน้าบักดักขันน้ำพานหมากทันใด

มือซ้ายฉั่นถือพานหมาก

เชิญให้พี่ไปสวมน้อยตั้ง

หญิง กินหมากชิตะสุบยาสิพี่

ให้พี่กินมาของฉั่น

หมากของน้องหมากบางน้ำผึ้ง

หมากของน้องเป็นหมากตุตแตก

ชาย

พี่เลยประคองเอากะโถนหีบนาค

พี่เปิดกระทายแลเห็นพลูสองหาง

พลูสองหางเขาไม่ให้กิน

ดูใบพลูของแม่พันปี

พี่เลยเปิดกระทายแม่งามทรัพย์

จนใจน้องแหะให้ไม่ได้ (ลูกคู่)

เชิญมาขึ้นบนเรือนไม่เป็นไร

มาสุบยาสิพี่ หมากพลูน้องก็มีถมไป

กินแล้วก็แดงใช้ได้ (ลูกคู่)

เชิญมานั่งที่พระเพลิงใน

บ้านน้องคนจนเชิญใจ

เชิญมาเล่นบนเรือนไม่เป็นไร (ลูกคู่)

เชิญมาเล่นบนเรือนไม่เป็นไร

พี่ไม่แซ่ไม่แซ่เชื่อนรีบขึ้นไป

ว่าจะให้ตัวของพี่นั่งตรงไหน

ว่าจะให้ตัวพี่นั่งตรงไหน

ให้ตัวพี่นั่งลงเรือนใน (ลูกคู่)

มือขวาฉั่นลากเสื้อหวาย

เชิญตัวพี่นั่งหอนใน (ลูกคู่)

หมากพลูน้องก็มีถมไป

ไม่รู้ว่าจะผิดว่ายน้อย่างไร

กินแล้วอย่าอึ้งหมากน้องซื้ออาย

น้องเอาไว้รับแขกบ้านไกล (ลูกคู่)

กินแล้วอย่าอึ้งหมากน้องซื้ออาย

เครื่องกินใส่หมากน้องเอามาให้

ที่น้องได้วางเอาไว้

ฝูงคนเขาจะนินทาได้

มันยาว ๆ รี ๆ ถ้ามเป็นรูข้างใน

กลัวใบพลูน้องจะจับของพี่ชาย (ลูกคู่)

หญิง พี่เกิดมาอย่างไรหนอพ่ายอดมิ่ง
พลุน้องดีแท้เขียว
จึงร้องบอกพ่อดอกกระถิน

ชาย มือซ้ายพี่ก็หยาบลูกหมาก
ไอ้ขาตะไกรมันไพล่ลงล่าง
พี่เลยหยาบลูกหมากลากมาผ่า
หมากแวนผ่าสองน้องนางเหนียวหนับ
พี่จะกินกลิ้งจะยัน

หญิง พี่กดลูกตะบันเข้ามาบันกระแทก
หมากของน้องซื้อจากเมืองระแหง
ให้กินหมากน้องสักคำ
ชาย พี่หยาบใบพลูเอาปูนทา
ที่ผ่าหมากของน้องยา
พี่เลยกินหมากของน้องยา

หญิง
มันปวดเคียรเวียนเกศา
ส้มโอสองกลีบน้องขนิบมาฝาก
ส้มโอสองกลีบน้องขนิบหว่างขา
สองกลีบอย่างเด็ดมืออยู่เม็ดเดียว

ชาย มันให้อัดอั้นตันอารมณ์
จะเป็นส้มเกลี้ยงลูกโต
หรือจะเป็นส้มมะกรูด
พี่อยากจะดูให้มันรู้เห็น
พี่อยากจะเห็นส้มโอ
กลีบของน้องมันเล็กนิดเดียว

เห็นใบพลูผู้หญิงทำตกใจ
ใครเห็นก็อยากจะเคียวกันใหญ่
ถ้าหากพี่ได้กินคงตกใจ (ลูกคู่)
มือขวาพี่ก็ลากขาตะไกร
มันไม่ตรงศูนย์กลางยังกดลงไม่ได้
เหนียวเหนอะนองหน้ามีน้ำอยู่ข้างใน
ไอ้บางลูกมันยับกลับใหญ่
พี่เลยกดลูกตะบันเฉยไว้ (ลูกคู่)
ที่หมากน้องแหลกพี่จำทำอย่างไร
กินแล้วก็แดงติดใจ
พื่อยามวันนิ่งอำแถมอาย (ลูกคู่)
เอาหมากมาผ่าเข้าทันใด
น้ำมันไหลออกมาไม่รู้ว่าน้ำอะไร
ให้ปวดหัวมัวตาขึ้นทันใด (ลูกคู่)
มาปวดหัวมัวตาทันใด
พี่ยันหมากเมายาหรือพี่ขาย
กินแก้ยันทมหายได้
กินแก้เมายานะพี่ขาย
ถ้าหากพี่ได้เคียวคงไม่คาย (ลูกคู่)
เอ๊ะมันจะเป็นส้มอะไร
หรือจะเป็นส้มโอกลีบใหญ่
ผิวมันก็หยุตเนื้อไว้
ให้มันเด็ดกระเด็นลงไป
ว่ากลีบมันจะโตสักเท่าไร (ลูกคู่)
กินแล้วอร่อยติดใจ

พี่สงสยกลีบส้มโอ

น้องก็บอกพี่ไม่ถูก

ชาย พี่จะขอลามแม่นงคราญ

ถ้าเป็นส้มเปรี้ยวน้องไม่ต้องเอามา

ถ้าเป็นส้มหวานพี่จะกิน

หญิง

เพราะน้องสงสารพ่องามสง่า

ส้มน้องปลูกไว้ที่เมืองเพชร

ไว้ครั้นน้องจะให้พี่กิน

ให้พี่สุบแต่ลมให้พี่ดมแต่กลิ่น

ชาย ให้น้องทำบุญเสียเถิดแม่ทูนหัว

ทำบุญกับพี่นะแก้วตา

จะมีบริวารอีกสามหมื่น

ชาย พี่เป็นคนพลัดถิ่นพลัดฐานพลัดบ้านเมืองมา ไร้ญาติการยิ่งกว่าคนทั้งหลาย
พี่เที่ยวร่อนเร่พเนจร

พี่มาประสบพบน้อง

เขาสื่อน้องว่ามีนาอยู่หลายแห่ง

หญิง พี่จะขอแบ่งขอปัน

มันเรื่องอะไรกันพี่

นาของฉันมีเจ้าของ

ฉันก็หวงของฉัน

ชาย พี่จะถามแม่โฉมยง

ถ้าไม่มีพี่จะจง

พี่ขอลามแม่คนโก้

ว่ากลีบเล็กกลีบโตสักเท่าไร

มันอาจโตเท่าจมูกพี่ก็ได้ (ลูกคู่)

ส้มน้องเปรี้ยวหรือหวานเล่านางใน

ตัวของพี่ยาไม่ยากได้

น้อยอย่ามัวหวงหินเม็ดใน (ลูกคู่)

น้องไม่ได้หวงหินเม็ดใน

เพราะยันหมากเมายาแทบตาย

แถมยังมีเม็ดซ่อนไว้ข้างใน

ฝูงคนเขาจะจินตนาได้

อย่าตั้งความหวังจะได้กินเลยพี่ชาย (ลูกคู่)

น้องอย่าเสียดายตัวเลยนางใน

ตายไปเป็นนางฟ้านะชื่นใจ

โอ้แม่งามชื่นจะสบาย

หาที่กินที่นอนยังไม่ได้
เปรียบพี่ได้ครองผ้าไตร

พี่จะขอปันขอแบ่งได้หรือไม่ (ลูกคู่)

ที่นาของฉันหรือชาย

จะแบ่งพริพริกกันอย่างไร

ฉันได้จับได้จองเอาไว้

ฉันไม่แบ่งปันให้ใคร (ลูกคู่)

มีคนจำนงบ้างไหม

พี่จะเป็นเจ้าของนางใน

น่าน้องแปลงโตชักเท่าไร

หญิง นาน้องแปลงโตชักเท่าไร น้องมีนาอยู่หลายแห่ง น้องจะบอกพี่ตามตรง นานอกน้องก็ไถ่แล้ว นาน้องแปลงน้อยเท่ารอยโค	พองจะปันจะแบ่งกันได้ นะพ้อเสาะธงเสี่ยงทาย ยังเหลือแต่แถวนาใน มันโตเท่าหน้าไม้ของพี่ชาย (ลูกคู่)
ชาย อยากได้นาแปลงใหญ่พี่ต้องไปกับเจ้า ชอกห่วยชอกเขาไม่เป็นไร	
ถึงหญ้าจะรกพี่จะถากหญ้าทิ้ง มันเป็นน้ำเซาะแะชนะปากเป็น	จะถากถางให้หมดบึงเพราะพี่อยากจะได้ ระวังจะเปียกขายกระเบนของนางใน
หญิง ระวังจะเปียกขายกระเบนของนางใน มาเถอะมาพี่มา มันเป็นเขาข่มมันเป็นตุ่มชะงอก ระวังกระเด็นขึ้นไโปรดหัว ให้พี่ระวังตัวด้วย	ตัวของน้องจะพาพี่ไป มันมีน้ำไหลโกรกอยู่ข้างใน หน้ามืดตามัวลืมหาย มันจะเปียกด้ามกระบวยของพี่ชาย
ชาย ถึงพี่จะเปียกก็ไม่ว่า ถ้าหญ้าจะรกถึงนาจะร้าง จะเอาไม้ประคูดเป็นหัวหมูไถนา น้ำไหลออกมาเปียกปลาย	ขอให้ได้ทำนานางใน พี่จะคอยถากถางคราดไถ พอหัวหมูระเบิดเปิดคันนา
หญิง น้ำไหลออกมาเปียกปลาย ให้พี่ถอยเสียเถิดพี่ชา ให้พี่ถอยหลังเสียอย่างปู หากว่าพี่ไม่ยอมถอย เดียวแม่จับหัวมุดเข้าไปในพุ่มะเฟื่อง	มันไม่ได้ทำนาของนางใน ให้พี่ไปลงรูเสียเถิดพี่ชาย มัวมาทำสาออยอยู่ได้ ให้เอ็งไปโหม่งออกที่เมืองพิมาย (ลูกคู่)

ชาย

จะให้พี่มุดพี่ก็ไม่มุด

เมินเสียชาติพี่ไม่ปรารณา

พี่จะบอกแม่เนื้อเหลือง

หญิง

ทอยเสียเถิดพี่ถอย

บอกไม่เชื่อหรือพ่อเนื้อถี้

ฉันจะรำลึกเบิกประจัน

เอ็งเอาข้าวเย็นไปหนึ่งก้อน

เอ็งเอาหามาแม่ลูกอ่อนเอาไปป้อนข้าว

ฉันได้ยินหมามันร้องเอ็ง

ข้าเห็นเอ็งเอาอยู่กับหมา

ชาย

พ่อแม่ทั้งหลายหญิงชายเจ้าขา

เกิดมาเป็นคนว่าผมไปเล่นกับหมา

ผู้หญิงคนนี้ปากดีไม่น้อย

ดูมันช่างลืมหืม

เมื่อวานนี้มันเดินควงกับจิกโก

ชาย ชีชะคารมข่งมาข่มน้ำคำ

เกิดเป็นคนว่าพี่ไปเล่นกับหมา

พ่อแม่ทั้งหลายหญิงชายเจ้าขา

เราเกิดเป็นคนต้องเล่นกับคน

ให้เอ็งไปโหม่งออกที่เมืองพิมาย

ถึงเอาช้างมาจุดพี่ก็ไม่ไป

ถึงตายใหม่เกิดมาพี่ก็ไม่ไป

จะดูพุ่มะเฟื่องให้จ้งได้ (ลูกคู่)

จะดูพุ่มะเฟื่องให้จ้งได้

น้ำหยดน้องไม่ย้อยลงให้

จะคอยดูของดีหรือชาย

ให้เอ็งอายุชาวบ้านทั่วไป

เอาล่อหมาแม่ลูกอ่อนออกไป

เอ็งผ่อนหนักผ่อนเบาหมาหมาไว้

ข้าเห็นเอ็งติดเป้งกับหมาไว้

ไม่คิดสักหน่อยข้าจะหมาเอ็งด้วยไม้ (ลูกคู่)

เอ็งจะปาข้าด้วยไม้

ลูกขอขมาอภัย

พ่อแม่ที่เคยมาเห็นบ้างไหม

พูดจาพล่อยพล่อยออกมาได้

ตัวมันก็ชั่วเสียมากมาย

แก้ผ้าเดินโชว์อยู่หาดทราย (ลูกคู่)

พูดกระแทกแตกดำพี่ได้

น้องข่งเจรจายาบายคาย

ธรรมดาที่มาท่านจะบ้าไหม

เล่นกับอีสัปดนตูดลายลาย (ลูกคู่)

หญิง
เมื่อวานนี้เย็นเย็นกูเห็นจูควายเข้าพุ่ม
กูเห็นมึงเล่นสืควายอยู่ที่ปลายนา
ชาย น้องช่างล่ำเล็กเบิกประจาน
เองว่าพี่เอาจควายอยู่ที่ปลายนา
คนอย่างพี่หรือจะเอาควายแม่หน้ามน

หญิง
เอ็งมาว่าข้าตะกี้
เอ็งช่างมาดูถูกคุณสี

ชาย
น้องว่าสีของน้องมีคุณ
บุญของสีนั้นมีแน่
ส่วนว่าสีนะน้องนะคนสวย

หญิง
แม่จะเอาเส้นฝอยมัดแทนเส้นไหม
แม่จะมัดข้าวไวใส่ในจาน
เห็นแต่เขากินหมูกินหมี่

ชาย
พ่อแม่ทั้งหลายหญิงชายเจ้าขา
ไอ้การที่จะกินมันต้องเลือก
ถ้าเป็นเผือกคันพี่เป็นไม่กิน
น้องบอกให้พี่กินแกงสี
น้องให้พี่กินพี่ก็จะกิน

เล่นกับอีสัปดนตูดลายลาย
ไอ้หมามึงยังข่มควายไม่
ตัวของกูยังจำหน้ามึงไว้ได้ (ลูกคู่)
ให้พี่อายชาวบ้านทั้งหญิงชาย
ดูหรือมาว่าพี่มากมาย
พี่ต้องเล่นกับคนให้จนได้ (ลูกคู่)
จะเล่นกับคนให้จนได้
ปัญญาเขาไม่ดีแต่ยังจำไว้ได้
รู้ไม่ว่าคุณแม่รักเท่าไร (ลูกคู่)
ไม่รู้ว่าคุณแม่มีรักเท่าไร
แม่อ่อนละมุนของพี่ชาย
คือสีของแม่นั้นอย่างไร
นั่นมีคุณกับด้ามกระบวยของพี่ชาย (ลูกคู่)
มีคุณกับด้ามกระบวยของพี่ชาย
แม่จะเอาโยนมัดใส่ไข่
ให้แกร็บประทานเข้าไป
ไอ้พวกนี้กินแกงสีชาติไอ้ชายหน้าไม่อาย (ลูกคู่)
ไอ้พวกนี้กินแกงสีชาติไอ้หน้าไม่อาย
บรรดาที่ท่านมาท่านเคยเห็นบ้างไหม
จะมันหรือเผือกหรืออย่างไร
จะบอกกับแม่โฉมฉินให้แจ้งใจ
บ้านเมืองเขามีกันที่ไหน
ให้เอาหลังลงดินกินได้ (ลูกคู่)

หญิง พื่อยากกินต้มหรือกินยำ
พื่อยากกินยำหรือกินปล่า
เต้าของฉันมันเป็นเต้านา
เต้าของฉันไม่ใช่เต้าหนอง
พื่อยากกินแกงหรือกินปล่า

ชาย
พื่อยากจะถามแม่แก้วตา
มันจะเป็นเต้าเหลืองหรือเต้านา
หรือเป็นเต้าขี้เลื่อยอยู่ตึกสีฟ้า
หรือเป็นเต้าหัวหีบเล่าคนสวย
แต่ถ้าเป็นเต้าเหลืองได้ที่หลังตุงตุง

หญิง น้องจะว่าสักหน่อยหญิงจะพลอยสักนิด มันจะถูกหรือผิดข้างใคร
ตัวหญิงเปรียบเหมือนคนกลาง
เราอย่าว่ากันเจ็บเราอย่าเหินกันจัง
มันไม่ใช่ใครอื่นมันเป็นพื้นเดียวกัน
เอาคนละเฮสองเฮเอาคนละฮาสองฮา

ชาย แต่พอเหลือบเห็นเธอเข้ามาเจอพัคตร์ ทำให้พี่นึกรักนึกใคร
แต่พอเจอปั๊พบพี่รักปั๊พบ
ถ้าน้องได้กับพี่หญิงจะดีกว่าเพื่อน
พี่มีสาวน้อยโหน่งและน้อยหนา
ลูกลูกลำไยพวงใหญ่ระย้า
ขอให้น้องมาเป็นแม่ค้า

น้องจะจัดให้ทำให้กินตามสบาย
จะกินแกงเต้านาเอ็งก็ได้
ฉันบอกพี่ยาให้เข้าใจ
เต้าของน้องมันอยู่ข้างใน
ให้ยกมือวันทาเต้าไว้ (ลูกคู่)
ให้ยกมือวันทาเต้าไว้
เต้าของน้องยาเป็นเต้าอะไร
ตัวของพี่ายังสงสัย
ที่มันมีราคามากมาย
พี่กลัวกัดด้ามกระบวยของพี่ชาย
เวลากินที่จะกระทุ้งให้ถึงใจ (ลูกคู่)

นึกว่าฉันขอสักทีให้เลิกแล้วกันไป
พอให้ผู้ใหญ่ทันฟังเล่นได้
พี่จะมาดุดันกันทำไม
ถ้าหากตัวพี่หนักมาน้องหนักไป (ลูกคู่)
พี่ไม่ให้น้องอับน้องอาย
เคหาบ้านเรือนพี่ก็โตใหญ่
พี่มีสวนพุทราและกล่ำไย
ลูกใหญ่กว่าน้อยหน้าเป็นไหนไหน
ขายน้อยโหน่งน้อยหน้าเอะนางโน (ลูกคู่)

หญิง พื่ออยากได้น้องไปเป็นแม่ค้า
แถววัดอ้างว่าแกเป็นเศรษฐี
แกเป็นเศรษฐีทำไมอยู่เรือนกระต่อม
เสาเหนือก็โพล่เสาใต้ก็พล่
จะก้าวก็เกรียบจะเหยียบก็กรอบ
ถ้าหากฉันตายไปวันนี้

ชาย เชื้อเถอะแม่คุณแม่ทูนหัว
การงานอะไรพี่ก็ไม่ให้น้องทำ
เวทนาที่เกิดนะแม่คุณ

หญิง บอกให้เชื้อเถอะแม่คุณ
แกมาบอกให้หญิงมีผิว
ฉันจะอยู่ให้เป็นสาวให้หน้าขาวเอะฉะ

ชาย ถึงจะเป็นสาวแกอยู่คาบ้าน
พีนีมีเจตนาดี
มีผิวเสียเกิดแม่คนสวย
แต่ถ้าเกิดหญิงม้วยชีวิ

หญิง แต่ถ้าเกิดหญิงม้วยชีวิ
พูดถึงลูกผัวน้องก็อยากมี
มีแต่พวกสุบผีนกินกัญชา
มีแต่อย่างนี้ไซ้ไม่เอาไหนเลย

ชาย หญิงจงเชื่อเถิดแม่ยอดหญิง
เหล่าพี่ก็ไม่กินผีนพี่ก็ไม่ฉัน
พีนีดูดแต่ควนพีนีดันแต่เปลว

รายน้อยโหน่งน้อยหน้าเม็ดใน
ดูอะไรแกก็มีไปเสียมากมาย
รอบเรือนแกก็ล้อมด้วยริ้วไผ่
รวนรวนเลเลเหมือนกับเรือนผู้ชาย
จะเอาฟากสับหอบก็ไม่ได้
จะรื้อฟากเผาผียังไม่ไหม้ (ลูกคู่)
รับพี่ไว้เป็นผัวน้องจะสบาย
ทุกเช้าทุกค่ำพี่จะเอาใจใส่
ทั้งจังหวัดเพชรบูรณ์พีนีดีกว่าใคร (ลูกคู่)
ทั้งจังหวัดเพชรบูรณ์พีนีดีกว่าใคร
มันงการของตัวไปเสียเมื่อไร
มีผิวพาเหาะไปเสียเมื่อไหร่ (ลูกคู่)
มันไม่หนักกบาลพี่ชาย
มีผิวไว้จู้จี้มันก็ชื่นใจ
เจ็บไข้ได้ป่วยจะได้อาศัย
เสียตายไ้อ์ของดี ๆ หญิงจะตายตามไป
เสียตายไ้อ์ของดี ๆ พี่จะไม่ได้
แต่ยังหาคนดียังไม่ได้
สุบบุหรืกินสุรากันเสียมากมาย
ไม่เอาเป็นลูกเขยของแม่ยาย (ลูกคู่)
ว่าพี่ดีจริง ๆ นะแม่ชื่นใจ
แต่กัญชาหิวหั่นเห็นไม่ได้
เพื่อหัดให้เอวมันไหว (ลูกคู่)

หญิง พี่สูบแต่ควันพื้ตันแต่เปลว
มันไม่มีแต่เท่านั้น
แต่พอดีนแต่เช้าแก่ก็เข้าแต่บ่อน
ฉันทัวจะพาฉันไปจมน
เกิดฉันเรียกแกมากินข้าว
ฉันเลยไม่ยอมก้มมันเสียเลย

ชาย เพราะมันเป็นอย่างนี้แหละพี่เอ๋ย
พี่บอกไม่เชื่อหรือแม่เนื้อถี้
ตัวพื้ตีเสียเหลือล้น
พื้ตีทั้งกลางวันและกลางคืน
ไม่เชื่อให้น้องมาพิสูจน์ดูซิ

หญิง ไม่เชื่อให้น้องมาพิสูจน์ดูซิ
ไอ้เรื่องดีดีมีอยู่หลายตี
ตีพื้ตีแพงตีแตงน้ำเต้า
ของเองตีปลาซ่อนมันไม่เข้ายา

หญิง น้องจะต้องสืบสวนดูให้ถ้วนถี้
อีกทั้งตีค่างหรือว่าตีลิง
ตีอะไรมันไม่รู้เสื่อม
ไอ้ดีอย่างแถมไม่เหลือ

ชาย แม้พี่บอกเท่าไรน้องก็ไม่ฟัง
พี่บอกตีไปเสียทุกอย่าง
พื้ยอมอ่อนข้อจ้องวนลน้อ
ความจริงคงอยากมีผิว

เพื่อหัดให้เอวมันไหว
แถมเล่นการพนันเสียยกใหญ่
สองมือแก่ก็ซ่อนแต่ไฟ
อยู่ที่สวนเจ้ากรรมคุณนาย
ยังร้องด่าอีจ้าวอย่าทวนใจ
จะอยู่เล่นเฉยๆให้มันสบาย (ลูกคู่)

หญิงไม่มีเสียเลยก็สบาย
ว่าพื้เป็นคนตีเสียมากมาย
ตีล่างตีบนดินนอกตีใน
ตีหลักตีตื้นตีทั้งเดือนมือเดือนหงาย
ว่าพื้ตีอย่างไร (ลูกคู่)

ว่าพื้ตีอย่างไร
ถ้าโดนดอกตีปลีใช้ได้
ชาวบ้านเขาเอาแกงกินได้
ให้เองทำตีแกงมาแกงไป (ลูกคู่)
ไม่รู้ว่พื้ตีอย่างไร
ถ้าพื้ตีจริงจริงน้องก็ตีใจ
ถ้าเป็นตีงูเหลือมใช้ไม่ได้
ให้ไปชี้ต่ออยู่คนเดียวเสียเถาะไปไอ้หมาไป (ลูกคู่)

ยังขึ้นต้นทูลังตีไป
แต่ทำไมนวนนางไม่เชื่อใจ
แต่ทำหยังผยองเสียยกใหญ่
แต่ก็ทำเล่นตัวเกินไป

แต่ถ้าตอนดึกๆน้องก็ขึ้นมา
ประเดี๋ยวจะคันโน่นคันนี้
ประเดี๋ยวจะคันโน่นคันนี้
แต่ถ้าน้องคันตาน้องก็ล้างตา
แกสบานได้ไหมว่าแกจะพูดจากปาก
ผู้หญิงเขาไม่รักเขายังมาด่า
รูปร่างปานเธอเสมอปานแก

ชาย พี่บอกฝากรักน้องดีดี
พี่บอกรักตัวแม่คุณ
ถ้าพี่ไม่ได้ด้วยเล่ห์พี่จะเอาด้วยกล
พี่จะเสกแป้งลงมามหาละลาย
แต่พอน้องหลับพี่ขยับเข้าไปชิด
ถ้าน้องไปไหนพี่ก็จะไปตาม

หญิง
ถ้าพี่ปล้ำกลางดงน้องจะขมวดก่อก้อน
ถ้าพี่เข้าข้างหน้าน้องจะคอยระวัง
แต่ถ้าเขามาทางกัน

ชาย
มวยเราก็ดีกระบี่เราก็คล่อง
มือซ้ายจับป้อมของแก้วตา
ผลักรัสน้องลั่นลงหลับตา

เดี๋ยวจะต้องไขว่คว้าใหญ่
ถ้าน้องเกิดคัน..ตัวน้องจะทำอย่างไร (ลูกคู่)
ถ้าน้องเกิดคัน..ตัวน้องจะทำตัวอย่างไร
จะหาหมอรักขาเดียวกันก็จะหาย
ปากแกมอมมากมอมกว่าหมาใน
ปากมองเหมือนหมาพูดมากมาย
นางไม่เหลียวตาแลหрокชาย (ลูกคู่)
น้องช่างมาดีตัวพี่ชาย
แม่เนื่ออ่อนละมุนช่างดีพี่ยู่ทำไม
ถ้าพี่ไม่ได้ด้วยมนต์พี่จะเอาคาถามาใส่
น้องเห็นงงวยหลับไหล
เอาสองนิ้วสะกิดนางใน
จะปล้ำแม่โฉมงามให้จนได้ (ลูกคู่)
จะปล้ำแม่โฉมงามให้จนได้
ถ้าพี่ปล้ำกลางน่าน้องจะยึดต้นไม้อันไหน
ถ้าพี่เข้าข้างหลังน้องจะคอยระไว
แม่จะเอาถีบด้วยสันตีนซ้าย (ลูกคู่)
แม่จะถีบเอาด้วยสันตีนซ้าย
ทำปิดเชิงป้องเราก็อ่องไว
อีกทั้งมือขวาทำท่าไว
เลยจ้าวห่มดหวน้องไป (ลูกคู่)

เพลงเกี่ยวแถมจาก

โดย แม่ตะเหลียม ภาชนะทอง

ชาย จะเวรที่ทำการที่สร้าง ให้เราเลิกร้างกันไป
เรมารักกันไม่ได้กัน เปรียบเหมือนดังเรือเกววัลย์พันไม้
เรารักกันไม่ตลอด เสมือนกับน้ำลอดดินทราย (ลูกคู่)

หญิง ต่างคนต่างจากคนละฟากคนละฝั่ง ต่างคนต่างนั่งกันเออะเหนอนาย
บุญน้อยมีน้อยจะถอยหลัง แล้วพ่อทองร้อยซังเหมือนนุ่งผ้าลอยชาย (ลูกคู่)

ชาย พี่อยู่ด้วยไม่ได้แล้วแม่เียส่าลี
ตั้งแต่วันนี้จะไม่เห็นหน้า วิชาพาพี่ไม่ติถึงอยู่ด้วยไม่ได้
พี่จากแต่กายแต่ใจพี่เป็นห่วง พี่จะต้องจากน้องยาไปไกล
มันเวรสน่ามันเป็นกรรมสนอง ห่วงแม่พุ่มพวงของพี่ชาย
จำใจจำจากแม่แหวนนาคหวนิล มันเป็นกรรมของน้องไม่รู้จะทำไฉน
ให้พี่อยู่เป็นสุขอยู่สนุกเปรมปรีดี ต้องกลับสถานคืนถิ่นแล้วนะพี่ชาย
น้องต้องจากพี่แน่แล้วพ่อแพสียิว โปยภัยอย่าได้มีเข้ามาใกล้กาย
น้องรักพี่คนเดียวเลยไม่ได้ (ลูกคู่)

ชาย มันเป็นกรรมจำพรากเราต้องจากกัน นับตั้งแต่วันนี้ไป
ตั้งแต่วันนี้จะไม่เห็นหน้า พี่ต้องจากแก้วตาไปไกล
อยู่เถิดเหนอแม่แก้วตา ตัวของพี่นี้ต้องลาน้องไป (ลูกคู่)

หญิง โอ้พ่อขึ้นใจจ่าน้องต้องลาก่อน น้องจะต้องจำรจากไกล
ถ้าแผ่นดินไม่ลบเข้ากลบหน้า น้องจะย้อนมาพบใหม่
จะสั่งอะไรก็สั่ง ตอนน้องยังอยู่ใกล้
แต่ถ้าพอสุดเสียงสั่ง ตัวของน้องนางจะไม่ฟังเสียงใคร (ลูกคู่)

ชาย พี่จะจากน้องไปใจพี่อาวรณ์
ไม่รู้กรรมอะไรไหนหนอ
ถ้าแม่น้อยได้พี่จะอยู่ด้วย
หญิง โอ้อพ้อขึ้นใจเอ๋ยพ้อหัวเกยตลิ่ง
โอ้อเวรกรรมเอ๋ยกรรมกรรม
ถ้าเป็นกำลือกำเกวียน

ชาย อยู่เกิดเห็นแม่ตากลม
รูปพี่ชี้ร้ายกายพี่ชี้เห่
ให้น้องอยู่เป็นสุขทุกนาที
หญิง โอ้อพ้อพี่ชาน้องจะต้องลาจาก
เรามารักกันไม่ได้กัน
หรือฤตผีปีศาจมาขัดขวาง

ชาย ออกชื่อจะจากออกปากลา
ทั้งน้ำตาพี่ก็ไหลริน
กินข้าวให้ขมกินนมให้แค้น
น้ำตาพี่ไหลพรากๆ

คิดถึงดวงสมรโอแม่พิสมัย
ให้พี่จากรูปหล่อไปไกล
จะอยู่เป็นคู่ม้วยบรรลีย์ (ลูกคู่)
ต้องจากกันจริงจริงนะพ้อทูนใจ
ไม่รู้เลยว่าจะทำอย่างไร
เมื่อหักแล้วจะได้เปลี่ยนกำใหม่
บุญพี่ไม่สมแล้วแม่แก้ม่องใส
มันไม่สมคะเนแล้วนะนางใน
ส่วนว่าตัวของพี่จะต้องไป (ลูกคู่)
พ้อแหวนน้อยวงนากเรือนใน
รักมาหักกลางครันน่าเสียดาย
ทำให้เราเลิกร้างกันไป (ลูกคู่)
พี่ก็กลืนน้ำตาอยู่ไม่ไหว
ไม่รู้จะนอนจะกินอย่างไร
คิดขึ้นมาให้แน่นทรวงใน
คราวนี้เราต้องจากแล้วขึ้นใจ (ลูกคู่)

บทสรุป

บทเพลงฉ่อยบ้านสะเตียง ได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในอดีต ที่มีวิถีที่เรียบง่ายมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปัน มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผ่านบทเพลงที่แต่งด้วยกลอนตลาดแบบง่าย ๆ มีเนื้อหาแบบตรงไปตรงมา ประกอบกับเนื้อร้องที่มีสำนวนภาษาสะเตียงทำให้บทเพลงพื้นบ้านมีเสน่ห์ทางภาษามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวการละเล่นเพลงพื้นบ้านสะเตียงยังเป็นศูนย์รวมของชุมชนในการประกอบกิจกรรมเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ ซึ่งบรรยากาศเช่นนั้นได้เลือนหายไปนานหลายปีแล้วเหลือเพียงผู้สืบทอดเพลงพื้นบ้านสะเตียงไม่กี่คนเท่านั้นและพ่อเพลงแม่เพลงที่เหลืออยู่อยู่บ้างก็แก่ชรามากแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนบ้านสะเตียงได้เห็นคุณค่าแห่งศิลปะพื้นบ้านสะเตียงดังกล่าว จึงได้ริเริ่มสืบสานการแสดงเพลงพื้นบ้านสะเตียงจากพ่อเพลงแม่เพลงที่เหลืออยู่ และมีการถ่ายทอดการละเล่นให้กับนักเรียน ได้เรียนรู้ ได้ฝึกซ้อมรำการละเล่นเพลงพื้นบ้านสะเตียงไว้สืบทอดต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

รักชนก สมศักดิ์. (๒๕๕๔). เพลงพื้นบ้านสะเตียง. ใน **วารสารศิลปวัฒนธรรมเพชบุรี**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ เมษายน - กันยายน, ๒๕๕๔: ๖๐ - ๖๕.

สมพร แพ่งพิพัฒน์. (๒๕๕๖). เพลงฉ่อยบ้านสะเตียง. ใน **สมบัติเมืองเพชรบูรณ์ เล่ม ๓**. หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ และสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์: ส.พิจิตร.

บุคคลอ้างอิง

สวาท ภาสประหาส. (๒๕๖๕). อายุ ๗๙ ปี บ้านเลขที่ ๔/๑ ถนนเด่นพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม.

สมจิตต์ ขุนแก้ว. (๒๕๖๕). อายุ ๖๙ ปี บ้านเลขที่ ๑๖/๑ ถนนนารายณ์พัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม.

สมศักดิ์ ขุนแก้ว. (๒๕๖๕). อายุ ๖๖ ปี บ้านเลขที่ ๖๑ ถนนสว่างพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม.

สุนทรียภาพของกระท่ายขูดมะพร้าว

ผู้เขียน : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขุนแผน ตุ่มทองคำ

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

กระท่ายขูดมะพร้าว ของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตทุกครัวเรือนต้องมี กระท่ายขูดมะพร้าวถือว่าเป็นของใช้สามัญประจำครัวอีกชิ้นที่มีความสำคัญต่อการประกอบอาหาร ไม่ว่าจะเป็นอาหารคาว อาหารหวาน ในอดีตวัฒนธรรมการทำอาหารของคนไทยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก มะพร้าวถือเป็นต้นไม้คนไทยรู้จักใช้ประโยชน์จากมะพร้าวมาตั้งแต่รากจรดยอด กล่าวคือ รากใช้ทำยาแก้โรคผิวหนัง คลื่นเหียน อาเจียน หรือท้องเสีย ลำต้นใช้ทำสะพานหรือสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ใบใช้ทำเครื่องจักรสาน ห่อขนม ทางมะพร้าวใช้ทำไม้กวาด ดอกให้น้ำหวานที่เรียกว่าน้ำตาลสด เปลือกหรือกาบใช้ทำที่นอน สุมจุดไฟไล่ยุง ขัดพื้นไม้ เนื้อใช้ปรุงอาหารนานาชนิดทั้งคาวหวาน กะลามะพร้าวใช้เป็นเครื่องดนตรี มะพร้าวจึงคู่กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงมีภูมิปัญญารู้จักชนิดของมะพร้าว ว่าชนิดไหนใช้ทำอาหารหรือใช้ทำยา อย่างเช่น มะพร้าวแกงเป็นมะพร้าวเนื้อแข็ง สามารถขูดเนื้อไปคั้นกะทิเพื่อใช้ทำแกงได้ จึงเกิดเครื่องมือของใช้ในการขูดมะพร้าวที่เราต่างรู้จักกันว่า “**กระท่ายขูดมะพร้าว**” จัดเป็นเครื่องมือช่วยในการขูดเนื้อมะพร้าวให้เป็นฝอยเพื่อนำไปคั้นเป็นน้ำกะทิ หรือนำฝอยมะพร้าวที่ได้จากการขูดไปโรยหน้าทำขนมหรือใส่ขนมชนิดต่าง ๆ เช่น ขนมใส่ไส้มะพร้าว ขนมตะโก้

เครื่องมือที่ใช้ในการชูดมะพร้าว แต่ใช้ชื่อว่า กระต่าย หลายคนอาจสงสัยว่าทำไมต้องเป็นกระต่าย การเรียกชื่อ “กระต่ายชูดมะพร้าว” อาจเนื่องมาจาก ฟันที่ใช้ชูดเนื้อมะพร้าวมีลักษณะเป็นซี่ยาวเหมือนฟันกระต่าย ประกอบกับการทำโครงไม้ซึ่งใช้เสียบฟันชูดและนั่งเวลาชูดมะพร้าว มักทำเป็นตัวกระต่ายมากกว่าสัตว์ประเภทอื่น แม้ว่าจะมีการประดิษฐ์โครงไม้เป็นตัวแมว สุนัข และนก เป็นต้น

นอกจากคำว่า “กระต่ายชูดมะพร้าว” ยังมีคำอื่นอีก เช่น คำว่า “เหล็กชูด” ที่พูดกันมากในภาคใต้ของประเทศไทย และคำว่า “แมว” ที่พูดกันมากในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นต้น โดยเมื่อดูความนิยมใช้คำศัพท์เมื่อคิดเป็นร้อยละ ยกเว้นคำว่า “กระต่ายชูดมะพร้าว” ที่นิยมกันมาก ยังมีคำว่า “เหล็กชูด”

สุนทรียภาพของกระต่ายขูดมะพร้าว
เกิดจากลักษณะของกระต่ายขูดมะพร้าว มักทำ
เป็นรูปสัตว์ชนิดต่าง ๆ เช่น แมว สุนัข นก หนู สิ่ง
เต่า และตะกวด แต่ชาวบ้านก็ยังเรียกว่า กระต่าย
ขูดมะพร้าวอยู่ดี ส่วนลำตัวทำมาจากไม้ กระต่าย
ขูดมะพร้าวเป็นของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตที่เป็น
ภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์สะท้อนถึงสุนทรียภาพ
ทางด้านศิลปะที่มีประสบการณ์อันชาญฉลาด
เกิดจากการเรียนรู้การใช้งานที่สั่งสมสืบทอดมา
เป็นเวลานานแสดงถึงภูมิปัญญาแก้ไขปัญหาหรือ
ปรับตัวให้เข้ากับสภาวะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคม ทำให้
สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มั่นคง
ปลอดภัยทั้งส่วนตนและส่วนรวม

กระต่ายขูดมะพร้าว ถือได้ว่าเป็นงาน
ประติมากรรม ประเภทแกะสลักงานไม้ ซึ่งอยู่ใน
ช่าง ๑๐ หมู่ของไทย แสดงได้ถึงความสามารถและ
จินตนาการของช่างที่ถ่ายทอดออกมาในสิ่งของ
เครื่องใช้ชีวิตประจำวัน บ่งบอกถึงสุนทรียภาพ
ของคนไทยในอดีตว่ามีการให้ความสำคัญกับของ
ใช้ในครัวเรือน สร้างบรรยากาศให้มีสุนทรียภาพ
ความสวยงามน่าใช้

กระต่ายขูดมะพร้าว แสดงได้ถึงสุนทรียภาพศิลปะและวัฒนธรรมของคนไทย ช่างแกะสลักแสดงถึงความเป็นศิลปินถ่ายทอดงานศิลปกรรมผ่านของใช้พื้นบ้านในครัวเรือนได้อย่างสวยงามและลงตัว แสดงถึงมีความคิดสร้างสรรค์นำแรงบันดาลใจที่อยู่รอบตัวเป็นการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ของวิวัฒนาการเครื่องใช้ในครัวเรือนของประเทศไทยซึ่งปัจจุบันกระต่ายขูดมะพร้าวมีจำนวนน้อย และจะสูญพันธุ์หายไปในวิถีชีวิตของคนไทย เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมืองที่ต้องแข่งกับเวลาใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบจากใช้แรงงานคนเปลี่ยนแปลงมาใช้เครื่องจักร ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงจากเดิม เครื่องขูดมะพร้าวใช้กำลังไฟฟ้าเข้ามาแทนที่กระต่ายขูดมะพร้าวที่ใช้แรงงานคน ผลิตได้จำนวนที่มากกว่าและไวกว่า จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระต่ายขูดมะพร้าวในวิถีชีวิตของคนไทยนั้นใกล้จะสูญหาย เหลือไว้เพียงกระต่ายหุ้มมะพร้าวที่ใช้ตกแต่งหรืออยู่ในพิพิธภัณฑ์ ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รวบรวมไว้ทั้งศาสตร์และศิลป์และภูมิปัญญาของคนไทยทักษะทางช่างฝีมือรวมถึงสุนทรียภาพที่มีความปราณีตงดงามจำเป็นจะต้องมีการอนุรักษ์สืบสาน ให้คงอยู่คู่กับวัฒนธรรมไทยเราต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

สุชาดา เจียพงษ์ และสนม ครุฑเมือง. ๒๕๕๖. **ของใช้พื้นบ้านไทย
ในอดีต: การวิเคราะห์ประเภทและภูมิปัญญา ในวิธีการทำ
และวิธีการใช้.** วารสารอักษราพิบูล. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม
- มิถุนายน.

ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์กรมหาชน). ๒๕๕๐.
ช่างสิบหมู่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร.

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพบุรี